



*U POVODU STOTE OBLJETNICE ROĐENJA I
25. OBLJETNICE SMRTI*

Copyright

Copyright



Anto Orlovac

DOBRI DUH
MARIJE ZVIJEZDE

OTAC ANTO ARTNER
(1920.-1995.)

Sarajevo, 2020.



Copyright

Copyright

posvećujem
mariji zvijezdi
svjetlu upaljenu na vrbasu
prije stoljeće i pol
koje je obasjavao cijelu banju luku
i sav kraj oko nje
sve dok nije nasišno ugašeno
a čiji je sjaj
pola stoljeća
snažno podržavao
junak ove knjige
dobri otac anto
koji je mariju zvijezdu
beskrajno volio



IMPRESUM

Anto Orlovac,
Dobri duh *Marije Zvijezde*, Otac Anto Artner (1920.-1995.)

Izdavač:	Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije
Urednik:	Anto Orlovac
Lektura i korektura:	Vlado Lukenda, Ivica Božinović i autor
Grafičko oblikovanje:	Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije/ Davor Sekulić
Fotografije:	Obiteljski arhiv obitelji Artner Arhiv Banjolučke biskupije Arhiv samostana <i>Marija Zvijezda</i> Arhiv Katoličkog Tjednika Ivica Božinović autorov arhiv
Naslovnica:	Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije/ Davor Sekulić
Tisak:	CPU Printing company d.o.o., Sarajevo
Naklada:	500 kom.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

272-789.255:929 Artner A.
929 Artner A.

ORLOVAC, Anto

Dobri duh Marije Zvijezde : otac Anto Artner : (1920.-1995.) / Anto Orlovac ; [fotografije Ivica Božinović]. - Sarajevo : Vrbsanska nadbiskupija, Medijski centar, 2020. - 166 str. : fotogr. ; 23 cm

Bibliografija: 153-154. - Registar.

ISBN 978-9958-659-51-5

COBISS.BH-ID 41342470

Copyright

Copyright

Predgovor

Iskreno sam se obradovao kada sam saznao od mons. dr. Ante Orlovca da je počeo skupljati građu za životopis o. Ante Artnera. Zaslužio je taj čovjek da mu se sačuva spomen i trajno pamćenje njegova sjajnog lika i životnog primjera, ali i veliko poštovanje, a mnogi mu, među koje i sebe ubrajam, duguju i veliku zahvalnost.

Kada me je autor zamolio da napišem predgovor toj knjizi, u meni su se probudile brojne uspomene na tog divnog čovjeka, svećenika i redovnika-trapista. Čitajući rukopis veoma me obrađovala spoznaja tolikih novih detalja iz njegovog života. Autor je uspio kontaktirati brojne osobe koje su spremno doprinijele prikupljanju građe iz života o. Ante. Uvjeren sam da će svi oni koji su ga poznavali ili barem čuli za njega, rado posegnuti za ovom knjigom da cijelovitije upoznaju taj divni lik, koji je ostavio svjetli trag ne samo u samostanu trapista, nego u cijelom banjolučkom kraju, ali jednako tako i u svome rodnom kraju, u Međimurju, gdje je neko vrijeme kao svećenik vrlo zauzeto djelovao. Nisu ga cijenili i tražili samo katolici, nego i drugi brojni siromasi, bolesnici i nevoljnici. Za svakoga je imao srca i strpljivosti saslušati ga, pokazati ono plemenito razumijevanje i reći koju utješnu. A znao je ne samo reći nego i učiniti štogod je mogao.

Zahvaljujem svim suradnicima koji su pomogli mons. Orlovcu prikupiti te brojne podatke i tako ih sabrati u knjigu, kako bi čitatelji upoznali jedan uzoran životni primjer. Mi, naime, pre malo znamo pamtitи, cijeniti i zahvalnost gajiti prema tolikima koji su svoje živote utkali u nastojanje da mi baštinimo vjeru i vjernost Crkvi. A o. Anto je to učinio dosljedno do kraja.

Ono što mi se posebno upisalo u dušu od tog divnog lika, jest njegovo blago, nasmiješeno lice s kojim je pristupao svakome čovjeku. Tom svojom srdačnom otvorenošću ulijevao je povjerenje u čovjeka da mu smije otvoriti svoju dušu. Tako je pristupao i nama djeci. Sjećam se da je pripovijedao što je sve proživio u zatvoru, bez trunka gorčine, kao jednu zanimljivu životnu priču. Ta dobrota tako me osvojila da sam zaželio pred Bogom: „E, da mi je biti kao on“.

Drugo po čemu pamtim o. Antu je njegova strpljivost, kako znamo reći: do iznemoglosti. U zatvoru je naučio kako dobro igrati šah, a kod igranja se tako uživio da nije ništa primjećivao što se oko njega događa. A takav je bio i kod svakog posla koji bi obav-

lja; bio je sav unesen u ono što radi. Takav je bio i u razgovoru s ljudima. Svi smo se divili toj strpljivosti i podnošenju „žege dana“. Iako je imao brojne obveze, uvijek je znao strpljivo saslušati ljude, a u razgovoru se primjetilo koliko svakoga cijeni kao osobu.

Nije samo, kao redovnik i svećenik, nosio časni naslov „otac“, nego je istinski imao očinsko srce i oko koje je uočavalо potrebe čovjeka, posebno siromašnih i bolesnih. U svim susretima sa siromasima i bolesnicima ulijevao im je i utjehu vjere. Katolicima je uvijek ponudio sakramente Božje snage i utjehe, a inovjerce je poticao da se Bogu mole i u Boga se pouzdaju kako ga uči njegova vjera. Znao im je reći „Molite se po svom zakonu!“

Iako su trapisti u samostanu *Marija Zvijezda* u Banjoj Luci doživjeli strašnu nepravdu i puno pretrpjeli od komunističkih bezbožnika, protiv koje se on ustrajno i energično borio, poticao je da se i za te ljude molimo, da ne budu u službi Zloga.

U vremenu kad se sve više gasi ljubav prema rodnom kraju, jer su mnogi, kako bi naši stari rekli, „odgorili“ od svoga kraja, o. Anto je divan primjera kako se može voljeti i svoj rodni kraj i kraj i ljude u mjestima kamo nas Bog šalje. Služeći svakom čovjeku, on je divno vršio volju Božju. Lavovski se borio za opstanka *Marije Zvijezde*, koju nikada nije dragovoljno htio napustiti, nego samo kada je u pitanju bila viša sila. Toliko ju je volio, da je kada je iz zdravstvenih razloga morao poći na liječenje, usmeno kao svoju oporuku izrazio želju da ga barem mrtva vratimo u njegovu *Mariju Zvijezdu*. Tu njegovu ljubav moći ćete iščitati i iz ove knjige koja nastoji uprisutniti ljudima taj „dobri duh o. Ante“.

Nadam se da će brojni koji su ga poznavali ili barem čuli za njega posegnuti za ovom knjigom, tako još bolje upoznati njegov lik i prenijeti to budućim naraštajima da ne zaboravimo one koji su nas svojom ljubavlju i žrtvom zadužili. Bit će to barem mali gest zahvalnosti onima koju su nam vjeru prenijeli i u toj vjeri riječju i primjerom učvršćivali. Ponudite ovu knjigu i svojoj djeci, iako sam svjestan da je kultura čitanja znatno opala. Tako ćemo pomoći našim mladima da ne zaborave svoje korijene. I dovedite ih na njegov grob, pa mu tu zajedno zahvalite za primjer života i pouku da treba znati svoje voljeti, a tuđe poštivati.

Od srca zahvaljujem mons. Orlovcu, mome školskom kolegi, što je uložio velik trud da pokupi što više podataka i složi ih u jednu životnu priču o dobrom ocu Anti, „da mu se spomen sačuva“. Zahvaljujem još jednom i svima koji su surađivali svojim sjećanjima i prikupljanjem ove građe o životu o. Ante.

Na poseban način potičem sve one koji su imali priliku poznavati o. Antu, neka posegnu za ovom knjigom i oplemene svoju dušu u ovim sumornim vremenima. Vjerujem da će nam ona biti kao melem u vremenu pesimizma i crnih vijesti koje nas sa svih strana obasipaju.

Našem dragom pokojnom o. Anti želim vječni zagrljaj Božanske ljubavi, u koju je vjerovao, koju je u sebi nosio i drugima donosio. Neka i nama izmoli da se Bogu otvorimo i slijedimo Njegovu svetu volju. *Marija Zvijezda* neka sjaji na našem životnom putu, da se jednom svi nađemo u vječnoj sreći neba.

Vinko kardinal Puljić
nadbiskup metropolit vrhbosanski

Sarajevo, o Maloj Gospi, 2020.

Copyright

Važniji datumi jednoga života

1920.	1. veljače	Mali Ignac Artner rođen u Žiškovcu (Međimurje)
	4. veljače	kršten u župi Vratišinec
1927. - 1930.		polazi pučku školu u Žiškovcu
1927.	25. studenoga	umire mu otac Antun Artner
1929.	10. listopada	preudaje mu se majka Rozalija
1930.	28. kolovoza	dolazi u sirotište <i>Marija Zvijezda</i> u Banjoj Luci
1931.		primio Sv. Potvrdu
1932.	20. kolovoza	primljen u juvenat (srednja škola)
1937.		započeo dvogodišnji novicijat u Redu cistercita (trapista)
1939.		prvi redovnički zavjeti;
1940.	28. kolovoza	dobiva redovničko ime: brat Anto
1942.	1. studenoga	maturirao u <i>Mariji Zvijezdi</i>
1945.	24. veljače	doživotni zavjeti u <i>Mariji Zvijezdi</i>
	14. srpnja	primio viši red subdakonata u Banjoj Luci
	15. srpnja	primio viši red đakonata u Zagrebu
	22. srpnja	nadbiskup Alojzije Stepinac redi ga za svećenika u Zagrebu
1946.	6. prosinca	slavi svoju mladu misu s obitelji u Donjem Zebancu (Međimurje)
1951.	28. travnja	uhićen u <i>Mariji Zvijezdi</i> i osuđen na osam godina zatvora
1952.	6. prosinca	preživio namještenu željezničku nesreću u Slakovcima kod Vinkovaca
	zatim 7 mј.	nakon šest godina
1953. - 1955.		pušten iz zatvora u Zenici
1955.	kraj siječnja	kapelan u Murskom Središću,
	nakon 8. rujna	u Međimurju
1970.	12. srpnja	služi vojni rok u Valjevu (Srbija)
1973.	5. svibnja	vraća se ponovno u Mursko Središće
1975.	28. rujna	povratak u samostan <i>Marija Zvijezda</i> slavi svoj srebrni misnički jubilej u D. Zebancu
		imenovan prvim župnikom <i>Marije Zvijezde</i>
		umire mu majka Rozalija

1977.	imenovan poglavаром (superiorom) <i>Marije Zvijezde</i>
1983. 13. rujna	susret sa Sv. ocem Ivanom Pavlom II. u Mariazellu u Austriji
1988. 16. veljače	predaje župu svome nasljedniku o. Antunu Goričancu
1995. 1. veljače	slavi 75. rođendan
1995. 16. srpnja	slavi svoju zlatnu misu u Štrukovcu, u župi Selnica
zatim	odlazi na liječenje u Linz (Austrija), pa u samostan Engelszell
24. studenoga	preminuo u samostanu Engelszell u En-
27. studenoga	gelhartszellu na Dunavu
2018. 9. rujna	pokopan u Engelszellu kosti mu prenesene i pokopane u samostanskom groblju <i>Marije Zvijezde</i> u Banjoj Luci

Mala priča za početak

Da vam na početku ispričam jednu malu priču.

Bila jednom jedna Zvijezda.

A zvijezde na nebu pale anđeli. Bog ih pošalje i svaki od njih zapali po jednu. Kad je mrak, one sjaju. Neke vrlo snažno, osvjetljavajući nebeski beskraj, a druge milo svjetlucaju kao da nam se smiješe, kao da nas miluju. Ljudi vole zvijezde. Vole, jer vole svjetlo. Vole, jer ne vole mrak. Mrak je pun opasnosti koje ugrožavaju čovjeka. I djeca vole zvijezde. Ponekad bi ih htjela prebrojiti. No, to nije moguće, jer ih je jako mnogo. Zato brzo odustanu. Djeca se boje mraka. Znaju da nisu stvorena za mrak. Zato se mraka boje, a svjetlu se vesele. U pravu su; ljudi nisu stvorenici za mrak, nego za svjetlo.

Ali Bog je i nekim ljudima dao dar da mogu upaliti po jednu zvijezdu. Doduše, ne na nebu, jer gore se ljudi još ne mogu popeti. Tamo će ljudi doći tek kad uđu u vječni život. Jedna je sjajna zvijezda upaljena ovdje na Vrbasu prije stoljeće i pol. Upalio ju je šutljivi čovjek iz daleke zemlje, ozbiljan, s dugom bijelom bradom. Bilo mu ime Franjo. Nazvao ju je *Marija Zvijezda*. Puno je radio i puno se Bogu molio. Davno je umro, a svi vele da je bio velik čovjek. Na početku mu je pomoglo nekoliko njegovih prijatelja koji su došli s njime da ga podrže. Svjetlost te Zvijezde bivala je s vremenom sve jača i jača. Ljudi koji su to vidjeli, jako su se radovali. I mnogi su, izdaleka i izbliza, dolazili pomoći da se to svjetlo ne ugasi, nego da još bolje sjaja. I što ih je više bilo, svjetlo je bivalo sve jače i obasjavalo sve dalje. Sav je grad i sav kraj bio obasjan.

No, ni najsjajnija zvijezda, ni najveće svjetlo, ne može se vidjeti kada na zemlju padne gusta magla ili kad ga se nasilno sakriva i gasi. To je dobro znao i čovjek o kojem govori ova knjiga. I njega je ovamo privuklo svjetlo te divne Zvijezde. Cijeli je svoj život Boga molio i radio da se svjetlo te Zvijezde ne ugasi. Kada su je zli ljudi gasili, on bi je iznova palio. Ime mu je bilo Anto. Bio je hrabar čovjek. Nikoga se nije bojao. Volio je ljudе. Svakome je pomagao. A ljudi su ga poštivali i voljeli kao oca. Svi, bez razlike. Zato su ga tako i zvali: otac Anto. A to im je bilo malo pa su mu proširili ime. Nazvali su ga: dobri otac Anto.

Nažalost, sve zvijezde na nebu moraju se jednoga dana ugasiti. Jedna po jedna, kako su se i palile. Doduše nakon puno milijuna godina. Ali i kad se ugase, za njima ostane sjajan, blistav trag.

Zvijezde koje pale ljudi traju puno kraće. Ali i one ostavljaju svijetli trag. Tako se jednoga dana, nakon što je svijetlila stotinu i pedeset godina, ugasila i *Marija Zvijezda*. Ali, i za njom ostaje blistavi trag. Da se taj trag očuva, da toga dobroga oca Antu ljudi ne zaborave, želi pripomoći i ova knjižica. A ovdje pročitajte kako je on to palio i podržavao svjetlo te divne *Marije Zvijezde*. Pročitajte, upamtite i drugima pripovjedite.

I još bih vam nešto htio reći. I svatko od vas, ako se potrudite, može jednom upaliti jednu zvijezdu. Ili, ako to baš ne bude velika sjajna zvijezda, neka bude barem mala treperava svijeća. I ona je u stanju razgoniti mrak. Svijetlit će i vama i svima oko vas. Neka i za vama ostane svijetao trag.

autor



Uvod

Kad biste danas zaustavili nekoga na ulici u Banjoj Luci i upitali: „Oprostite, a znate li tko je bio Ignacije Artner?“ ljudi bi samo odmahivali glavom, odgovarali da ne znaju, da pojma nemaju, da nikada nisu čuli za njega. Ili bi samo slijegali ramenima i produžili svojim putom. Ne bi vam mnogo pomoglo ni ako biste rekli da je on živio u Banjoj Luci, da je vrlo zaslужan za taj grad, da mu se tu i grob nalazi. Možda bi koji malo upućeniji pokušao pogadati: Ignac Artner? To mora da je neki Nijemac koji je tu imao neku tvrtku, neki industrijalac. A ime je to čovjeka kojega mnogi u Banjoj Luci još pamte, iako se njezino stanovništvo posljednjih desetljeća bitno izmjenilo.

Trebate samo drugačije postaviti pitanje: „Znate li tko je to bio otac Anto?“ Jer, tek nam to ime odaje osobu toliko omiljenu i zaslужnu u Banjoj Luci i široj okolici. Nitko ga tu ne zna pod njegovim krsnim nego pod redovničkim imenom, otac Anto. Prezime je čak posve suvišno; cijela je Banja Luka dobro znala tko je to otac Anto. To je onaj uvijek nasmijani i smiren redovnik, trapist, onaj što liječi i dušu i tijelo, jer je proučavao i teologiju i medicinu kao sestre blizanke i obje stavio u službu čovjeku, svakom čovjeku koji se našao u njegovoj blizini. A nalazili su ga mnogi, jer su ga dolazili tražiti: i kada im je trebao lijek za neku njihovu bolesticu i kada im je trebao mir duše, i kada im je trebao očinski savjet i blaga svećenička riječ. A svega je toga o. Anto imao u izobilju svoga bogatoga, plemenitog srca. I dadoše mu umjesto prezimena, koje strogi redovnici i tako ne koriste, zaslужeni atribut „dobri“ – „dobri otac Anto“. Te tri riječi kažu o njemu sve. Blago čovjeku koji zasluzi takav nadimak. A blago i svima onima koji su se našli u njegovoj blizini. Eto, o tom zaslужnom i – slobodno možemo reći – svetom čovjeku, redovniku i svećeniku, punom dobrote prema svakome, Ignacu „Naceku“ Artneru, „ocu Anti“ želi progovoriti ova knjižica. Podsjetiti nas na njegovu osobu i na ono što je on u životu činio. A povod za to je dvostruk: ove, 2020. godine stota je obljetnica njegova rođenja i 25. obljetnica smrti. Neka to bude jedno naše veliko „hvala“ tome velikom i dragom čovjeku!



Obitelj i djetinjstvo

U Žiškovcu, mjestu u prelijepom zelenom Međimurju, nedaleko od Murskog Središća, blizu tromeđe Hrvatske, Slovenije i Mađarske, u najsjevernijem dijelu današnje Republike Hrvatske, uz rijeku Muru, rodio se 1. veljače 1920. u obitelji Artner dječak koji će na krštenju dobiti ime Ignac, ali će ga svi od milja zvati Nacek. Roditelji su mu bili Antun Artner, čije će ime i on kao redovnik jednoga strogoga reda nositi cijelog života, i Rozalija rođ. Hoblaj. Bili su to čestiti, radini i marljivi ljudi.



Roditelji Rozalija i Anton Artner

Krstio ga je 4. veljače u župi Uzvišenja Sv. Križa u Vratišincu upravitelj župe Henrik Kroder. Krsni kumovi bili su mu Pavao Kvas i Johanna Trstenjak. Obitelj Artner imala je svoje gospodarstvo, ali je držala i gostionicu u Žiškovcu koja je bila na pogodnom mjestu i dobro je djelovala. Nosila je naziv „Gostionica pri Artneru“. No, obitelj se kao dioničar uključila u gradnju jednoga velikog mlina i podigla kredit. U zao čas! Došla je svjetska ekonomska kriza u kojoj je sve poremećeno i naglo izgubilo svoju vrijednost pa su gostionica i dobar dio imanja morali biti prodani kako bi se namirila banka. Ugledna i

dobrostojeća obitelj je preko noći osiromašila. Sve je to tako stresno djelovalo na Nacekova oca da se teško prehladio dobio tuberkulozu pluća i mlad umro, u 38. godini života. Bilo je to 25. studenoga 1927., kada mali Nacek nije imao još ni osam godina. Zanimljivo je da je 24. studenoga, 68 godina kasnije, umro i Nacek, alias o. Anto, a sprovođi su im bili točno istoga dana – 27. studenoga 1927. odnosno 1995.



O. Anto u sabranoj molitvi na očevu grobu

Roditelji Antun i Rozalija imali su šestero djece, pet kćeri i jednog sina. Evo njihovih imena redoslijedom rođenja:

Sidonija – Sidika, rođ. 1917.,

Julija, rođ. 1919., umrla kao dojenče od mjesec dana,

Ignacije – Nacek, rođ. 1920.,

Marija – Micika, rođ. 1922.,

Ana, rođ. 1923.

i Roza, rođ. 1925., umrla već u prvoj godini života.

Dvije kćeri umrle su kao dojenčad, a mali Ignacije-Nacek koji je bio treće dijete i jedini sin u obitelji rastao je među tri sestre.

Nakon suprugove smrti, s četvero male djece, osiromašena i bez sredstava za život, Nacekova majka Rozalija morala se preudati. Time je zapravo izgubila tu djecu, koju i tako nije imala čime uzdržavati. Tako je Ignacije završio u trapističkom sirotištu u samostanu *Marija Zvijezda* u Banjoj Luci, a tri njegove sestre bile su povjerene skrbničkim obiteljima u Čakovcu odnosno u Svetoj Je-

leni (danas Šenkovec). No, iako ih je život rasuo na različite strane, o. Anto trajno je ostao privržen svojim sestrama, volio ih, posjećivao kad je mogao i bio im snažna duhovna potpora.

Vrlo znakovito je ono što se dogodilo kad mu je iznenada umrla sestra Marija „Micika“ u srpnju 1975. s kojom je on bio posebno povezan. Njoj je prvi muž pao kao žrtva nacističkog terora u Međimurju, a ona se preudala i dobila mjesto tajnice škole u Belovar Moravču, naselju danas u sastavu grada Zagreba kod Sesveta, a njezin muž mjesto učitelja u toj školi. O. Anto se upravo nalazio u Štrukovcu, rodnom mjestu svoje majke Rozalije, i slavio 30. obljetnicu svoga misništva. Što se onda dogodilo sjajno opisuje bratić o. Ante dr. Stjepan Hoblaj u pismu autoru ove knjige. Dajemo mu riječ.

„Upriličen je njezin sprovod na zagrebačkom Gradskom groblju Miroševac na kojem je sudjelovala cijela škola iz Belovar Moravča s brojnim učenicima. Sprovod je bio u znaku zvijezde petokrake koja je braću i članove uže obitelji pokojnice naprosto zgrozila; nisu mogli prihvatići da sprovod njihova člana obitelji bude u znaku crvene zvijezde petokrake. Bio je prisutan i Nacek, o. Anto, koji je vjernički asketski sačuvao mirnoću duha, i umirivao uznemirene duhove koji su bili spremni javno ukloniti zvijezdu petokraku. Na koncu sprovoda, Nacek, o. Anto, približio se otvorenom grobu svoje sestre, vadeći iz džepa molitvenik ‘Kruh nebeski’ zamolivši prisutne za riječ. Započeo je riječima: ‘Kako vidite, ja pripadam strogom katoličkom trapističkom redu u Mariji Zvijezdi. Tko je bila pokojnica’, nastavio je, ‘najbolje znam ja kao rođeni brat. Ona je bila žrtva rata, što je odredilo njezin težak životni put. A sada ćemo mi obaviti sprovod onako, kako nas uči Katolička crkva i zazvati blagoslov nad vječnim počivalištem drage pokojnice. U ime Kristova križa recimo: U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.’ Većina prisutnih, a posebno školska djeca, glasno su odgovorili: ‘Amen’, i većina prisutnih nastavila je sudjelovati u sprovodnim obredima, posebice u gromoglasnoj molitvi Očenaša i završne molitve ‘Pokoj vječni’.

Odjednom se gotovo opipljivo osjetila duhovna preobrazba: s nagonom Kristova križa kao u hipu nestao je crveni lažni sjaj petokrake, tog simbola komunizma i sotonskog logotipa. Bila je to pobjeda u nizu samo još jedne Nacekove epizode u borbi između znaka Kristova križa i zvijezde petokrake pod čijim znakom je cijeli život proganjana; pod tim znakom je ubrzo poslije svećeničkog ređenja godinama robijao u zloglasnom zeničkom zatvoru, služio vojni rok u JNA u Srbiji, interniran u rodnom zavičaju, i konačno, pod tim znakom zvijezde petokrake, u staračkoj dobi protjeran iz ‘Marije Zvijezde’, tako da nije

mogao završiti svoj zemaljski život u samostanu koji je za njega život značio. Ali, snaga Kristova križa u kojoj je njegova duša bila usidrena, uvijek je pobijedila.“



Na sprovodu sestre Micike pokazao je svoju hrabrost

Majka Rozalija Artner rođ. Hoblaj preudala se u jesen 1929. za udovca Jakova Vurušića i živjeli su do smrti u Donjem Zebancu. Ona ga je nadživjela 20 godina i umrla 28. rujna 1975.

U tome braku rodilo se je četvero djece: Petar-Pero (1930.), Andrija-Draš (1932.), Veronika (1936.) i Antun-Toni (1941.). Svi su imali svoje obitelji, proživjeli svoje živote i pomrli, a živ je još jedino najstariji Petar. O širini srca o. Ante govori i odnos prema toj svojoj braći i sestri iz drugoga majčina braka, dakle prema svojoj polubraću i polusestri. Dr. Stjepan Hoblaj veli da se on prema njima „uvijek odnosio istim emocionalnim osjećajem kao i prema sestrama iz prvoga majčinog braka; svi su oni za njega bili u najizvrsnijem smislu braća i sestra. Jednako tako i oni su se prema njemu odnosili s besprijeckornim bratskim poštovanjem. Štoviše, poslije izgubljene rodne kuće u Žiškovcu, prema novoj obiteljskoj kući u Donjem Zebancu Nacek se odnosio kao da je njegova rodna kuća. Utoj kući proslavio je i mladu misu na blagdan sv. Marije Magdalene (22. srpnja god. 1945.) poslije ređenja u zagrebačkoj katedrali (15. srpnja te godine).“

Otic Anto imao je više rođaka svećenika. To su i danas ugledna i aktivna braća prof. dr. Alojz Hoblaj, zagrebački kanonik i njegov brat Antun Hoblaj, župnik u Prelogu, bratići o.

Ante. Njihov je rođeni brat i umirovljeni liječnik dr. Stjepan Hoblaj, koji danas živi u Austriji, a sva trojica su znatno pripomogla u nastanku ove knjige. Rođak o. Ante je i pok. Stjepan Vinko (rođen 1939., zaređen za svećenika 1970., umro 2020.), koji je također želio postati trapistom, no kasnije se ipak odlučio postati biskupijskim svećenikom, pa je cijeli svećenički vijek proveo u Zadarskoj nadbiskupiji, iako je formalno pripadao kleru Banjalučke biskupije.

Spomenuti liječnik dr. Stjepan Hoblaj, danas 77-godišnjak, posvјedočio je u jednom elektroničkom pismu autoru ove knjige 13. rujna 2018. da je mali Nacek bio jako omiljen u njihovoj obitelji i da se uvijek rado navraćao k njima. To nije prestalo njegovim odlaskom u samostan, dapače ostao je povezan sa svojom rodbinom, pa je znao dobro usmjeriti i živote svojih rođaka, što on potvrđuje onim što je on doživio: „*Nakon završetka moje osmogodišnje škole on je bio taj koji je sa mojim roditeljima odlučio da ja idem u sjemenište u Zagreb*. Bilo je to 1957. godine. *Tu sam sa odličnim uspjehom maturirao. To je bilo najljepše doba moje mladosti i zato sam patru Anti neizmjerno zahvalan*. Iako nije postao svećenikom, to mu je vrijeme puno pomoglo na dalnjem životnom putu, piše dr. Hoblaj: „*Shvativši da nisam pozvan za svećenika ja sam nastavio studij medicine u Beču gdje sam diplomirao i poslije 32 godine radio u bolnici Oberwart*“ (u austrijskom Gradišću). On se sjeća i svoga posjeta svome rođaku u samostanu *Marija Zvijezda*, upravo u vrijeme kad je započinjao svoj studij medicine, te spominje da je i medicinsko znanje o. Ante utjecalo na njega: „*Na početku mojeg studija imao sam priliku dva dana provesti u Mariji Zvijezdi. Tu sam upoznao samostan i malobrojnu braću. Nacek mi je pokazao bogatu biblioteku s mnogo medicinskih knjiga te mi je poklonio i dva anatomska atlaza. Dobio sam dojam da je posjedovao veliko medicinsko znanje, koje je i mene motiviralo da završim studij.*“

Pučka škola

Postavlja se pitanje gdje je o. Anto tj. Ignac Artner započeo svoje školovanje. Kako smo već spomenuli, u vrijeme očeve smrti imao je on već gotovo punih osam godina. Kako pokazuju povjesna istraživanja, u Žiškovcu je u vrijeme kada je on tu živio (1920.-1930.) bila jedna solidna privatna škola s oko stotinu učenika u kojoj je najprije podučavao jedan učitelj, a nakon

njega i profesionalna učiteljica, a nadzor nad radom škole vodile su i školske vlasti iz Čakovca. Tu je važnu ulogu igrao i župnik iz Vratišinca i Nacekov krstitelj vlč. Hinko Kroder kojega su komunisti mučki ubili u poraću 1946. godine. O ugledu škole govori i činjenica da su učitelji za svoj rad primili odlikovanje „Orden Svetoga Save“ i novčanu nagradu. Iznoseći te činjenice na zamolbu autora ove knjige dr. Stjepan Hoblaj utemeljeno zaključuje: „*S velikom sigurnošću se, dakle, može zaključiti da je Nacek u sirotište (u Mariji Zvijezdi 1930. – op. A. O.) ušao kao dobro školski podučen dječak. U prilog tomu zaključku govori i njegova pismenost tijekom života; iz njegovih brojnih pisama razvidno je da su ga resile dvije odlike: prekrasan rukopis i stvara-lački stil pisanja. Osnove tih odlika zasigurno je stekao u dječačkoj dobi u školi u Žiškovcu. Na koncu valja podsjetiti na činjenicu statističkih izvješća: tijekom XX. st. u Međimurju u kojem se nalazi Nacekovo rodno mjesto Žiškovec, postoji tek neznatan postotak nepismenih građana.*“ Desetogodišnji Ignac „Nacek“ došao je, dakle, u trapističko sirotište s dobrom podlogom.

Nije poznato je li on u Žiškovcu uspio završiti cijelu pučku četverogodišnju školu ili je dio završavao u trapističkom sirotištu. Svakako je kod trapista završio i cijelu srednju školu, koja je tada trajala osam godina (a pučka škola četiri). Međutim, sudeći po tome što je on 20. kolovoza 1932. primljen u trapistički juvenat, što je ekvivalent srednjoj školi, možemo zaključiti da je on od 1930. do 1932. pohađao dva razreda pučke škole u trapističkom sirotištu.

Prema jednoj zabilješci u sačuvanom indeksu o. Ante kod upisa na zagrebački Bogoslovni fakultet stoji da mu je svjedodžbu ispita zrelosti izdala „Cistercitska Opatija kod Banje Luke, 28. VII. 1940. g.“. U međuvremenu je, od 1937. o. Anto bio dvije godine u novicijatu. Po tome se čini da je gimnaziju u samostanu pohađao od 1932. do 1940., uz dvogodišnji prekid dok je bio u novicijatu 1937.-1939.

Iz rodnog Međimurja u Bosnu

Budući da su arhivi u ratnim i drugim povijesnim neprilikama dobrim dijelom uništeni, nije nam poznat točan termin dolaska o. Ante u trapističko sirotište u samostanu *Marija Zvijezda* u Delibašinu Selu, na desnoj obali Vrbasa, kojih četiri kilometra nizvodno od Banje Luke, koje danas čini dio toga grada. Prema dostupnim informacijama i bilješkama došao je on u *Mariju Zvi-*

jezdu u dobi od oko deset godina, 1930. Prema obiteljskoj usmenoj predaji koja potječe od Nacekova ujaka Franje Hoblaja posrednici oko njegova odlaska u *Mariju Zvijezdu* bili su poduzetnici Braća Graner, utemeljitelji tekstilne industrije u Čakovcu na čijim temeljima je nastala poznata tvrtka Međimurska trikotaža Čakovec (MTČ) u drugoj Jugoslaviji. Bili su oni doseljenici iz Austrije, kao i utemeljitelj *Marije Zvijezde* o. Franz Pfanner, i čini se da su dobro poznavali i njegove trapiste a i – u to vrijeme još uglednu i dobrostojeću – obitelj Artner. Naime, još od početka XIX. stoljeća doselio se određen broj poduzetnika i industrijalaca u Čakovec i druge sjeverne krajeve Hrvatske, kojima je pripadala i Nacekova obitelj Artner. Zato se čini posve logičnim „da su se braća Graner pobrinula za dijete onoga koji je do prerane smrti pripadao njihovom društvenom statusu, procijenivši da je najbolje rješenje za Nacekovu budućnost povjeriti ga trapističkom sirotištu“, kako napisala dr. Stjepan Hoblaj. Kasnije će i ta činjenica njegova austrijskog porijekla igrati određenu ulogu u životu o. Ante kao člana *Marije Zvijezde*.



O. Anto okružen ljubavlju svoje obitelji u D. Zebancu (sjedi između majke i sestre)

Tako se mali Međimurac našao u posve drugom okružju, u Bosni; s mirne Drave sletio je na bučni Vrbas. Taj je kraj tako čudesno zavolio da ga je smatrao svojim drugim zavičajem. U prvom se rodio i počeo odrastati, a drugomu je poklonio cijeli svoj preostali život, sve svoje talente i sposobnosti, ali i svoju načočnost u iščekivanju uskrsnuća na samostanskom groblju. O tim

njegovim prvim danima u sirotištu nedostaju nam podatci, ali svakako se našao u dobrom rukama brižnih i strogih odgojitelja trapista koji su od te siromašne djece nastojali stvoriti čestite ljude i omogućiti im da steknu znanja potrebna za kasniji život. Čini se ipak da je on pučku školu u Žiškovcu bio samo započeo, a nastavio ju u sirotištu, sudeći po tome što je u ljetu 1932. prije početka nove školske godine primljen u tzv. juvenat, što je kod trapista bio malo sjemenište s gimnazijom koja je onda trajala osam godina, nakon četiri godine pučke škole.

Svetu potvrdu primio je 1931. godine, kako stoji u bilješci Matice krštenih rodne župe, a možemo samo pretpostaviti da je svakako bilo u *Mariji Zvijezdi*. Naime, iako tada *Marija Zvijezda* nije imala svoju župu, tadašnji banjolučki biskup Josip Garić znao je ponekad imati posebnu krizmu za kandidate iz trapističkog sirotišta, a vjerojatno su se – u godinama kad je bilo malo kandidata – oni pridruživali drugim krizmanicima u župi Petrićevac pod koju je spadao samostan *Marija Zvijezda*, ili u samoj Banjoj Luci.

U trapistima

Boravak među pobožnim i strogim redovnicima djelovao je na malog jednostavnog i pobožnog dječaka tako da je poželio i sam postati jedan od njih. Zato se spremno odazvao kad ga je Bog pozvao. Njegova djetinja duša bila je otvorena poticajima odgojitelja i Božjega duha, pa je izrastao u snažnu osobnost. Bog ga je očito spremao za veliku borbu koju će u životu morati voditi.

S dvanaest i pol godina stupio je u tzv. juvenat u *Mariji Zvijezdi*, a to je zapravo ono što je drugim svećeničkim kandidatima malo ili dječačko sjemenište s gimnazijom: prvi stupanj priprave na svećenički odnosno redovnički život. Bilo je to 20. kolovoza 1932. Tu je trebalo udariti snažne temelje za cijeli život. A onda je uslijedila pobliža priprava na redovničko zvanje – dvogodišnji novicijat, koji je o. Anto započeo 1937. godine. Nakon dvije godine poglavari su ga 1939. pripustili polaganju prvih redovničkih zavjeta, a doživotne je položio tri godine poslije, na svetkovinu Svih svetih, 1. studenoga 1942. godine, u punom jeku Drugoga svjetskog rata. Imao je tada 22 godine. Svoje redovničko ime koristio je u više verzija: o. Anto, o. Anton, o. Antonije, a krsno mu pišu i kao Ignac i kao Ignacije, a obitelj ga je od milja zvala Nacek.

A kako se u tom strogom samostanu živjelo, neka nam malo dočara ono što mi je pri povijedao vršnjak o. Ante o. Nivard Volkmer,

član, a kasnije i poglavarski težupnik *Marije Zvijezde*. Poznato je da su trapisti vrlo strog red. Cijeli dan protkan je molitvom i radom, po načelu: moli i radi. Ali ne samo dan, nego i dobar dio noći. Dakako, mlađima je glavni zadatak bilo učenje i priprema za kasniji rad. Podne se radilo izvan kuće, na njivi, u polju, u voćnjaku, u šumi. Bili su to različiti poljski poslovi, rad u voćnjaku, spremanje sijena, pripravljanje ogrjevnog drva i drugo što je trebalo. Noćno bdijenje i molitva bili su sastavni dio monaškog života. Na molitvu bi ustajali već u dva sata po ponoći. Nedjeljom se ustajalo u jedan i pol, a velikim svetkovinama već u jedan sat po ponoći. Istina, na počinak se išlo navečer vrlo rano. Molio se Časoslov, pjevali psalmi, bdjelo pred Gospodinom. Posebnu pobožnost njegovali su trapisti prema Majci Božjoj. Zato su molili najprije marijanski časoslov, a zatim onaj redoviti, kanonički. Molitva je trajala po sat-dva, a onda bi se opet vratili na počinak do vrlo ranog ustajanja. I dan bi kretao iznova. Dan rada, molitve i šutnje. Trapisti, naime, nisu uopće govorili međusobno, nego su u šutnji svoje misli posvećivali Bogu i razmatranju. Kad bi u radu trebali jedan drugomu nešto reći, učinili bi to znakovima koje su svi znali i razumjeli. Čuo sam priče od starijih ljudi koji su kod trapista i sami radili različite poslove ili nekim poslom k njima išli kako su bili fascinirani kad bi vidjeli trapiste na poslu, primjerice u kupljenju sijena: puna livada ljudi, svi rade i šute, ni riječ se ne može čuti. Bilo je samo nekoliko njih koji su po službi dolazili u kontakt s „vanjskim svijetom“, kao što su poglavari i ekonom koji su normalno razgovarali i komunicirali sa strankama. Često su postili, hranili se skromno, a mesa uopće nisu jeli. Međutim, u vrijeme kad su se radili teži poslovi, smjeli su dnevno popiti jedno pivo koje se proizvodilo u njihovoj pivovari, utemeljenoj 1873. godine, a koja i danas radi. A što se tiče čuvenog vrhunskog sira „Trapist“ koji su oni po posebnoj recepturi proizvodili, njime se trapisti nisu hranili; to je bilo za druge. On bi se prodavao kako bi se mogli uzdržavati brojni pogoni i pot hvati samostana. Eto, u takvo „društvo“ uključio se mali Ignac „Nacek“ svojim dolaskom u *Mariju Zvijezdu* kada je Dravu zamijenio Vrbasom, a ravno Međimurje bosanskim brdima.

Studij u *Mariji Zvijezdi* i u Zagrebu

O. Anto je želio biti ne samo redovnik, nego i svećenik. No, to se nije pitalo samo njega; nije bila dosta samo njegova želja. Naime, kod trapista je bilo uobičajeno da poglavari određuju tko će studirati teologiju i biti reden za svećenika; svi ostali bili su za-

vjetovani redovnici, braća laici, ali bez svećeničkog reda. Dakako da su se za svećenike birali sposobniji mladići koji su prednjačili u pobožnosti i uzornom životu. *Marija Zvijezda* imala je vrsne predavače za sva područja filozofsko-teoloških znanosti, tako da njihovi kandidati nisu morali napuštati samostana da bi završili studije. Sve se događalo u samostanu. Štoviše, taj je studij u *Mariji Zvijezdi* bio prva visokoškolska ustanova u Bosni i Hercegovini, kako je to dokazao mons. dr. Tomo Vukšić, sadašnji nadbiskup koadjutor Vrhbosanske nadbiskupije u Sarajevu u jednome svome radu. To je činjenica koja je gotovo nepoznata u našoj javnosti, pa bi to valjalo posebno isticati: strogi, šutljivi katolički redovnici dali su ogroman doprinos prosvjeti u Bosni i Hercegovini, jer su u svome samostanu imali sve stupnjeve obrazovanja, od pučke škole i sirotišta, preko srednje za svoje kandidate, sve do prve visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini. Danas kada je Banja Luka sveučilišni grad, tu činjenicu nitko i ne spominje, a ogromna većina sveučilištaraca za nju nikada ni čula nije.

Vrijeme filozofsko-teološkog studija oca Ante poklopilo se najvećim dijelom s vremenom Drugoga svjetskog rata. Dakako da je to bilo povezano s velikim poteškoćama. Glavninu studija obavio je u svome matičnom samostanu *Marija Zvijezda*, a kada su trapisti njemačke narodnosti morali zbog ratnih zbivanja 1944. napustiti *Mariju Zvijezdu* i povući se u svoje podružnice u Adolfsthal (Bos. Aleksandrovac) i u Gornji Windthorst (Nova Topola), samostan je ostao bez profesora, pa su trapisti svoje studente bili prisiljeni poslati u Zagreb da dovrše studije. Tako je i o. Anto jedan dio studija završio na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, skupa s kolegama i samostanskom subraćom Valerijanom Andrijevićem i Lovrom Galićem s kojima je zajedno i zareden za svećenika. Nije posve sigurno, jesu li oni doista u Zagrebu cijelo vrijeme boravili i pohađali predavanja, ili su, možda, učili u svom samostanu, a samo ispite polagali u Zagrebu. U prilog drugoj pretpostavci govorila bi i činjenica što su Artner i Andrijević primili red subđakonata u Banjoj Luci koncem veljače 1945., neposredno prije nego što je biskup Garić morao otići na liječenje izvan Banje Luke. I nakon svećeničkog ređenja dovršavao je tamo svoje studije još jednu akademsku godinu 1945./1946. kao svećenik. Nemamo danas njegova indeksa iz toga vremena, ali imamo indeks od 26. rujna 1946., dakle iz vremena kada je on već 15 mjeseci svećenik, prema kojemu je Ante Artner, sin +Antona i Rozalije, rođ. 1. veljače 1920. u Žiškovcu, izvanredni slušač na Filozofsko-bogoslovskom fakultetu Sveuči-



lišta u Zagrebu. A upravo je na temelju potvrde da je student uspio te godine čak dvaput odgoditi odlazak u vojsku, no nije mogao spriječiti svoje uhićenje početkom prosinca te godine.

Otac Anto – svećenik na oltaru

Posljednji naraštaj trapista koji je završio studij u *Mariji Zvezdi* zaređen je za svećenike 1944. u Banjoj Luci. Te su godine



O. Anto mladomisnik u Štrukovcu 22. srpnja 1945.

svećenički red primila dvojica trapista: o. Nivard Volkmer i o. Tiburcije Penca, obojica kasniji poglavari toga samostana, a redio ih je biskup fra Jozo Garić u svojoj kućnoj kapelici u biskupskom dvoru. A Artner je stigao do ređenja 1945., upravo nakon što je rat bio završio, kada u Banjoj Luci nije bilo biskupa, pa je svećenički red primio u Zagrebu. Prema tadašnjim kanonskim propisima na putu prema svećeništvu trebalo je, nakon četiri niža, primiti tri tzv. viša reda: subđakonat (podđakonat), đakonat i prezbiterat (svećenički red). Sve niže redove primio je u samostanu. Viši red subđakonata (koji danas, nakon reforme Drugoga Vatikanskog sabora, više ne postoji) mu je podijelio banjolučki biskup fra Jozo Garić 24. veljače 1945. u Banjoj Luci, a đakonat i prezbiterat primio je u Zagrebu, u kaotično prvo poratno vrijeme, jer u Banjoj Luci u to vrijeme nije bilo biskupa. Za đakona ga je zaredio zagrebački pomoćni biskup dr. Franjo Salis-Seewis 14. srpnja te godine, a za svećenika nad-



biskup dr. Alojzije Stepinac, sutradan, 15. srpnja u zagrebačkoj prvostolnici. Bio je o. Anto posljednji ređenik biskupa Garića za subđakonat u Banjoj Luci i uključio se u posljednji naraštaj ređenika za svećenike nadbiskupa Stepinca koji ih je poslao u „kravu kupelj”, kako se sam izrazio sluteći dobro što ih kao svećenike čeka. Skupa s njime današnji je blaženik Katoličke Crkve nadbiskup Stepinac zaredio i dvojicu njegove redovničke subraće: o. Valerijana Andrijevića i o. Lovru Galija. S njima je u istom naraštaju posljednjih Stepinčevih ređenika bio i vlč. Franjo Kuharić, kasniji zagrebački nadbiskup i kardinal. Tako je o. Anto s 25 godina stigao do oltara kao svećenik i redovnik s doživotnim zavjetima.

Iako su vremena bila iznimno teška, o. Anto je želio svoju mladu misu proslaviti sa svojom obitelji i župnom zajednicom. Učinio je to samo tjedan dana nakon ređenja, 22. srpnja 1945. u Štrukovcu, a obiteljski ručak bio je u Donjem Zebancu, u župi Selnica, kamo mu se majka preudala. Sačuvana nam je mlado-misnička sličica kao uspomena i na njegovo svećeničko ređenje i na mladu misu na kojoj stoji: „Uspomena svećeničkog Ređenja u Zagrebu 15. VII. 1945. i Mlade Mise koju Gospodinu prikaza u Štrukovcu, Međimurje, 22. VII. 1945. o. Antonije Artner, O. C. R.“ Iznad toga teksta njegovo je svećeničko geslo kojim se povjerava Gospu riječima crkvene pjesme: „Primi nas, o Majko, primi pod okrilje milosti!“ (slika br. 33) Iako vrijeme nije bilo pogodno za velika slavlja, duša mu je pjevala od zahvalnosti Bogu, a obitelj je zajedno s njime zahvaljivala Bogu za dar njegova svećeništva. Ima li nešto ljepše nego imati sina ili brata svećenika? Uz njega je svakako najsrte-

*Primi nas, o Majko, primi
pod okrilje milosti! (Cr.pj.)*



*Uspomena
svećeničkog Ređenja
u Zagrebu 15. VII. 1945
i*

Mlade Mise

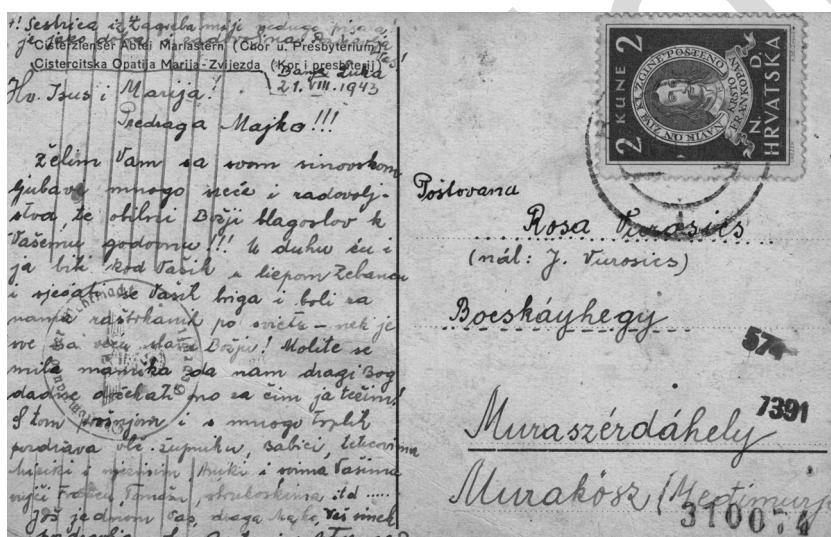
*koju Gospodinu prikaza
u Štrukovcu, Međimurje,
22. VII. 1945.*

*O. Antonije Artner
O. C. R.*

10207

*Uspomena na svećeničko ređenje i
mladu misu*

nija bila njegova majka Rozalija. U njegovo je zvanje sigurno utkano mnogo njezinih molitava. Na jednoj sačuvanoj razglednici piše on 21. kolovoza 1943. svojoj majci s puno nježnosti, čestitajući joj crkveni god i preporučujući se u molitve na jednu nakanu koju ne imenuje, ali ju je lako iščitati iz okolnosti, a to je da sretno dočekaju dan njegova svećeničkog ređenja i mlade mise: „*Hv./aljen/ Isus i Marija! Predraga Majko!!! Želim Vam sa svom sinovskom ljubavlju mnogo sreće i zadovoljstva te obilni Božji blagoslov k Vašemu godovnu!!! U duhu ču i ja biti kod Vaših u liepom Zebancu i sjećati se Vaših briga i boli za nama raštrkanih po svetu – nek je sve na veću slavu Božju! Molite se mila mamika da nam dragi Bog dadne dočekati ono za čim ja težim!!*“. Nema dvojbe da su oboje ustrajno za njegovo zvanje molili i – domolili.



O. Anto piše svojoj majci 1943.

Nije poznato jesu li trojica novozaređenih trapista: Artner, Andrijević i Galić, koji su se u samostanu služili samo svojim redovničkim imenima: o. Anto, o. Valerjan i o. Lovro, po povratku s ređenja u Zagreb zajednički proslavili svoj pristup Božjemu oltaru u velebnoj samostanskoj crkvi u krugu redovničke zajednice u Mariji Zvijezdi, ali ako su to i učinili, moralo je to biti tiho i bez vanjske svečanosti u skladu sa samostanskim običajima i vremenom u kojemu su živjeli.

Samostan Marija Zvijezda u vrijeme Drugoga svjetskog rata

Nije nam ovdje moguće, a nije ni cilj prikazati povijest samostana *Marija Zvijezda*, pa ni njegovo stradanje u ratu u kojem se o. Anto pripremao na svećeništvo. Međutim, to ne možemo posve izbjegći, iako ćemo ih ovdje moći samo kratko naznačiti, jer su ta zbivanja snažnu utjecala na školovanje, život i djelovanje o. Ante. Unatoč svemu, on je to vrijeme izvrsno iskoristi i temeljito se pripravljao na ono što ga čeka. A njegov budući život bit će sve drugo samo ne miran samostanski život na koji se mladi trapisti inače spremaju.

Samostan je tijekom rata bio na udaru različitih vojska koje su se tu više puta izmjenjivale. Nijemci su mislili da se tu mogu osjećati „kod kuće“, jer je većina redovnika bila njemačke narodnosti. Zaузimali su samostanske prostorije kako su htjeli, ne tražeći suglasnosti ni od koga. Jednako su postupali i partizani, čim im se za to pružila prilika. Redovnike nitko ništa nije pitao. Pitat će ih tek partizani na svojim sudovima kad dođu na vlast, a pitanja će se svoditi na to zašto su „pomagali“ onim drugima i s njima surađivali. Tako bi vjerojatno činili i oni drugi da su oni bili ratni pobjednici. A redovnici su i jedne i druge morali trpjeti, živjeti u neprikladnim uvjetima s nezvanim gostima i biti stalno svima na udaru.

Samostan je trpio i velike materijalne štete, osobito u borbama koje su se odvijale u njegovoj blizini. Svakako je najveći napad na samostan bio u sklopu općeg partizanskog napada na Banju Luku na Silvestrovo, 31. prosinca 1943. i na Novu godinu 1944. O tome nam određeni uvid pruža zapis samostanskog domara o. Pankracija, koji je o tim danima zapisao: „*Šume oko našeg samostana su još odavno bile pune partizana. Svaki dan smo strahovali od napada. Od srpskih seljaka, koji su se prijateljski odnosili prema nama, dobivali smo pisma da se moramo čuvati, jer će 30. prosinca partizani napasti samostan i Banjaluku. Pokazao sam pismo njemačkim vojnicima, no oni su se na to samo nasmijali. Trideseti prosinac je protekao mirno, ali tridesetprvog je uslijedio napad. Četrdeset tisuća je napalo Banjaluku. Već u posljepodnevni satima je samostan bio zauzet. Sve je bilo u plamenu... Poslije podne su došla njemačka vojna vozila, i pokupila sve vojnike ... Ostali smo sami. Kakvo je samo raspoloženje i kakva zbrka vladala među nama može svatko zamisliti. Stari samostan je bio zauzet, posvuda su svjetlike crvene kugle granata...“* (N. Friedwagner, *Marija Zvijezda i njezini trapisti*, str. 78)



Tako su, umjesto njemačkih vojnika, u samostan ušli partizani. A oni su računali da tu neće moći trajno ostati, pa što nisu mogli opljačkati, polupali su i uništili. Kroničar o. Pankracije sažeo je to u jednu rečenicu: „*U međuvremenu su partizani u potpunosti zaposjeli samostan, polupali sve prozore, uzeli sve što su mogli ponijeti sa sobom, čak i moj štap, cipele, haljine, rublje*“.



Mladomisnički ručak u D. Zebancu: o. Anto između majke Rozalije i župnika Kavrana

Te su noći u samostanu pогinula dva redovnika. Brat Gaudencije Rupp, časni brat s doživotnim zavjetima, koji je radio u praočici rublja, pогinuo je pri eksploziji granate, u dobi od 49 godina, i, također časni brat laik, Jozo Perković, koji je bio član samostanske obitelji (familiar) i ispmagao je na samostanskoj porti. Pогinuo je i jedan ranjeni njemački vojnik koji je zbog svoga stanja ostao u samostanu, nakon što su se njegovi sudrugovi povukli. Svi redovnici njemačke narodnosti nakon toga su po opatovoj odredbi premešteni u samostanske filijale Josephsburg (Josipovac) u Bosanskom Aleksandrovcu i Marienburg u Gornjem Windthorstu (Novoj Topoli). Njihovim odlaskom prestala je radom i humanistička gimnazija u kojoj su se školovali trapistički kandidati (srednja škola), kao i filozofsko-teološki studij, zbog čega je i o. Anto, kako smo vidjeli, svoj studij morao nastaviti u Zagrebu. Bio je to velik udarac za *Mariju Zvijezdu*, koji je prvi put ozbiljno uzdrmao njezine temelje, ali će, kako ćemo vidjeti, slijediti novi teški udarci.





„Suradnik okupatora dobrog moralnog vladanja!“

Nakon što je poslije ređenja o. Anto završio i posljednju godinu studija u Zagrebu, vratio se u svoj samostan *Marija Zvijezda* u kojem je obnašao povjerene mu dužnosti. Zbog nestašice svećenika u Banjolučkoj biskupiji, 31. kolovoza 1946. imenovan je privremenim upraviteljem župe u Bosanskom Aleksandrovcu. Čini se da tu službu uopće nije preuzeo, ili, ako jest, obavljao ju je vrlo kratko. Naime, uskoro je dobio poziv u vojsku, u koju tada nije otišao, jer je još imao status studenta, pa je dvaput zatražio odgodu služenja vojnoga roka: 23. rujna i 29. studenoga te godine. Uz taj svoj zahtjev morao je vojnim vlastima priložiti i potvrdu da je student, što mu je potvrdio Katolički bogoslovni fakultet iz Zagreba dokumentom od 6. prosinca, te mišljenje lokalnih „narodnih vlasti“ o svome vladanju u vrijeme rata.

Sačuvan nam je dokument koji je izdao Mjesni narodni odbor iz Priječana 10. rujna 1946. naslovljen „*Uvjerenje o moralno-političkom vladanju*“ u kojem o o. Anti doslovno stoji: „*Ovime se drugu Anti Artneru iz Delibašinog Sela – Trapisti – izdaje na molbu stranke potvrda, da se isti nije kroz cijelo vrijeme neprijateljske okupacije ničim ogriješio protiv interesa N. O. Pokreta. Dotični je bio i dobrog moralnoga vladanja, a stanovao je u Delib./ašinu/ Selu kroz cijelo spom./enuto/ vrijeme.*“ Crno na bijelom: o. Anto nije ništa skrivio za cijelo vrijeme rata, odnosno neprijateljske okupacije zemlje. Štoviše njegovo je moralno vladanje bilo „dobro“, što zapravo znači uzorno, jer da su imali išta loše reći o njemu, svakako bi to itekako istaknuli.

Međutim u Banjoj Luci nisu mogli prihvati tako pozitivnu ocjenu o jednom svećeniku i redovniku, iako su to pisale njihove podčinjene vlasti. Samo malo više od mjesec dana kasnije, 18. listopada 1946., iz Od-



sjeka za unutrašnje poslove u Banjoj Luci dali su mu nešto drugačije „uvjerenje“ u kojemu doduše priznaju „da Antonije +Ante Artner rođen 1920. god. po zanimanju student kat./oličkog/ bog./oslovnog/ sveučilišta u Zgb /Zagrebu/ nije za vrijeme okupacije bio pod oružjem u službi okupatora i njihovih pomagača“. Da su tu završili rečenicu, bilo bi to u redu, no, ona ima svoj nastavak koji glasi: „ali se je kao član samostanske zajednice Trapista obilježio kao suradnik i pomagač okupatora u materijalnom pogledu“. Zatim je u tipkani tekstu dopisano rukom: „kolektivno ali ne lično, jer je bio simpatizer N. O. Pokreta“. Baš zanimljivo: ništa nije kriv, čak simpatizira partizanski pokret, ali ipak jest kriv jer se „obilježio“ i to „kao suradnik i pomagač okupatora“, što je bila vrlo ozbiljna optužba, za koju su u to vrijeme glave padale, i to „u materijalnom pogledu“. Kako se to netko „obilježi“, što znači biti „suradnik i pomagač okupatora u materijalnom pogledu“, teško bi znao protumačiti i onaj tko ima doktorat iz pravnih znanosti. Priznaju mu čak da je bio partizanski simpatizer, a takvi su inače u to vrijeme dobivali priznanja i nagrade. Da, ali ako se radilo o katoličkim svećenicima i redovnicima, za njih očito vrijede neka sasvim druga pravila. A ono što je o. Anto iz svega toga sigurno dobro razumio jest da mu se spremi teška optužba. Na kraju stoji – u ono vrijeme obvezatni završetak svakoga službenog dopisa: „Smrt fašizmu – sloboda narodu!“ Baš lijepo: sloboda narodu, a ocu Anti, ni krivu ni dužnu, uskoro nakon toga, osam godina robije!

Iste karakteristike, ustvari optužbe, dobila su još dva mlada člana samostanske zajednice: Vilim Hiršnauzer (Hirschenhauser), kasniji svećenik Đakovačke i Srijemske biskupije, i Dragutin Kralj. Ali njih trojica se nisu uplašila, niti s time pomirila. Naprotiv! U ime sve trojice samostan je 24. studenoga 1946. uputio opširnu „Žalbu protiv izdatih karakteristika“ koju je potpisao upravo o. Anto Artner kao zamjenik samostanskog poglavara. U žalbi se navodi kako Artner i Hiršnauzer nisu u vrijeme rata bili nikakvi „materijalni saradnici okupatora“, kako ih se optužuje, jer su u to vrijeme bili obični učenici, odnosno studenti, „koji su samo studirali i šutili, kako je kod Trapista običaj“. Drugim riječima: ni luk jeli ni lukom mirisali. A treći, Kralj, nije u vrijeme rata uopće bio član zajednice, nego joj je pristupio tek nakon završetka rata 1945. Zato je besmisleno njega optuživati, navodi se u dopisu. Također odbijaju bilo kakvu kolektivnu odgovornost, „kad po Ustavu svaki sam za sebe lično snosi odgovornost“.

A komunisti su u to vrijeme svuda vidjeli neke „grupe“ i „organizacije“ koje ugrožavaju njihovu vlast, pa su redovito suđenja organizirali u skupinama, pri čemu su nerijetko vratolomno po-

vezivali pojedince koji uopće nisu imali nikakve veze s drugima, a često se nisu niti poznavali. U žalbi izriču i neizravnu kritiku postupka komunističkih vlasti navodeći podatak da su nacisti uništili preko dvadeset trapističkih samostana, a da su i slavenske članove samostana *Marija Zvijezda* u kojemu je većina članova bila njemačke narodnosti, „*Njemci izričito nazivali ‘kućnim partizanima’*“. Eto, nikako ispraviti svima: Nijemci ih optužuju da su partizani, a partizani da su suradnici nacista. A oni su bili samo šutljivi i radini redovnici-trapisti koji se od jutra do mraka, čak i noću, Bogu mole i rade kako bi mogli pomoći braći ljudima, bez obzira tko oni bili. Naravno da su to vlasti jako dobro znale, ali njima su smetala trojica mladih sposobnih, energičnih i hrabrih redovnika, među kojima im je svakako najveća ugroza bio mladi, sposobni i neustrašivi o. Anto. Unatoč svim prikupljenim potvrdama i upućenim žalbama, o. Anto je samo 12 dana kasnije uhićen i osuđen na osam godina teškoga zatvora, od kojih je točno u dan njih šest odrobijao u zloglasnoj Zenici, zajedno s još nekoliko svoje redovničke subraće trapista.

A državna sigurnosna služba OZNA htjela je sve držati u svojoj čeličnoj šaci, znati svaku pojedinost. Na traženje OZNE za grad Banju Luku uprava samostana je morala potanko odgovoriti na pitanje tko sve živi u samostanu i koju službu obnaša. U odgovoru na taj zahtjev od 23. kolovoza 1946. spominju se najprije najvažnije službe, pa i služba o. Ante: „*Starješina samostana je Fulgencije Oraić. Upravitelj samostana za vanjske poslove (za ekonomiju i poljoprivredu) jest Lovro Galić, njegov pomoćnik i zamjenik je Ante Artner. Upravitelj samostana za nutarnje poslove jest Robert Momlek, pomoćnik mu brat Ambrozije Bilić.*“ (dopis samostana OZNI od nav. dat., br. 14/1946). To je očito bila prva zadaća o. Ante nakon svećeničkog ređenja; rad na samostanskom gospodarstvu, odnosno na onom malom dijelu koji im je preostao. Bio je zapravo pomoćnik ekonoma. Radilo se doslovno o golum preživljavanju sve manje samostanske zajednice, jer su im vlasti oduzele sve što se moglo oduzeti. Obje samostanske podružnice: u Bos. Aleksandrovcu i u Novoj Topoli posve su uništene u borbama u rujnu 1944. godine, pa redovnicima više tu nije bilo opstanka.

Gornjem je dopisu u prilogu dostavljen i popis redovnika s datumima njihova rođenja te naznakom koju dužnost pojedini od njih obnaša u samostanu. Iz popisa vidimo da u to vrijeme u samostanu živi 37 redovnika, od kojih su 13 svećenici, a 24 braća laici. Ovdje ćemo ih kratko predstaviti.

Navedena su i imena desetorice redovnika koji se nalaze u sabirnom logoru za Nijemce u Maglajanim. Trojica od njih su svećenici već starije životne dobi: o. Aloisius (Alojzije) Neumann, rođ. 1877., o. Maurus (Mavro) Seine, rođ. 1880. i o. Severin Greilach, rođ. 1871., a sedmorica časna braća: brat Michael (Mihael) Schleyer, rođ. 1886., brat Remigius (Remigije) Kraus, rođ. 1879., brat Severin Boos, rođ. 1869., brat Modestus (Modesto) Hipper, rođ. 1870., brat Alexius (Aleksije) Straube, rođ. 1869., brat Alois (Alojzije) Fronober, rođ. 1884. i brat Hinko Volkmer, rođ. 1914. godine. Svi su posve nevini podnijeli teške patnje u logoru, a neki su i umrli bilo u logoru bilo uskoro nakon što su iz logora bili pušteni. Zaslužili su da ovdje, kao redovnička subraća o. Ante i patnici za vjeru budu spomenuti. Evo najprije kako su prošla trojica trapista-svećenika.

O. Severin Greilach, Austrijanac, starac od već 74 godine, proveo je u različitim partizanskim logorima do 1948., kada se vratio u Austriju, ali je umro uskoro nakon što je stigao u samostan Engelszell i može ga se smatrati žrtvom partizanske poratne osvete i mučenikom za svoje svećeničko zvanje i katoličku vjeru.

O. Aloisius Neumann, rođen je u Gross Strehlitzu u Gornjoj Šleskoj, tadašnjoj Njemačkoj, kao i prvi svećenik-mučenik Banjolučke biskupije u Drugom svjetskom ratu, bivši trapist Waldemar Maximilian Nestor. I on je zatvoren u logor u ljeto 1945. kao 68-godišnjak, a u samostan Engelszell stigao je 1949. i tu je poživio do 1963.

O. Maurus Seine, također Nijemac, zatočen je sa 65 godina u logor u Maglajanim, zatim je bio u logoru u Kovinu u Banatu, gdje je teško obolio. Uspjeli su ga osloboediti iz logora, ali je odmah morao u bolnicu, gdje je uskoro preminuo te je u samostan dovezen u lijisu (nije poznato kada je točno oslobođen i kada je umro). Svakako i on je mučenik za svoje zvanje i vjeru.

Ostali redovnici bili su časna braća:

Brat Severin Boos, sa svečanim zavjetima, zadužio je *Mariju Zvijezdu* osobito jedinstvenom umjetničkom izradom sakristije koja je posve optočena drvetom s urezbarenim umjetninama. U trenutku odvođenja u logor u Maglajane imao je već 76 godina. Umro je od gladi i iscrpljenosti u sabirnom logoru u Kovinu u Banatu 1947., također kao mučenik svoga zvanja i vjere.

Brat Alois Fronober, također sa svečanim zavjetima, zatvoren je u logor kad je imao 61 godinu života. Bio je u više logora, na kraju u Kovinu u Banatu. Kao mehaničar radio je u poljoprivredi, pa su ga oslobodili, jer su ga trebali, i radio je neko vrijeme u Srbiji. Nakon više godina vratio se u *Mariju Zvijezdu* i tu umro prirodnom smrću.

Brat Modestus Hipper, također sa svečanim zavjetima, Nijemac iz Württemberga, sveta života. I on je zatvoren u logor kao starac od 75 godina života. Umro je od gladi u sabirnom logoru za Nijemce u Kovinu pa je i on mučenik svoga zvanja i poslanja.

Brat Remigius Kraus, sa svečanim zavjetima, ekonom, radio je u proizvodnji sira u filijali Josipovac u Rudolfstalu (Bos. Aleksandrovacu), zatvoren u logor u dobi od 66 godina, bavio se i liječenjem, a umro je od gladi u sabirnom logoru u Kovinu 1947. I on je nedužna žrtva za svoje zvanje i vjeru.

Brat Michael Schleyer, također časni brat sa svečanim zavjetima, bio je u logoru u Novoj Topoli u dobi od čak 79 godina. Jednom zgodom ipak su ga pustili na liječnički pregled, pa se više nije vraćao u logor nego je umro prirodnom smrću u samostanu *Marija Zvijezda*.

Među zatvorenima u logor za Nijemce spominje se i časni brat Hinko Volkmer, ali o njemu nemamo podataka. Ako je Hinko redovničko ime, a rođen je 1914. godine, onda bi to mogao biti Rudolf Ernst Volkmer, sin Felixa i Anne rođ. Steinbauer, rođ. 25. srpnja 1914., jer je to jedini Volkmer, rođen te godine u Rudolfstalu, koje nalazimo u jednom objavljenom popisu Nijemaca iz tогa mesta.

O. Anto u borbi za opstanak samostana

Samostanski poglavavar *Marije Zvijezde*, prior o. Fulgencije Oraić, krenuo je u svibnju 1946. na generalni kapitul reda u Francusku, ali stjecajem nepovoljnih poratnih okolnosti nije stigao na kapitul nego u Rim, a zatim u Njemačku u jedan samostan, gdje je silom prilika ostao punih 17 godina, sve do 1963. godine. U međuvremenu je *Marija Zvijezda* proživljavala dane najteže borbe za preživljavanje. A ostala je i bez poglavara, jer je su u egzilu bili i opat Bonaventura Ī. i prior Fulgencije. Zato je opat 1946. imenovao novog poglavara (superiora) *Marije Zvijezde* o. Flavijana Grbca. On će tu dužnost obnašati 11 godina, do svoje smrti 1957. Mons. Ivica Božinović, u svome feljtonu o trapistima u banjolučkim *Nevavisnim novinama*, piše o tom vremenu: „O. Flavijan, novi poglavavar samostana, pokušava se snaći u onim teškim vremenima. No, očito je da skromnom i starom redovniku nije bilo nimalo lako nositi se s ‘vukovima’ koji žele proždrijeti njegovo malo i uplašeno stado.“

Mons. Božinović nastavlja:

„Tada na scenu stupa mladi trapist o. Anton Artner, zamjenik o. Flavijana, koji svim silama nastoji očuvati samostansku zajednicu koja

je pred rasulom. On piše bezbrojne žalbe, predstavke i molbe tadašnjim institucijama dokazujući kakva se nepravda čini samostanu. Otada, u desetljećima koja dolaze, ovaj redovnik poznatiji kao o. Anto, bit će nosivi stup opstanka 'Marije Zvijezde'." A o. Anto u to vrijeme puca od mladosti i energije, jer ima samo 26 godina. Iako ima samo jednu godinu svećeničkog iskustva, pokazao je veliku zrelost i odgovornost, i posebno hrabrost kojom se uhvatio u koštac s komunističkom nemani koja je poduzela sve da uništi samostan *Mariju Zvijezdu*, taj velebni projekt Crkve kakvoga Banja Luka nikad nije imala, a – smijemo slobodno ustvrditi – niti će ga ikada imati u budućnosti. A što čeka njega i samostan za koji se tako energetično zauzimao, moglo se naslutiti već u proljeće 1946., dok je još dovršavao svoj teološki studij u Zagrebu.

Naime Okružni sud u Banjoj Luci presudom od 6. travnja 1946. godine (br. KO 862/46) osudio je zakonite poglavare samostana *Marija Zvijezda* „u odsutnosti“, opata Bonaventuru, samostanskog ekonoma o. Bennu Stumpfa i brata Krescencija Jakobija, voditelja samostanske tiskare, zbog navodne suradnje s okupatorima. Prvoj dvojici oduzeta su politička i građanska prava na tri godine, a trećemu na godinu dana. A oni daleko, njima ta presuda ništa ne znači, jer im ni ne treba komunističko jamstvo njihovih prava, ali teški dani predstoje onima koji su tim vlastima na dohvatu, a koji nastoje sačuvati samostan.

A vlasti su na sve načine nastojale uništiti samostan, a svu imovinu – jer u tome grmu je i ležao zec! – prisvojiti „narodu“ tj. sebi. U istom mjesecu u kojem su samostanski poglavari u odsutnosti osuđeni, Okružna agrarna komisija u Banjoj Luci donijela je 17. travnja 1946. odluku (Arik, br. 99-2-1946) kojom se od samostana *Marija Zvijezda* oduzima „cjelokupni posjed sa svim živim i mrtvim inventarom i svim postrojenjima u korist države...“. Dakle, sve što posjeduju! Kad se radi, nek bude temeljito! Živi inventar: zaprežne životinje, poznati trapistički konji, i sva stoka, a mrtva: sve zgrade, zemља, pogoni, postrojenja, alat, doslovno sve, a trapisti mogu na ulicu. A cilj je i bio onemogućiti opstanak trapista.

Nakon što su se trapisti žalili Ministarstvu poljoprivrede i stočarstva, Odjelu za agrarnu reformu i kolonizaciju u Sarajevu, ono je 19. lipnja te godine „velikodusno“ poništilo dio odluke Okružne agrarne komisije, tako da „se samostanu 'Marija Zvijezda' u Delibašinom selu ostavlja kao vlasništvo crkva, potrebne prostorije za stanovanje, odgovarajuća bašta, dvorište uz crkvu i stanove, mašina za proizvodnju sode i sav inventar što uz to spada, a od drugog inventara

samo onaj koji je usko vezan za održavanje crkve, stambenih prostorija i bašte“. No po principu: kadija te tuži, kadija ti sudi, koje su to katastarske čestice koje će se samostanu ostaviti, odredit će „na licu mjesta“ spomenuta agrarna komisija, stoji u tome rješenju!

A obrazloženje gornje odluke, koje ovdje ne možemo dalje slijediti, bio bi dobar humoristični prilog ovom životopisu, jer on, kako piše mons. Božinović u navedenom feljtonu o trapistima „*vrvi takvim ‘genijalnostima’, koje bi, da nisu žalosne, bile smiješne*“. Tako se navedeno Ministarstvo poljoprivrede i stočarstva upustilo u svom dopisu u teološku raspravu u kojoj tvrdi da su trapisti nastali od reda dominikanaca (!), da su oni strogi red sa zavjetima krajnjeg siromaštva, a agrarna komisija je „*ustanovila da je samostan bio industrijsko preduzeće*“ koji je gomilao bogatstva iskorišćujući siromašne ljudе. Vrhunac su zaključne riječi: „*Prema svemu tome samostan je izgubio karakter zajednice ljudi, koji su položili zavjet siromaštva i pretvorio se u krupno kapitalističko preduzeće obavito samo u plašt bogobojažljivosti i siromaštva.*“ Zabrinula se komunistička vlast za duhovno dobro siromašnih trapista koji su se obogatili i time ne samo oštetili siromahe oko sebe, nego i naštetili svojoj duhovnosti. A kapitaliste, dakako, valja razvlastiti, i sve njihovo vratiti „narodu“. A da su trapisti doista imali cijeli niz od nekoliko desetaka pogona i tvornica u kojima je „pola Banje Luke“ besplatno izučilo zanate, školovalo se i zaradivalo kruh za svoje obitelji, to joj je slučajno promaklo, pa to nije ni spomenula.

Trapisti su nakon toga pokušali isposlovati dopuštenje da barem mogu sabrati urod te godine, jer su oni to sve sijali i sadili. Okružnoj agrarnoj komisiji u Banjoj Luci uputili su 29. lipnja 1946. dopis (br. 75/46) u kojemu stoji: „*...umoljavamo da nam se ne osporava pravo da poberemo ovogodišnje plodove, jer smo zemlju sve i pored ne-sagledivih poteškoća obradili u cijelosti i vlastitim snagama i troškovima.*“ „Naravno“ – nije im bilo dopušteno; pa ne mogu oni i sijati i žeti, i saditi i brati! Ovaj drugi dio posla vlasti su velikodušno preuzele na sebe. Zato se nisu dale smesti u onomu što su naumile. Drugog i trećeg lipnja te godine izvršile su veliku premetačinu u samostanu. Na svaki se način htjelo naći nešto inkriminirajuće za daljnje progone redovnika. Sve su pregledali do zadnjega kutka: i samostan, i crkvu, i gospodarske zgrade. Na to su se trapisti žalili Predsjedništvu vlade Bosne i Hercegovine, ali je i to otislo u vjetar. Štoviše, osim civilnih vlasti, tu se umiješala i vojska.

Otc Anto odvažno je ustao protiv takvih postupaka, a tada je za to zaista trebala dobra doza hrabrosti. U jednom dopisu Za-

povjedništvu (Komandi) banjolučkog vojnog okruga (br. 42/1946) od 4. lipnja 1946. piše on: „*Na sam dan agrarne rasprave 17. travnja 1946. godine ustali su neki od vojske i invalida, sasvim neupućeni u našu istoriju i pravili primjedbe. Od tada se šire glasovi da nas se mora čim prije liquidirati i da mi nemamo nikakvo pravo na vlasništvo.*“ Sastvima jasno: „*likvidirati*“ tj. uništiti trapiste, koji nemaju pravo ništa posjedovati, iako su to stekli svojim marljivim i mukotrpnim radom, a to bi pravo trebao dobiti netko drugi, tko u to ništa uložio nije. Naravno, sve se pokrivalo frazama kako će to sve biti zajedničko, opće, „narodno“. A svi mi koji smo u to vrijeme živjeli znamo dobro koliko se tu narod pitao i od toga koristi video.

No, s time se nije mirio mladi, energični o. Anto. U spomenutom dopisu piše on dalje: „*U vezi jučerašnje, odn./osno/ prekjucerašnje kućne i crkvene premetačine načinjen je izvoještaj na Pretsjedništvo Vlade i mi još jedanput protestujemo protiv takvog deplasiranog i nedostojnjog podvaljivanja od strane pojedinaca, napunjenih intolerancijom prema nama monasima. I tražimo odmah intervenciju i zaštitu cij./enjenog/ Naslova, s tim da nas se pušta u nesmetanom posjedu naših ličnih i imovinskih prava, kao punopravne i lojalne građane naše narodne države.*“ Zatraženo je također da se „*podmire sva naša potraživanja, prema izvoještaju na Min./istarstvo/ Polj./opri-vrede/ i stočarstva i da se nama i okolnime katoličkom narodu omogući nesmetano obavljanje crkv./enih/ obreda i bogoslužavlja*“.

No, vlasti su nastavile dalje zacrtanim putom. Okružni narodni odbor u Banjoj Luci donio je 4. srpnja 1946., pozivajući se na prethodne odluke Okružne agrarne komisije od 17. travnja i potvrdu Ministarstva poljoprivrede i stočarstva Bosne i Hercegovine od 19. lipnja, odluku (br. 46062): „*da se sve radionice potrebne za građevinsku industriju (stolarska, bravarska, kovačka, kolarska, mehanička i dr.), koje su bile vlasništvo Trapiskog samostana, sa današnjim danom stave na raspolaganje Okružnom građevinskom preduzeću u Banjoj Luci*“. Bilo tvoje, sada je moje! Ne može jednostavnije.

Takvim odlukama vlasti su samostan s 90 članova sveli na socijalne slučajeve, što se najbolje vidi iz dopisa trapista Kotarskom (Sreskom) narodnom odboru (br. 79/1946) od 10. srpnja 1946. u kojemu stoji: „*Mi danas nemamo ni najskromnije mogućnosti existencije, dostoje ljudskog bića, i to stoga, što se nama nije ostavilo /ni/ ono, bez čega se ne može zamisliti jedna seoska radna zajednica. Dok svaki seljak može i smije imati bar kravu i ostalih domaćih životinja, ne ostavlja se nama ni jedna krava, iako imamo 90 osoba na hrani.*“ Zato se trapisti moraju istoj vlasti obratiti molbom za socijalnu pomoć (!): „*Umo-*

Ijavamo Sreski Narodni Odbor da nam sada kao socijalno neobezbjede-nima pruži zak./onski/ moguću pomoć, barem privremeno, jer se na-damo da će više mjerodavne vlasti stornirati ovu odluku u našoj agr./arnoj/ stvari, premda se ova već sprovela“. Treba li ponavljati da im je i ta molba bila odbijena? Uostalom, od viših vlasti to je i došlo!

Nizale su se žalbe, molbe, dopisi, ali ništa nije pomoglo. Pisao ih je redovito o. Anto. Mons. Božinović sažima to ovako: „*O. Anto je 1946. godine u ime samostana napisao bezbrojne žalbe, koje je slao tadašnjim državnim organima u Sarajevu, Beogradu i Banjoj Luci, po-kušavajući naći bilo kakvu mogućnost opstanka samostana, ali sve je bilo uzalud. Obijao je pragove raznih ureda uručujući svoje molbe, žalbe, predstavke... Tražio je samo zakonski maksimum zemlje od 300 dunuma i 300 dunuma šume da redovnička zajednica može živjeti, a sve ostalo neka uzmu! No, nova vlast je ustrajala u svojoj odluci: tra-piste treba uništiti! O. Anto piše: 'Kad se radilo o čl. 75 za razdiobu roda žetve 1945/46 rekoše nam da smo imali pravo raditi ali da ne-mamo pravo dobiti polovicu odn. 2/3...’.* Imaš pravo raditi, ali plo-dove uživati ne! To je pravda nove „narodne“ vlasti. Na takvu očitu nepravdu ne može se šutjeti. O. Anto nije šutio. Dana 16. kolovoza 1946. piše on u ime samostana dopis (br. 98/46) Okruž-nom javnom tužiteljstvu u Banjoj Luci: „*Danas nemamo pravo da uberemo iz naše bašte ni 5-8 kg krompira za jedan ručak, a izdali smo hiljade i hiljade dok smo osposobili sav uređaj i nabavili razno sjemenje za nju. Danas neki ljudi u nama gledaju, zbog svojih predrasuda i ideol./oških/ razmimoilaženja, samo takve individue koji su štetni po ljudsko društvo...*“. Najveći dobroćinitelji Banje Luke u njezinoj povijesti proglašeni su štetočinama i parazitima. A štetočine valja uništiti, zar ne? Izvršiti deratizaciju trapista!

Vlastima sve to nije bilo dosta, pa su na temelju odluke od 10. rujna 1946. izvršile još jednu temeljitu premetačinu „*svih stanbe-nih zgrada i nuzgrednih prostorija samostana ‘Trapisti’*“, a sve u „*svrhu pronalaska prikrivenog poljoprivrednog alata i drugog*“. Bu-dući da im prijašnjim odlukama nisu ostavili ni iglu viška, očito je da je to bilo samo plansko maltretiranje redovnika kako bi odustali od traženja pravde, ali i od daljnog samostanskog života koji u takvim uvjetima zapravo i nije bio moguć. Što im je ostalo, najbolje se vidi iz dopisa trapista (br. 125/47) od 6. stude-noga te godine upućenog Ministarstvu poljoprivrede i stočarstva u Sarajevu: „*Od ovogodišnje žetve nismo dobili ni 1 kg graha, ni 1 kg kukuruza, ni 1 kg krompira ni ostalog zelenja za kuhinju! Od ovogo-dišnjeg roda vinograda dobili smo jednoć 60 kg grožđa. Nije nam se*



dalo ni jedno krmče, ni jedna krava, ni konj ni sprega. U kući nema drveta – samo su nam neki komšije dali nekoliko panjeva“. A sve su to oni sami sijali i sadili, ali brali su drugi!



Samostan Marija Zvijezda koji je o. Anto toliko volio

Sve je to pogádalo sve u samostanu i uzrokovalo da su neki članovi samostana rezignirali, jer više nisu imali ni snage ni volje za tu unaprijed izgubljenu bitku, pa su odlazili iz *Marije Zvijezde*. Tako je sredinom ljeta 1946. otíšao i ekonom samostana o. Lovro (krsnim imenom: Mato) Galić, koji je također bio uhićen i saslušavan. Nakon odlaska iz *Marije Zvijezde* s nekolicinom braće htio se nastaniti u trapističkom samostanu Rajhenburg u Sloveniji, ali mu to tamošnje vlasti nisu dopustile, te se skrasio u Zagrebačkoj nadbiskupiji i u njoj djelovao sve do svoje smrti, kao svećenik te nadbiskupije. Iz trapista je definitivno istupio 1965. godine. Svećenici su u ono vrijeme bili vrlo traženi za vođenje župa, ali s braćom laicima bilo je teže. Mons. Božinović, koji je to detaljno istraživao, bilježi lakonski: „*Braća laici razilaze se na sve strane. Neki su otišli živjeti kod rodbine i susjeda, a neki su posli tražiti bilo kakav posao da bi preživjeli.*“ Svjetlo *Marije Zvijezde* nasilno je gašeno svim sredstvima. Jedno od tih sredstava bit će i osuda mlađih svećenika na dugogodišnje zatvorske kazne.

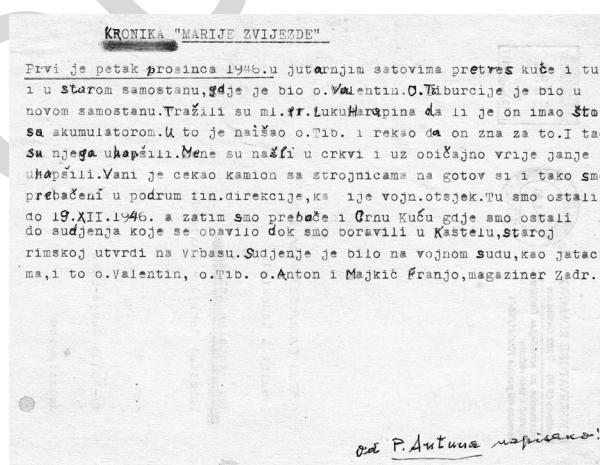
Tek nakon što su o. Anto i drugi mlađi redovnici bili zatvoreni, prosvjedi su utihнуli. Nije više imao tko voditi bitku protiv nepravednih vlasti, koje su trapistima ostavile samo „*dvije crkve i nekoliko staraca (br. Mihajlo, br. Ćiril, br. Ludvig, o. Konrad, dr. Ballian, o. Vitalis, br. Basil, br. Ignacije i sam o. Flavijan)*“, kako piše samostanski



kroničar. Nisu im ostavili ni onih 30 dunuma zemlje za bašču, što je čak i po njihovim zakonima bilo previđeno, nego „*samo samostansko groblje i mali vrt uz crkvu.*“ Kao da je i time poslana poruka trapistima: neka žive kao cvrčak iz priče „Cvrčak i mrav“, cvrčeći u malom vrtu, dok ne budu (od gladi) premješteni desetak metara dalje – u samostansko groblje. Za komunističke vlasti trapisti su, očito, bili dobri samo kad ih tu nema i kada su mrtvi. Nanijeli su im nepravdu koju ne mogu sa sebe oprati svim vrbaškim vodama, jer Banja Luka dobro pamti što su trapisti značili tome gradu i puno široj okolini u sedamdesetak godina svoga razvitka i djelovanja u *Mariji Zvijezdi*, od svoga dolaska 21. lipnja 1869. godine do nasilnog uništenja u ratu i poraću. Koliko su napretka i svjetla ovome gradu i njegovim stanovnicima donijeli, najbolje simbolizira prva električna žarulja koja je 1899. zasjala u Banjoj Luci, upravo zahvaljujući trapistima i njihovoј hidrocentrali na Vrbasu.

Uhićenje i sudjenje o. Ante

A uhićenje o. Ante dogodilo se 6. prosinca 1946. godine. O zbijanjima toga dana i o svom uhićenju piše on: „*Prvi je petak prosinca 1946. U jutarnjim satima pretres kuće i tu /tj. u novom samostanu/ i u starom samostanu, gdje je bio o. Valentin /Juhasz/. O. Tiburcije /Penca/ je bio u novom samostanu. Tražili su ml. fr Luku Harapina da li je on imao što sa akumulatorom. Uto je naišao o. Tiburcije i rekao da on zna za to. I tad su njega uhapsili. Mene su našli u crkvi i uz običajno vrije janje uhapsili. Vani je cekao kamion sa strojnicama na gotov si i tako smo prebačeni u podrum fin. direkcije, kada je vojn. otejek. Tu smo ostali do 19.XII.1946. a zatim smo prebačeni u Crnu Kuću gdje smo ostali do sudjenja koje se obavilo dok smo boravili u Kasteiu, staroj rimskoj utvrdi na Vrbasu. Sudjenje je bilo na vojnom Sudu, kao jataci ma, i to o. Valentini, o. Tib. o. Anton i Majkić Franjo, magaziner Zadr.*



Zapis o. Ante o svom uhićenju 1946.

crkvi i uz uobičajeno vrijeđanje uhapsili. Vani je čekao kamion sa strojnicama na gotov si i tako smo prebačeni u podrum fin./ancijske/ direkcije, kasnije vojni otsjek. Tu smo ostali do 19. prosinca 1946., a zatim smo prebačeni u Crnu kuću gdje smo ostali do suđenja koje se obavilo dok smo boravili u Kastelu, staroj rimskoj utvrdi na Vrbasu. Suđenje je bilo na vojnem sudu, kao jatacima, i to o. Valentin, o. Anton i Majkić Franjo, magaziner Zadr./uge//.

Ovaj je zapis potrebno malo prokomentirati. Po prokušanoj policijskoj metodi UDBA dolazi rano ujutro, vrši premetačinu, koja, nakon brojnih premetačina koje su prethodile, nema više nikakve svrhe, nego je poslužila kao izlika za ono za što su zapravo došli: uhićenje, koje se događa kao „kruna“ njihove akcije. Brat Luka Harapin bio je član samostana, a to je krsnim imenom Vjekoslav Harapin, rođ. 19. svibnja 1925. u Gorkovcu, u župi Klanjec, u Hrvatskom Zagorju, koji je kasnije, 8. srpnja 1951., zaređen za svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije, a preminuo je 28. kolovoza 2003. Zanimljivo je da je u tu biskupiju u tim poratnim godinama prešao i brat Edmund, krsnim imenom Vilim Hirschenhauser (Hiršnhauzer), rođen 14. svibnja 1925. u Ogulinu, pet dana prije Harapina, zaređen istoga dana s Harapinom 8. srpnja 1951. u Đakovu, te je i umro iste godine kao i Harapin – 9. listopada 2003., samo mjesec i pol poslije njega u Đakovu! Vlč. Hirschenhauser bio je meni profesor crkvene glazbe u đakovačkoj bogosloviji šezdesetih godina 20. stoljeća. O kakvom se akumulatoru radilo, nije poznato, ali je to vjerojatno trebalo poslužiti kao izlika da je netko učinio diverziju, na nekom stroju koji je država oduzela, zbog koje će ih optužiti. Dojam veličine toga „zločina“ dramatično je pojačavala vojska s uperenim puškama koja je njih trojicu utrpala u kamion i čuvala na putu do grada. Odveli su ih u podrum financijske direkcije koja se nalazila u strogom središtu grada, nedaleko od župne crkve. Tu ostaju dva tjedna, do 19. prosinca 1946., vjerojatno do zaključenja istrage, a onda su ih prebacili u zloglasni banjolučki zatvor Crnu kuću, gdje su ostali do početka suđenja na Vojnome sudu.

Prije početka suđenja premješteni su u Vojni zatvor koji se nalazio u banjolučkoj utvrdi Kastel, odakle su ih odvodili na suđenje. Istraga i suđenje trajali su od uhićenja do rujna 1947. godine, kada je odveden na izdržavanje kazne u Zenicu, kako se sjeća s. Slavka Matijanić, koja je također osuđena na osam godina robije i prevožena u istom transportu u Zenicu. Možemo samo zamišljati kako im je u duši bilo za božićne blagdane u takvim okolnostima. Nije poznato gdje je suđenje održano. A utvrda Kastel bila je pogodno

mjesto za čuvanje zatvorenika. Zatvor je bio vjerojatno tamo gdje se sada nalazi poznati banjolučki restoran znakovita imena „Kazamat“, odmah do gradskih zidina, uz rijeku Vrbas, s pogledom na tu lijepu zelenu rijeku. Zatvorenici su doduše imali pogled samo na vlažne i hladne podrumske zidove, bez sunca i mjeseca. Nakon osude oni će taj „stan“ zamijeniti s „prozračnom“ zloglasnom zeničkom „Staklarom“, gdje je pogled sezao daleko, a u kojoj su i nesnosna zimska studen i jednako teška ljetna žega prodirale duboko u kosti zatvorenika. Privilegij boravka u „Staklari“ imali su prije svega katolički svećenici s kojima bi se našlo i nešto pravoslavnih te poneki muslimanski vjerski službenik, kako se ne bi moglo reći da se progone samo katolici odnosno Hrvati.

Pravi razlog uhićenja i osude o. Ante mons. Božinović u svom feljtonu sažeto izriče ovako: „*Vlastima je očito dosadila upornost pojedinih trapista, a pogotovo mladog o. Ante, koji je tada imao samo 26 godina, a lavovski se borio za svoj samostan. Trapisti se razilaze, ali ima i onih koji su očito ‘tvrdoglavci’ i neprestano se pozivaju na nekakvo pravo. Zato odlučuju ubrzati proces.*“ A mladih, sposobnih i odvažnih svećenika te su se vlasti posebno bojale. Zato su se s njima obračunavale po kratku postupku.

A što je borbeni i neustrašivi o. Anto značio za samostan, iako on nije bio njegov poglavavar, najbolje ocrtavaju riječi spomenutog autora: „*Zatočenjem o. Ante Artnera u prosincu 1946. godine zajednica je doslovno bila potpuno obezglavljenja. On je bio taj koji se usudio ‘narodnim vlastima’ reći da čine ‘nepravdu bosanskim trapistima’.*“ S druge strane samostanski poglavavar, superior o. Flavijan Grbac, kako piše kroničar samostana, „*potpuno se povlači u se i u tišinu trapiske povučenosti*“, pomirivši se sa sudbinom da će se samostan morati ugasići. Istina, svega je nedostajalo, jer u samostanu nisu imali ni hrane ni stambenog prostora, pa je vladala opća nesigurnost glede budućnosti. Zato je superior nastojao, kako je kroničar zabilježio, uputiti braću da traže sebi budućnost na nekom drugom mjestu, nastojeći „rasturiti“ najprije časnu braću, a potom i svećenike. To je značilo da si potraže drugi samostan, a za braću laike i mogućnost da napuste trapistički red. Ne treba mu zamjeriti, jer on je odgajan da sluša poglavare, da u tišini, odvojen od svijeta, služi Bogu, moli se i radi. Da nije bilo oca Ante i nekoliko onih koji su ga podržavali, samostana bi doista jednostavno nestalo. U tome je on bio sličan energičnom i borbenom utemeljitelju Marije Zvijezde o. Fanzu Pfanneru, bez kojega samostan 1869. ne bi ni bio osnovan. A zlatno pravilo kojega su se trapisti svuda po svijetu držali: „Moli

i radi!”, na ovim je prostorima uvijek imalo i svoj neslužbeni dodatak i glasilo je malo drugačije: „Moli, radi, trpi i bori se!” Upravo zato je o. Anto bio poseban trn u oku komunističkim vlastima, pa su ga poslale na dugogodišnje „hlađenje” u zeničku „Staklaru”.

Nažalost, ne raspolažemo dokumentacijom o suđenju ocu Anti i ostaloj dvojici suoptuženika niti presudom, ali ćemo ovdje pokušati izvršiti malu analizu na temelju onoga što nam je poznato. Komunističke vlasti su po svojoj uobičajenoj taktici redovito sudile u skupinama, kako bi u javnosti stvorile dojam da se radi o nekoj organizaciji koja ugrožava društveni poredak, a s takvima se uvijek energično obračunavalo. Optužene bi dovodile u međusobnu vezu, iako nije jednostavno nije bilo. Tako je bilo i u slučaju o. Ante. Iako je u vrijeme rata o. Anto bio student, bogoslov šutljivoga reda koji se studijem spremao na svećeništvo, njemu je sudio Vojni sud, i to više od godinu i pol nakon završetka rata u kojem se on, kako smo vidjeli, ponašao ne samo korektno, nego je bio i partizanski simpatizer, kako su same te vlasti priznavale. Njegovi suoptuženi „jataci”, kako su se komunisti voljeli izražavati, bili su njegov subrat o. Valentin Juhasz i Franjo Majkić koji je bio skladistar zadruge kod trapista. Po svemu se čini da je o. Anto bio prvooptuženik. Rezultat toga namještenog suđenja bio je da je o. Anto osuđen na osam godina teškoga zatvora s prisilnim radom, od kojih je točno šest odradio (1946.-1952.) u zloglasnoj kaznionici u Zenici, gdje su, uz mnoštvo drugih svećenika, u poratnim godinama robijala i njegova redovnička subraća trapisti: o. Tiburcije Penca, Slovenac, o. Valentin Juhasz, Mađar, a nešto kasnije i o. Valerijan Andrijević, Hrvat iz obližnjih Priječana.

U zeničkoj robijašnici

Po završetku suđenja prikupili su veći broj osuđenika i u posebnom „stočnom” vagonu prevezli ih željeznicom u Zenicu. Kako je to izgledalo, opisuje časna sestra Slavka Matijanić, članica družbe sestara Klanjateljica Predragocjene krvi Kristove (1911.-2008.) koja je također u to vrijeme bila osuđena na osam godina robije: „Jednog jesenskog dana, u rujnu 1947. kretala je kroz ulice Banja Luke prema želješnici stanici jedna kolona političkih zatvorenika na izdržavanje kazne u Zenicu. Vezani lancem dvoje po dvoje, ukrcani smo u jedan stočni vagon. Sreća što je vožnja trajala samo nekoliko sati, pa nije bilo većih problema. (Ja sam npr. bila svezana s Antonom Artnerom, opatom samostana trapista.) Uskupini smo se nalazile i nas tri sestre (časne), kao vrlo opasni državni neprijatelji, osuđene na izdržavanje kazne uz prisilni rad u trajanju više

godina (8, 10 i 14)." (Zapis je objavljen u listu „Politički zatvorenik“, a mi ga ovdje navodimo prema knjizi Ante Kovačevića, *Čovjek i njegova sjena*, str. 148). Ako se sestra Slavka dobro sjeća termina koji spominje, to bi značilo i da su istraga i suđenje o Anti trajali oko devet mjeseci koje je on proveo u banjolučkom zatvoru ili u vojnem logoru u Kastelu. Sestra Slavka se svakako dobro sjeća s kim je bila vezana lancem, jer su tako vezani putovali do Zenice, a ona izričito navodi da je bila vezana s o. Antonom, iako mu krivo navodi službu da je bio opat, a on je tada bio običan mladi redovnik. Zatvorenici su bili vezani po dvoje, jedno za desnu, drugo za lijevu ruku. Morao je to biti tragikomičan prizor prisilnih „zaruka“ redovnika-trapista i časne sestre Klanjateljice Predragocjene krv Kristove, ali do smijeha nije bilo nikome. Tri časne sestre koje ona spominje, osim nje su još dvije članice iste družbe: s. Janja Džaja, osuđena na deset godina teškog zatvora i s. Inviolata Anić, osuđena na 14 godina.

O dolasku u Zenicu piše s. Slavka: „*U Zenici su nam skinuli lance i rasporedili nas u muški i ženski logor. Nas tri sestre su, po ulasku kroz kaznioničku kapiju, odvojili i svratili u stražarnicu gdje nas je dočekala Jela Pećanac, pomoćnik upravnika i zapovjednik ženskog logora, riječima: Pitomice, nije zgodno da ste u svojim odorama. Ovdje ima još vaših kolegica, i one su vam poslale ovo za prvu nevolju. Na stolu smo ugledale hrpu odjevnih predmeta i marama ... (U zatvoru smo zatekle još 30 sestara raznih redova.)*“ Sestre su dio svoje kazne odradile u Zenici, a dio u Stocu u Hercegovini.

No, vratimo se našem ocu Anti i njegovim zatvoreničkim danima.

U zatvoru su radili najteže poslove, a bili su smješteni u zloglasnoj „Staklari“ s mnoštvom drugih katoličkih svećenika, pa i biskupom dr. Petrom Čulom iz Mostara, a bilo je nešto i pravoslavnih, te muslimanskih vjerskih službenika.

U svojim bilješkama koje je prikupljao za samostansku kroniku, o. Anto je naveo jednu scenu iz svog robijaškog života, a odnosi se na njegov susret s redovničkim subratom o. Valerijanom Andrijevićem u zatvorskому dvorištu, kada je 1949. i o. Valerijan kao upravitelj župe Stara Rijeka kod Sanskoga Mosta uhićen i osuđen na tešku robiju i dopremljen u Zenicu. O. Anto piše: „*Kad je došlo vrijeme Inform-biroa, onda je početkom januara 1949. i njega snašla nemila sudbina i nakon mnogih peripetija tek smo se koncem novembra iste 1949. susreli u dvorištu KPD Zenice, – i to ovako: ja sam šegrtovao kod pok. fra Gube Bosiljka /fra Bosiljko Gubo, 1908.-1960., bosanski franjevac/, izmedju bačvarije i kuhinje (II. odj.) a on dolazio u dugom redu idući na kupanje sa novopriđošlim kažnjenicima. Tu sam ga prepoznao i prvi ga nazvao njegovimime-*

nom, ali on mene nije mogao prepoznati!!! Otada smo bili skupa manje više sve dok nisam ja odlazio na sv. Nikolu 52./dok o. Anto nije 6. prosinca 1952. pušten iz zatvora/“ (cijeli zapis vidi u Dodatku ove knjige). Tu navodi i da su njihova redovnička subraća, oci Valentin i Tiburcije pušteni točno godinu dana prije njega iz zatvora, 6. prosinca 1951.

Kako je izgledao život robijaša u Zenici dočarat će nam pokojni banjolučki svećenik mons. Branimir Župančić, koji je kao župnik u Bosanskoj Gradiški uhićen i osuđen na 18 godina robije, ali su mu na kraju skratili kaznu za pet godina. U Zenicu je otpremljen u drugoj polovici travnja 1947. godine s većim brojem osuđenika iz Banje Luke. Je li dotad već bio osuđen i o. Anto, nije nam pouzdano poznato. U svakom slučaju dijelili su njih dvojica „besplatan stan i hranu“ u zeničkoj „Staklari“. U svojim sjećanjima koji su nedavno objavljena piše on i o transportu vlakom u Zenicu i o vremenu robianja u zatvoru. Budući da je isto prošao i o. Anto, navest će ovde kratke izvatke iz tih sjećanja. Put u Zenicu vlakom bio je avantura koja je trajala puna dva dana, piše Župančić: „*Negdje u drugoj polovici travnja 1947. pokupili su sve pravomoćno osuđene iz ‘Crne kuće’ i vojnog zatvora u Kastelu, lancem vezali po dvojicu i stavili katanac te nas odveli na kolodvor u Banjoj Luci. Bio sam vezan s Lovrom Lulićem, mojim župljaninom iz Čatrne kod Bos. Gradiške. Strpali su nas u dva vagona za marvu i zatvorili vrata. Nismo imali gdje ni sjesti nego na pod. U vagonu je bio župnik iz Prisoja koji je suđen po Vojnom sudu. Sjedio sam neko vrijeme njemu na koljenu. Ubrzo nas je sve oslobođio lanaca jedan avijatičar. Kad bi milicionar otvarao vrata, brzo bismo prebacili lance oko ruke. Putovali smo u Zenicu preko Zagreba i to dva dana. Noćili smo u Zagrebu u vagonu. U Brodu su nas premjestili u manje vagone, jer još nije bila izgrađena pruga normalnoga kolosijeka.*“ (Župančićeva sjećanja priredio je za tisak i objavio autor ove knjige, u dva broja godišnjaka župe Dolina Suza Dolinska, br. 34. i 35., god. 2016.-2019., a navodi koje ovde donosim nalaze se u SD, br. 35, 2017.-2019., str. 182-183).

O životu zatvorenika u Zenici piše mons. Župančić: „*Neko vrijeme bili smo u karanteni, a onda su nas svećenike stavili u ćelije u ‘Staklari’. Bilo je to najgore odjeljenje: male ćelije, ali su nas nagurali po deset i više, tako da smo morali ležati samo postrance. Krov je bio staklom pokriven: ljeti je bilo nesnosno vruće, a zimi hladno. Tu sam proveo više od četiri godine. Radili smo teške poslove s betonom, neki u ljevaonici, u bačvariji, u kamenolomu, neki čak i u rudniku, a najviše smo tucali kamen na kockice i nasitno za parkove i drugo. ... Spaivali smo na podu na deki. Jedan zatvorenik je dolazio ujutro i rekao: ‘Sude za vodu!’ Svatko je morao imati bocu ili neku posudu za vodu. Ujutro*

bi nas po sobama puštali na umivanje i na zahod. Naš 'privilegij' bio je tucanje kamenja. Pred 'Staklarom' sjedili smo u krugu, razumije se na kamenu, a oni bi nam dovezli kamion krupnijeg kamenja, koji smo morali razbijati čekićem od pet kilograma i onda sitniti. ... Bili smo slabo obučeni, a kada je nastala zima, stavio sam ručnik mjesto šala. Morali bi stucati jedan kubik kamenja, i to na 'neradnoj hrani'! Bile su, naime, tri vrste jelovnika: puna radna hrana, poluradna i neradna, a mi tako težak posao obavljamo. To znači malo kruha ili kukuruze i u čorbi jedno pet-šest zrna graha. Da nije bilo paketa od kuće, ne znam kako bismo izdržali" (SD, str. 183).

Radili su i druge poslove, na primjer u bačvariji, gdje su pravili drvena bačve (burad), dakako, uvijek se morala postići zadana „norma“. O. Anto pripovijedao je o tome jednu zanimljivu anegdotu. Njegov subrat trapist o. Valentin Juhasz, shvaćao je taj rad kao da je u samostanu dobio nalog od poglavara, i revno je radio „kao sebi“. Kad bi neki od zatvorenih svećenika malo „zabušavao“ u radu, on to nije mogao nikako razumjeti i čak se ljutio na njega. Svi su se smijali njegovoj naivnoj bezazlenosti. Za svećenike su uvijek bila „rezervirana“ najgora odjeljenja, a ponižavali su ih na sve moguće načine. K tomu su strogo pazili da oni ne bi došli u kontakt s drugim zatvorenicima i negativno utjecali na njih. Župančić bilježi: „Mi svećenici bili smo u trećem odjeljenju, u najgoroj izolaciji. Kad smo izlazili tucati kamen, morali smo držati ruke na leđima i ići pogнуте glave da nikoga ne gledamo, sve do mjesta tucanja kamenja.“ (SD, str. 186)

Međutim, unatoč svemu, svećenici su se snalazili na različite načine da sami sebi olakšaju te teške dane. Kad bi neki od njih dobio paket nastojao je hranu bratski dijeliti s drugima, a ponekad su uspijevali i misu slaviti kod kreveta u spavaonicama ili se međusobno isповijedati u velikim ormarima u baraci gdje su ih bojili, dok bi jedan od njih zagovarao stražara-milicajca da ništa ne opazi. Znalo se dogoditi da bi se netko od njih „žrtvovao“, pa u slobodno vrijeme igrao šah s čuvarom, dok bi drugi potajno služili svetu misu koju su mnogi znali napamet. Mons. Župančić spomnje izričito u svojim sjećanjima i o. Antu. Naime, zatvorenici su imali i „kulturno-zabavni život“, pa su tako imali i svoj zbor. Župančić je bio glazbeno nadaren, pa je kraće vrijeme vodio zbor zamjenjujući bolesnog dirigenta i pripremajući koncert u zatvorskoj dvorani. Na dan koncerta, njemu su kao dirigentu naložili da se svečano obuče, pa su mu, kako bilježi, za tu zgodu dali crno odijelo o. Ante Artnera u kojem je nastupio (SD, str. 189-190).

O. Anto preživio namještenu željezničku nesreću 1951.

Kao zatvorenik, o. Anto je preživio i namještenu željezničku nesreću, ali je teško povrijedio kralješnicu i posljedice je osjećao cijelog života. Bilo je to u Slakovcima u Slavoniji, jugoistočno od Vinkovaca, u noćno doba, pred zoru 28. travnja 1951. Čak 11 kolega svećenika tom je prigodom poginulo, drugi su nosili doživotnu tešku invalidnost. Ni o tom događaju nema autentičnih dokumenata (a ne može ih ni biti), ali će nam od velike koristi biti sjećanja preživjelih da bismo dobili odgovor na pitanje gdje, zašto i kako se dogodila ta tragična nesreća. Ponajprije, postavlja se pitanje otkud zenički robijaši u istočnoj Slavoniji u to noćno doba spomenutog datuma. Evo kako o tome piše mons. Branimir Župančić u sjećanjima na svoje zeničko uzništvo:

„Jednom su došli k nama (iz uprave zatvora) i pitali tko zna neki strani jezik. Javili su se neki. Rekoše meni da sam studirao u Italiji i da znam talijanski. Odgovorio sam: ‘U zatvoru sam zaboravio i hrvatski, a kamoli talijanski!’ Bilo mi je sumnjičivo i nisam se htio prijaviti. Njih su odijelili i tek kasnije smo saznali što je bilo s njima. Vozili su ih vlakom za Srijemsku Mitrovicu i tamo su trebali prevoditi što strani tisak piše o nama, naime o Jugoslaviji. Negdje na otvorenoj pruzi iza Vinkovaca pokvario se njihov vagon te su ih otkvačili i tako su čekali na otvorenoj pruzi. Bili su vezani po dvojica u vagonu. Odjednom se čuo pisak lokomotive. Htjeli su izići iz vagona, ali je milicionar zavikao da će ubiti svakoga tko izide. To su mu bile zadnje riječi. Lokomotiva je udarila u vagon, stranice su se otvorile, i oni su ispadali iz vagona na nasip. Ipak su neki poginuli, pa i svećenik Mitar Papac iz Hercegovine. Tu je stradao i Petar Pajić i još neki. (Mons. Petar Pajić, ugledan banjolučki svećenik i vrstan propovjednik je preživio, ali je pretrpio teške povrjede nožnih zglobova pa mu je jedna noga ostala znatno kraća i posljedice je nosio do konca života – op. A. O.) Odvezli su ih u bolnice u Vinkovce i Osijek. Bilo je to nekako pred prvi svibnja (točno 28. travnja 1951. – op. A. O.). Mi smo čuli da su svi poginuli i oplakali ih. Negdje u lipnju mi ostali tu-camo kamen kod ‘Staklare’, kad ide kolona i naši svećenici se vraćaju. Kao da su uskrsnuli, toliko nas je to iznenadilo i obradovalo.“ (SD, str. 189)

Vlč. Župančić tako je izbjegao stradanje, pa može izravno posvjedočiti samo ono što se dogodilo u Zenici prije nego što je veći broj zatvorenika, prije svega svećenika i intelektualaca poveden u Srijemsku Mitrovicu. Teško je dokučiti što je bio pravi motiv toga njihova premještaja, što ozbiljno potiče sumnju da se radi o namjerno namještenoj nesreći kako bi izginuli i tako ih se režim riješio. Nezamislivo je da tada „svemoćna“ UDBA nije znala što se događa

s vagonom punih svećenika, pa čak i jednim biskupom, koji su strogo čuvani, negdje u beskrajnoj slavonskoj ravni u praskozorje novoga dana. Ili, ako se kvar dogodio slučajno, da bi vagon ostao tako bez nadzora na otvorenoj pruzi. Više detalja o toj nesreći saznajemo iz opisa izravnog sudionika toga transporta, također zatočenika, katoličkog laika Ratka Vlajkija. On svjedoči da je u vagonu bio 41 zatvorenik, među njima i mostarski biskup dr. Petar Čule. Upravo je Vlajki bio vezan skupa s vlč. Mitrom Papcem, svećenikom koji je poginuo, a spominje ga i mons. Župančić. Vrijedi prepisati cijeli taj odsjek, jer je to svjedočanstvo iz prve ruke:

„U mjesecu travnju 1951. godine pokupiše iz staklare nas četrdeset i jednog robijaša. Povezaše nas u lance. Čedomil (Čedomil Čekada, ugledni sarajevski svećenik i urednik Katoličkog tjednika) i biskup Čule (dr. Petar Čule, biskup mostarsko-duvanjski i trebinjsko-mrkanski – op. A. O.) bili su pojedinačno vezani. Ja sam bio vezan s don Mitrom Papcem, župnikom u hercegovačkom Gracu: njegova lijeva a moja desna ruka. Ubaciše nas 27. travnja noću u otvoreni željezni kamion koji se otraga naslonio na vrata staklare. Ležali smo jedni drugima među nogama, a sa svake strane po dva milicionara s automatima. Kre-nusmo u mrak. Dovedoše nas na neki slijepi kolosijek željezničke stanice u Zenici gdje je bio postavljen neki stari vagon. Onako gladne, vezane, jedva su nas ugurali u vagon. Nastade zviždanje željezničarskih pištaljki, manevriranje lokomotive i osjetismo udar u vagon. Povezaše vagone. Prikopčaše nas kao posljednji vagon kompozicije. Zamakosmo u mrklu noć. U nepoznatom smjeru. Lupeta li vagon, lupeta!

28. travanj, 3 sata ujutro. Praskozorje. Vagon stoji nepokretan. Ne znamo gdje smo. Kad najednom strahovita eksplozija. Vagon se poče raspadati u pokretu. Teretna kompozicija mrvi naš vagon ostavljen na otvorenoj pruzi. Sve se to događa na 500-600 metara od željezničke postaje Slakovci, kako kasnije doznadosmo. Vagon se raspada. Dijelovi razbacani na sve strane uzduž pruge. U toj montiranoj nesreći melju nas, robijaše. Lanci na mojoj lijevoj ruci, zbog inercije, zderali su mi kožu. Inercija me baca na padine nasipa. Koturam se i čudim što se ovo događa. Upodnožju nasipa pokušavam ustati. Ne mogu. Glava krvavi. Potpuno sam kontuzioniran, zgruhan. Konačno se razdamilo. Ležim nepomičan. Prilazi mi, šepajući, dobri Čedomil. Kaže da don Mitar pita za me. Ida me pozdravlja. Čedomil je, iako i sam kontuzioniran, šepajući obilazio po ledini na kojoj je već ležalo jedanaest poginulih robijaša. Traži preživjele i daje im odrješenje. Poslije desetak minuta ponovno mi dolazi i kaže da je don Mitar ispušto dušu. Bog mu se smilovao! I mene je ista sudbina mogla pogoditi. Jedan ode, drugi osta, kao ono u Evanđelju. Čedomil je vidio da mi krv

*curi niz glavu, ali mi ništa nije rekao, valjda da me još više ne prepadne. Oslonim se malo na lakte. Igledam ... Ugledah biskupa Čulu, gdje oslonjen na lijevu stranu, podupire se lijevom rukom, a desnom rukom daje blagoslov i odrješenje umirućima. Na desnoj ruci vise mu lanci i katanac. Uto dotrča oficir UDBE (svugdje ih je bilo!) i zavika na biskupa da spusti ruku. Ali bezuspješno. Dolazi još jedan s onim klijestima za bušenje vozni kataloga. Hvataju Čulu za ruku i razvaljuju katanac. Poslije dužeg vremena dođoše kamioni sa rasrtim sijenom. Bolničari nas ljudski položiše na sijeno i tako nas odvezoše u bolnice, jedne u Vinkovce, druge u Osijek. (Ratko Vlajki, „Ugledni robijaš“, u: Marko Josipović i Franjo Topić (ur.), *Život u službi riječi – Čedomil Čekada*, /zbornik sa simpozija o Čedomilu Čekadi/, Sarajevo, 1997., str. 133-134)*

O. Antu i druge supatnike Vlajki ne spominje poimence.

Međutim, u bolnici, gdje ih je medicinsko osoblje izvanredno lijepo primilo i njegovalo, nisu dugo ostali. Vlajki, koji je bio smješten u vinkovačku bolnicu, bilježi što se zatim dogodilo (možemo pretpostaviti da se slično događalo i u osječkoj bolnici). Osim što su ih liječili, u bolnici su ih i oprali, okupali, jer su bili tako krvavi i prljavi, da su se gadili „iz vlastitih ruku i jaje uzeti“, piše on. A od bolničkog osoblja saznali su da je „radio Bruxelles objavio vijest o titoističkom zločinu“ (nav. dj., str. 134), dakle planiranoj i insceniranoj željezničkoj nesreći. Tek što su robijaši bili smješteni i zbrinuti, doletio je zapovjednik milicije iz Vinkovaca i zatražio da robijaši moraju biti strogo izolirani od drugih bolesnika i postavio je stražare da ih čuvaju. Nakon samo 48 sati opet su ih pokupili, prenijeli u vagone za stoku u kojima je po podu bila prostrta slama, te su ih prevezli „u robijašku bolnicu u Srijemsku Mitrovicu“ i sve ih smjestili u neku veliku sobu. Nakon što su se oporavili, „svećenike su vratili u robijašnicu u Zenicu, a nas svjetovnjake zadržali još dvije godine u Srijemskoj Mitrovici“ (nav. dj., str. 134). Njegovo se svjedočanstvo o povratku svećenika u Zenicu slaže s onim što piše svećenik Župančić.

Preživljenu nesreću spominje i sam o. Anto. U jednom zapisu koji je bio priprema za unos u samostansku kroniku *Marije Zvijezde* koji je, čini se, nastao 1962. godine, a pronašao ga je mons. Božinović, piše on: „Ja i Valerijan smo bili i na onom nesretnom putu gdje smo nastrandali dne 28. aprila 1951. g. u dva sata ujutro na otvorenoj pruzi kod Slakovci (teretna stanica prema Mitrovici) /treba: Slakovci, istočno od Vinkovaca, prema Srijemskoj Mitrovici, op. A. O./. Od 47 nas u vagonu 6 je bilo mrtvih i preko 30 kontuziranih (od svećenika: P. Pajić, dr Čedomil Čekada, Burić dr. Didak, Emanuel Kljajić, Boničije Rupčić, ... biskup dr. P. Čule,... don Mitar Papac“ (vidi taj zapis u Dodatku ove knjige). On, dakle, na-

vodi da je u vagonu bilo 47 robijaša, od kojih je njih šest poginulo, više od 30 zadobilo ozljede, neki i vrlo teške. Ne nabraja sve svećenike, što nije ni moguće nakon tolikog vremena, ali neke ipak spominje kao povrijedene, među njima i mostarskog biskupa dra Petra Čulu. Spominjući svećenika Trebinjske biskupije don Mitra Papca, ne navodi da je on poginuo, ali treba imati na umu da je to bio tek „posjetnik“ za upis „načisto“ u kroniku, što nije stigao uraditi. A kako je on u toj nesreći prošao, ne spominje sam, ali spominje njegov rođak dr. Stjepan Hoblaj: „*Nacek, o. Anto, često je spominjao, kako je čudom ostao na životu*“, jer „*je u snažnom udaru vezanih ruku izletio iz vagona, s posljedicom ozljede kralježnice. Po njegovu mišljenju, što je često pripovijedao, preživio je taj nemili udes zahvaljujući jednom mladom liječniku iz osječke bolnice koji mu se posebno posvetio kao ozlijedenom bolesniku. Posljedici ozljede kralježnice osjećao je cijeloga života.*“ I dodaje: „*Sve je ukazivalo na to da je to bio inscenirani nalet vlaka na vlak*“. Iz toga vidimo i da je o. Anto, prema vlastitom kazivanju, nakon nesreće bio otpremljen u osječku bolnicu.

Vlasti žele posve zatrti Mariju Zvijezdu

Redovnička subraća o. Ante: o. Tiburcije Penca i o. Valentina Juhasza odslužili su u zatvoru po pet godina, do 6. prosinca 1951., kada su pušteni. O. Valerijan Andrijević nije s njima uhičen zahvaljujući činjenici što nije ni bio u samostanu u to vrijeme, budući da je već 1946. djelovao na župi u Staroj Rijeci. On je uhičen 13. siječnja 1949., te osuđen na čak 15 godina zatvora, a odrobijao ih je gotovo devet. Pušten je iz zatvora 28. studenoga 1957., skupa s tadašnjim bosanskogradiškim župnikom vlč. Branimirom Župančićem.

Međutim, ni osuda mlađih trapista vlasti nije bila dosta; samostan joj je bio trn u oku i htjela ga je pod svaku cijenu posve uništiti i zatrti svaki trag da su tu nekoć bili trapisti, čija je sva golema dobra već oduzela. Na kraju je posegnula i za krajnjom mjerom nasilja kako bi i posljednje trapiste doslovno istjerala iz njihova samostana – i to zauvijek. Godina je 1948. Vlast misli da su i oni sitni zakutci koji su trapistima od ogromnog samostana ostali, previše. Zato preko svoje Stambene komisije u Banjoj Luci (rješenje br. 28801/48) 31. srpnja 1948. donosi odluku da se trapisti, ukupno 15 osoba, imaju iseliti. Na ulicu! Doduše, ne baš na ulicu, nego im „velikodušno“ daje tuđe – prostorije franjevačkog samostana na Petrićevcu, jer, kako je u obrazloženju stajalo, na Petrićevcu je sedam redovnika i sedam soba, pa nek se trapisti i fratri snalaze i dogovaraju, ta braća

su po vjeri i svome redovničkom zvanju! A vlasti se uvijek žuri. Sve se ima dogoditi u roku od samo tri dana! Uostalom, zna ona dobro da je trapistima sve već oduzela, pa da oni nemaju što pakirati i ne treba im neko dulje vrijeme za pripravu na odlazak. Najbolje se to vidi iz teksta same odluke, u kojoj stoji: „*Redovnici samostana Trapisti (12 redovnika i 3 poslužitelja) koji se sada nalaze u samostanu trapista preseljavaju se u samostan na Petrićevcu, gdje se sada nalaze i stanuju redovnici reda franjevačkog. Prostorije u samostanu Trapisti dodjeljuju se Dječjem Domu. Rok iseljenja 3 dana po prijemu rješenja. Obrazloženje: Kako u samostanu Petrićevac ima 7 soba sa svega 7 redovnika, a prostorije u samostanu Trapisti moraju se dodjeliti državnoj ustanovi – to je riješeno kao gore*“ (navod iz feljtona mons. Božinovića).

Samostanski superior o. Flavijan Grbac uputio je odmah žalbu protiv te odluke, ali kao i sve dotadašnje žalbe, i ta je bila uzaludna. Nije mu preostalo drugo nego poći s braćom na Petrićevac dok su mu se po glavi vjerojatno vrzmale misli: valjda će nam braća fra-



Moli i radi! Sa subraćom u crkvi (slijeva): o. Branko Smole, o. Valentin Juhasz, o. Salez Gajšek, brat Mohor i o. Anto

njevci pomoći u nevolji i primiti nas, ta i mi smo njih primili kad je ono u kolovozu 1878., pri ulasku austrijske vojske u Bosnu i Hercegovinu, izgorio njihov samostan na Dudiću, a franjevci se uputiše na desnu obalu Vrbasa k trapistima koji su ih „vrlo lijepo primili“, kako su zapisali franjevački kroničari. Tko je sve od trapista pošao na Petrićevac i koliko su dugo gore bili, nije poznato, ali je to sva-kako bilo kraće vrijeme. Prof. Velimir Blažević navodi u svom izla-ganju „*Odnosi franjevaca Bosne Srebrenе s Franzom Pfannerom i*

trapistima opatije 'Marija Zvijezda'', iznesenom na Međunarodnom znanstvenom skupu održanom 18.-20. lipnja 2009. godine u *Mariji Zvijezdi* da su na Petrićevcu 1948. neko vrijeme (nepoznato koliko dugo) boravila samo dvojica trapista: brat Ignac i brat Michael. (izlaganje objavljeno u zborniku radova: *Trapisti u Banjoj Luci - Europa u Bosni i Hercegovini*, str. 101). Uz te podatke reče da o o. Anti Artneru nije na Petrićevcu pronašao negdje nešto zapisano, a on je vrstan poznavatelj samostanskog arhiva i knjižnice.

Ali vlasti nisu računale s jednim novim ocem Antonom! Naime, jedan od članova samostana, Slovenac, časni brat Mohor Dvojmoč, zatvorio se u sakristiju crkve i nije se dao istjerati. Čak je bio spremjan i poginuti, ali samostana nije htio napustiti. Kasnije je prijavljeno kako su oko crkve obilazili ljudi naoružani strojnicama i prijetili neposlušniku, ali on se nije dao zastrašiti ni istjerati. Vlastima nije preostalo drugo, nego popustiti i dopustiti povratak njegove subraće s Petrićevca u svoj samostan. Smjestili su se u nekoliko preostalih sobica, te u sakristiju i kriptu same crkve. Samostan je spašen hrabrošću i upornošću jednoga časnog brata. Mons. Božinović konstatira: „*Br./at/ Mohor bit će uz o. Antu drugi stup opstanka 'Marije Zvijezde' u desetljećima koja dolaze*. Ali borba za opstanak samostana nastavljena je.

Međutim, komunisti su, osim samostana i njegove imovine htjeli oduzeti, a time i uništiti, i novu monumentalnu crkvu prepunu umjetničkih djela. Kotarski (sreski) narodni odbor iz Banje Luke donio je 10. listopada 1949. odluku kojom „*se oduzima nova trapistska crkva u Delibašinom selu kod Banje Luke i dodjeljuje Bazi žitnog fonda u Banjoj Luci*“ koju je dostavio Biskupskom ordinarijatu u Banjoj Luci. Uprava biskupije je odmah 13. listopada vratila dopis pošiljatelju s obrazloženjem da ta crkva „*nije vlasništvo Biskupskog Ordinarijata u Banjoj Luci*“ (dopis Biskupskog ordinarijata, br. 793/49 od nav. dat., u biskupijskom arhivu), jer je to samostanska crkva i pripada redu. Sadržaj toga dopisa poznat nam je prije-pisa toga „Rješenja“ kojim se „*Oduzimaju Crkvene prostorije biskupskog ordinarijata iz Trapista i to cijeli prvi sprat od Crkve kod Invalidskog doma i iste se dodjeljuju Bazi žitnog fonda iz Banje Luke*“, koji se čuva u biskupijskom arhivu. Eto, mjesna vlast oduzima crkvu i ostale prostorije, a ne zna ni tko je vlasnik. Zato rješenje o oduzimanju šalje Biskupskom Ordinarijatu, a ne upravi samostana *Marija Zvijezda*. Umjesto toga apostrofira se neki fantomski „*biskupski ordinarijat iz Trapista*“ koji uopće ne postoji. Ali, sila Boga ne moli. Tko će se brinuti oko takvih sitnica! Apostolski upravitelj Banjalučke biskupije biskup Smiljan Franjo Čekada odmah je energično

ustao protiv te odluke, te je 14. listopada uputio dopis vladu Bosne i Hercegovine u Sarajevu u kojemu je informira o odluci mjesnih vlasti, a onda piše: „*Najljepša crkva u banjalučkoj biskupiji, remek-djelo moderne crkvene arhitekture, imala bi se upotrebiti za stovarište žita. To bi bacilo ljagu kulturne sramote na našu državu i narod. Biskupski Ordinariat moli, da se ovo nerazumno i protuštavno rješenje poništi*“ (duplikat dopisa br. 798/49, od 14. 10. 1949. u biskupijskom arhivu). Gotovo identičan dopis poslao je biskup istoga dana i Predsjedništvu savezne vlade u Beogradu, a o tome je obavijestio i Apostolsku Nuncijaturu u Beogradu i zamolio za intervenciju kod savezne vlade (duplikati dopisa, br. 799/49 i 800/49, na istome mjestu).

O tadašnjim zbivanjima oko trapističke crkve najbolje govori zapis pisan rukom koji je naslovljen „*Nekoliko bilješki glede dvije crkve redovnika Trapista u Mariji Zviježđi kod Banje Luke*“, od 3. prosinca 1949., a potpisuje ga „*p. Flavijan Grbac starješina*“ koji se čuva u arhivu Banjolučke biskupije (pod br. 798/1949). Budući da se čuva pod istim brojem kao i dopis biskupa Čekade vladu Bosne i Hercegovine u svezi s trapističkom crkvom, čini se da je uprava biskupije prije biskupove intervencije zamolila poglavara o. Flavijana da pismeno izvijesti o povijesti toga pitanja, što je on i učinio. Donosimo u cijelosti taj autentičan dokument iz toga vremena u kojemu o. Flavijan piše:

„*Od 1927. g. imamo dvije crkve: jedna u starom samostanu, druga u novom. U ovoj posljednjoj vršili su redovnici svoju službu, a ona u starom samostanu bila je za vjernike iz okoline.*

Dne 3. Aug./usta/ 1948 oduzete su nam u novom samostanu zadnje prostorije pa smo se do danas zadržavali u sakristijama nove i stare crkve. N. B. Ostali imetak – nepokretnine kao i najvećim dijelom pokretnine – oduzeto nam je 1945. g. pod izlikom da smo surađivali s okupatorom.

Prije 2 mjeseca zahtijevala je državna vlast, da se predade nova crkva u svrhu sahranjivanja žita, protiv čega smo se opirali, nu kad se drukčije nije dalo, sporazumili smo se u tome, da predademo u tu svrhu staru crkvu, a nova da se prepusti narodu.“

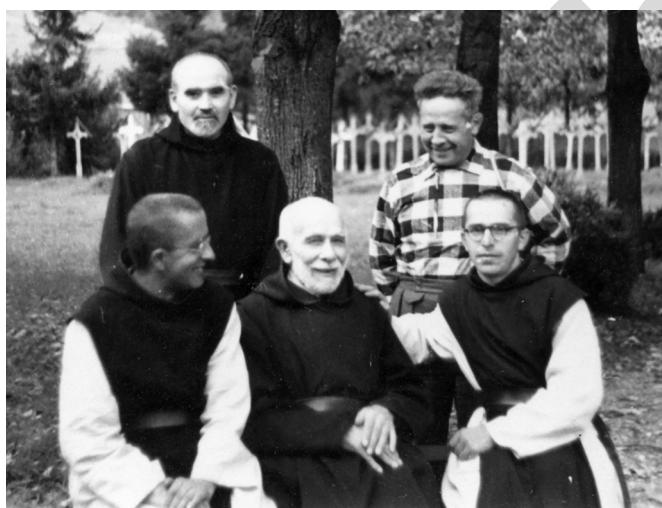
Trapisti su, kad drugačije nije bilo moguće, pristali žrtvovati staru crkvu da spase novu. Nadali su se da će sada biti mirni. No, nije tako bilo. Vlasti su promijenile taktiku, ali nisu odustajale. U istom dopisu o. Flavijan nastavlja:

„*Dne 2. XI. /1949./ zauzela je vojska – artilerija – skoro sve samostanske prostorije, namjestila svoje topove i kamione na našem groblju, a da nisu nas o tome ni obavijestili.*

Dne 9. XI. zabranili su nam zvoniti navodno da to smeta vojsku u spašavanju. Isti dan 9. XI. otiašao je predstavnik samostana u komandu radi ra-

zjašnjenja u gornjoj stvari. Komandant mu je osobno rekao, da crkveno zvono smeta vojsku, jer da ne može spavati. Ujedno mu je saopćio da će doći još topova i kamiona, koji će se smjestiti oko crkve i pred crkvom, pa da će straža svakome braniti pristup u crkvu. Na molbu predstavnika samostana, da se barem odredi izvjesno vrijeme, kad mogu vjernici slobodno doći u crkvu, rekao je, da dođe sutradan, da će dobiti konačno rješenje. Sutradan 10. XI. ostala je komanda kod svoje zabrane.

Dne 27. XI. smjestili su pred crkvu svoje kamione i postavili stražu, koja je branila narodu pristup u crkvu.“



*S redovničkom subraćom u trenutcima predaha 1960.-tih godina,
o. Anto sjedi prvi zdesna*

Po svemu se čini da je došao mig viših vlasti da se crkva ipak ne pretvara u skladište, jer bi to bacilo ružno svjetlo na vlast koja se trudila prikazati demokratskom i narodnom, ali da se zaobilaznim putem spriječi njezino korištenje, i to ne samo za vjernike, nego i za same svećenike i ostale članove samostana. Uostalom, dobri poznavatelji prilika toga vremena znaju da su vlasti Bosnu i Hercegovinu htjele učiniti prvom ateističkom zemljom, još prije nego je to učinila Albanija! Vjeru je, prema tome planu, trebalo posve uništiti, crkve i samostane i sve posjede oduzeti, redovnike i redovnice rastjerati branjeći primjerice redovnicama primanje pomlatka, i tako Crkvi zadati smrtonosan udarac. Bilo je to istovremeno kad su vlasti oduzele i crkvu u samostanu sestara Klanjateljica Predragocjene krvi Isusove „Nazaret“ u obližnjem Budžaku koju su pretvorili u skladište, a toranj srušili. Očito su tako namjeravali učiniti i s trapističkom crkvom.

O. Anto je u to vrijeme bio „na sigurnom“, u Zenici. Za režim jedan žestoki protivnik manje! No, i o. Flavijan se borio kako je najbolje znao i umio. On se 11. studenoga dopisom obratio Oblasnom narodnom odboru u Banjoj Luci u kojem traži tri stvari:

- da se ukine zabrana zvonjenja koju je donijela vojna komanda s obrazloženjem da zvono smeta vojsci spavati (!), dokazujući da zvono zvoni triput dnevno, i to u vrijeme kada vojska ne spava;
- da se dokine zabrana pristupa samostanskom osoblju i vjernicima u crkvu, jer se time povrjeđuju njihova prava, za-jamčena ustavom;
- da se dokine zaposjedanje samostanskog groblja od strane vojnog topništva (dopis o. Flavijana br. 27/49 od 11. 11. 1949., ovjereni kopija u biskupijskom arhivu, uz br. 798/49). Nije nam poznat rezultat te intervencije.

Prisilni povratak u zavičaj

Nakon pet godina zatvora, 6. prosinca 1951. vraćaju se iz Zenice redovnička subraća o. Ante o. Tiburcije Penca i o. Valentin Juhasz. Točno godinu dana kasnije, 6. prosinca 1952., izlazi iz zatvora i on. Nije nam poznato je li mu kazna smanjena već na suđenju s osam na šest godina ili je naknadno dobio neko pomilovanje. No samostana ne će on vidjeti još zadugo, jer je komunistički režim donio odredbu o internaciji pa je o. Anti po izlasku iz zatvora bilo određeno prisilno boravište u rodnom kraju. Tamo kamo je uvijek s radošću dolazio, u voljeni zavičaj, sada je morao poći pod prisilom. Nije to bio njegov izbor, jer njegovo je mjesto bilo u samostanu. Tako je on, umjesto u *Mariju Zvijezdu*, pošao u kuću svoje preudane majke Rozalije u Donji Zebanec koji pripada župi Sv. Marka evanđelista u Sel-nici. Toj je župi tada pripadala kao filijala i župa Marije Kraljice i Sv. Ladislava u Murskom Središću. Župni upravitelj bio je u to vrijeme vlč. Stjepan Kavran. Dakako, o. Anto nije htio trutiti vrijeme, nego svećenički djelovati među vjernicima tu gdje se silom prilika našao.

Na poticaj župnika, o. Anto se prijavio Nadbiskupskom Du-hovnom Stolu u Zagrebu (upravi Zagrebačke nadbiskupije) i za-molio da mu odobre pastoralno djelovati u Murskom Središću dok se ne mogne vratiti u svoj samostan. Nadbiskupiji je itekako trebao svaki svećenik, jer ih je puno u ratu i poraću bilo ubijeno, drugi pak bili u zatvoru, pa su župe upravo vapile za svećeni-cima. Stoga je Nadbiskupija spremno prihvatile ponudu o. Ante i dala mu potrebne ovlasti. Na Božić 1952. trebao je o. Anto slaviti

sv. misu Murskom Središću, ali nije dobio propusnice, bez koje se onda u tom pograničnom kraju nije mogao kretati izvan mjesta boravišta, premda je udaljenost između tih mjesta svega tri kilometra. Zato su župnik Kavran i on dogovorili zamjenu: on je imao sv. misu u Selnici, a u Mursko Središće je pošao župnik.

Inače je Murskim Središćem upravljaо župnik župe Sveti Martin na Muri vlč. Vladimir Pelin koji je u to vrijeme obnašao i službu dekana u Gornjomeđimurskom dekanatu. U župnoj spomenici on je zabilježio: „*Artner je čekao na propusnicu do 15. I. 1953. a imenovan kapelanom mojim u M. Središću; isti je zadržao se kod mene u Sv. Martinu do poslije Svjećnice, kad je oputovao u M. Središće i nastanio se kod vujča (ujaka) Kozar Florijana.*“ U istoj kronici za godinu 1953. stoji: „*Na Svjećnicu, 2. II. 1953. nakon homilije, navjestio sam Središćancima (vjernicima Murskog Središća) dolazak kapelana g. Artnera, ujedno im napomenuo, da će još trebati susjednog duhovnog pastira; napomenuo, da će otpočeti obnova tornja ...*“

U Murskom Središću postojala je župna kuća, ali je to mjesto imalo status filijale župe Selnica, što su lokalne komunističke vlasti iskoristile kao izgovor i oduzele tu župnu kuću, jer tada u njoj nije nitko stanovao. Usput rečeno: ta kuća više nikad nije bila vraćena, jer navodno nije bila upisana u zemljische knjige kao crkveno vlasništvo. Zato se o. Anto u Murskom Središću nastanio kod ujaka Florijana „Forjana“ Kozara, rođenog brata svoje bake Julijane po majci Rozaliji, rođene u Murskom Središću, koja se udala u obitelj Hoblaj u Štrukovcu i kojoj je Rozalija bila najstarije dijete.

Tako je o. Anto riješio pitanje svoga smještaja, ali se nije riješio Partije. Ona ga je stalno imala na oku i pratila na svakom koraku. A ona je i tu bila moćna. Naime, u Murskom Središću bilo je sjedište uprave Međimurskih ugljenokopa u kojima je radio velik broj radnika i gdje je Partija imala jaku celiju. U njoj je odlučnu riječ imao jedan mještanin, proglašen „narodnim herojem“. Partiji je javno svećeničko djelovanje o. Ante, kojega unatoč njegovoj internaciji nisu u tome mogli spriječiti, bilo trn u oku. Smislili su način kako da ga se riješe, pa je nakon pola godine regrutiran i poslan na odsluženje vojnoga roka u tzv. JNA u Valjevo u Srbiji.

No, u tih pola godine svoga djelovanja u Murskom Središću do polaska u vojsku, učinio je o. Anto zaista mnogo sa svojim župljanima. Za sve je ipak odgovarao vlč. Pelin koji je bio upravitelj župe, ali je Artner kao njegov kapelan koji je stanovao u Murskom Središću bio zapravo voditelj radova. A njemu nije trebalo mnogo govoriti; gdje je video da što treba raditi, to je i radio

koliko mu je bilo moguće. O tom Artnerovu djelovanju vrlo po-hvalno piše župnik i dekan Pelin u župnoj spomenici (na rubu kronike istaknuta je natuknica „*Prekrivanje krova crkvene lađe i tonsko bijeljenje /ličenje/ ponutrice crkve*“): „*Kod radova bio je pri ruci kapelan g. Artner, a uprav. župe i župnik-dekan iz Sv. Martina pohodio /obilazio i nadgledao radove, op. A. O./. Osim toga je g. kapelan Artner svojom inicijativom hvalevrijedno obavio i neke druge potrebne opravke tj. prekrivanje crkvene lađe i sakristije (jer je prokišnjavalо) uz nabavu 2000 kom. biber crijeva u iznosu 14.000 Din isplaćen zidar (Štelcer Franjo iz M. Središća), okrečenje u tonskim bojama ponutrice crkve (izveo Levačić Franjo iz M. Središća) i popravak prozora u iznosu 13.000 Dinara.*“ U svojoj revnosti nije mogao dopustiti propadanje crkvene imovine, posebno crkve koja je uvijek ponos (ili ruglo!) i svećenika i njegovih vjernika. A on je vjernike uspio pokrenuti, pa su se rado uključivali u radove i davali novčane priloge, kako župnik bilježi drugom prilikom. Župnik ističe još neke aktivnosti svoga kapelana: „*Osim toga nabavio je 1 bijeli pluvijal /plašt/ i 1 par ministrantskih odijela iz Ljubljane za svotu 23.230 Din. Pozlaćenje jabuke /na tornju/ pravim zlatom stajalo je 15.500 Din. Konačno stavljena je kraj puta drvena ograda. Izdašno su kod tih radova pomagali župljani (doprinosom drva, vapna, etc.).*“



O. Anto sa župnikom Stjepanom Kavranom

Za sve te radove bili su potrebni veliki novčani izdatci, pa se o. Anto morao i zadužiti. On bi sa svojim vjernicima taj dug otplatio, ali je sve početkom srpnja 1953. naprasno prekinuo poziv na odsluženje vojnoga roka koji je dobio, a o kojemu stoji samo kratka rečenica u župnikovu prikazu: „*Dne 1. VI. pozvan je g. Artner; da odsluži vojni rok.*“ Župniku je preostalo da s vjernicima otplati dug za radove na tornju. Ispočetka su rado davali, a kasnije sve teže. A župnik, da ih na to potakne znao je dirnuti i u njihov ponos, jer bilježi kako ih je na to poticao: „*Središćanci! Nov zvonik izdaleka blješti se i resi na ponos vaše crkve i mjesta!*“ O. Anto koji je za to toliko zaslužan, ne će godinu i pol gledati taj zvonik s križem, nego crvenu zvijezdu nad ulazom u vojarnu u Valjevu. Gledati tu zvijezdu, a sanjati jednu drugu – svoju *Mariju Zvijezdu*.

Vojsku je služio godinu i pol. Poziv mu je upućen 1. srpnja 1953., a započeo je vojnu službu 19. srpnja, da bi je dovršio 17. siječnja 1955. U trenutku novačenja imao je već 33 godine, a po povratku iz vojske čak 35 godina! Tako je on, nakon što je odrobijao punih šest godina, pa još više od godinu i pol potrošio u služenje vojske, izgubio osam najboljih godina svećeničkog života, kada je onako mlad i zauzet bio pun idealja i planova. U to vrijeme nije mogao raditi za Crkvu i za svoj samostan, ali je za njih i za svoje svećeničko i redovničko zvanje prikazivao svoje brojne patnje i trpljenja. Ta ga je škola križa samo čeličila za borbe koje će još slijediti. A on će se za svoju *Mariju Zvijezdu* boriti do konca svoga života. I ne će posustati.

Nakon odsluženja vojnog roka opet se morao vratiti u Mursko Središće, iz kojega je i otišao u vojsku. Župnik i dekan Pelin piše u župnoj spomenici početkom 1955. godine: „*Uto je stigao iz vojske koncem januara kapelan g. Artner; on se opet nastanjuje kod vujča*“, a na rubu kronike piše: „*povratak kapelana o. Ignaca Artner iz vojske*“. Ponovno je preuzeo prijašnje poslove i nastanio se kod svoga ujaka Florijana Kozara, vrlo hrabra i karakterna čovjeka, koji je bio i crkveni odbornik te uživao veliko povjerenje župljana. Upravo se Kozar najviše zauzimao da Mursko Središće opet postane prava župa sa svojim župnikom, što se i dogodilo, pa je ona nakon odlaska o. Ante dobila stalnog župnika. Kod svoga ujaka o. Anto je bio i najbolje zaštićen od udbaškog nadzora, i tu će djelovati sve do povratka u svoj samostan.

Crkva je bila obnovljena i uređena, a sada je trebalo misliti na župni stan, kako bi Mursko Središće moglo dobiti svoga stalnog svećenika. O. Anto je, skupa s vjernicima, odmah prionuo na posao. Župni stan koji je postojao, bio je „otuđen“, kako se to znalo reći, a

značilo je: oduzela ga država. A o. Anto nije se naučio miriti s nepravdom. Još je 1946. ispekao zanat vodeći borbu s vlastima oko samostana *Marija Zvijezda* u Banjoj Luci. Zato je 9. srpnja 1955. uputio zahtjev za povrat toga župnog stana Crkvi, i to izravno na Kabinet Predsjednika Republike. Znao je on dobro odakle vjetar puše i na koja vrata treba pokucati. Ali vrata su ostala zatvorena; Kabinet je predstavku poslao Vjerskoj komisiji, a ona se pak ogradiла kako to ne spada u njezin „delokrug“ (kao da to u Kabinetu nisu znali!) i rezultat je bio – zahtjev je bio odbijen. Slutio je to o. Anto unaprijed, ali se nije htio s nepravdom pomiriti, a da ništa ne poduzme.

Zatim su stali razmišljati o gradnji nove kuće, što je kasnije odbačeno, pa su odlučili kupiti jednu napuštenu kuću i urediti je za stan svećeniku. I o tome svjedoči župna kronika: „*On /o. Anto/ je i sklopio neki ugovor za kuću blizu zadružnog doma*“ pa je kuća uskoro i kupljena ali spomenica ne navodi točnog datuma. Kupljena je doduše samo polovica zgrade, jer je drugi suvlasnik bio u to vrijeme zatvoru, i to za 700.000 dinara. Trebalо je brzo djelovati da kuću ne kupi netko drugi, pa da tako onemogući Crkvu. O. Anto je među župljanima uspio skupiti 100.000 dinara i suvlasniku uplatio kaparu. To govori i o velikom povjerenju koje su vjernici imali u o. Antu, kada su se tako spremno odažvali. No trebalo je skupiti preostali iznos. U župnoj kronici stoji dalje: „*G. Artner pošao je i dalje za izvorom novaca, te pozajmio od preč. Duh. Stola Din 200.000; dekan i župnik sam pristao na to, pošto su nekolicina župljana preko mene odaslati obveznicu i jamstvo preč. Duh. Stolu, da će se dug namiriti.*“ Time su vjernici skupa s o. Antonom izvršili i određeni pritisak na Nadbiskupski Duhovni Stol da Mursko Središće dobije stalnog župnika kad bude uređena kuća, bilježi župna kronika: „*Ako se kupuje kuća za župnika, onda treba da se dodijeli i svećenik! Da, stvorila se psihoza na čelu sa g. Artnerom, da se dodijeli svećenik!*“ A da to o. Anto nije činio zato da bi sebi osigurao budućnost, nego da jedno takvo komunizmom nagriženo mjesto dobije stalnog svećenika-župnika koji će trajno biti vjernicima na raspolaganju, svjedoči sljedeća primjedba kroničara: „*G. Artner nije nakonio ostati u M. Središću nego se povući na poziv svoga poglavara u samostan u Banjaluku.*“ Na rubu kronike istaknuto je: „*kapelan o. Artner vraća se u samostan*“. Sve nam to govori i o dalekovidnosti i o revnosti o. Ante kada je u pitanju spasenje duša.

Mursko Središće je nakon toga doista dobilo svoga svećenika, upravitelja župe Ivana Juraka, imenovanoga 15. kolovoza 1955.

Novi će se župnik nastaniti u tom stanu iznad ljekarne nasuprot crkve. Iako nije dugo djelovao u Murskom Središću, o. Anto je dao velik doprinos napretku Crkve u tom radničkom mjestu gdje je Partija bila vrlo jaka, ali ni Crkva se nije dala zahvaljujući upravo njegovu zauzimanju. A gledano vjerničkim očima, s vremenskim odmakom, mogli bismo za cijelu tu „međimursku pastoralnu epizodu“ u životu o. Ante nakon zatvora, koja je s prekidima trajala tek petnaestak mjeseci, reći da je bila žrtva koju je on imao prinijeti Bogu, jer se nakon zatvorske kazne nije mogao vratiti u svoju *Mariju Zvijezdu*, kamo je po svome izboru i redovničkoj pripadnosti trebao poći, i ta je žrtva urodila lijepim plodom za Crkvu u Murskom Središću.

Kontakt s kardinalom Stepincem

Po povratku iz vojske uspio je o. Anto uspostaviti vezu sa zatočenim zagrebačkim nadbiskupom, tada već kardinalom, dr. Alojzijem Stepincem, koji se nalazio u kućnom pritvoru u župnoj kući u Krašiću. Sačuvan nam je kardinalov odgovor o. Anti pisan pisačim strojem u Krašiću na Sv. Anu, 26. srpnja 1955. na papiru s nadbiskupovim grbom i vlastoručnim potpisom (donosimo ga u Dodatku cjelovito!). Kako iz nadbiskupova pisma saznajemo, o. Anto ga je u svom pismu na koje on sada odgovara obavijestio da je u tom trenutku još jedan njegov redovnički subrat, o. Valerijan Andrijević, u zatvoru. Kardinal hrabri njega i njegovu subraću koja su raspršena iz svoga samostana riječima apostola Pavla iz Druge poslanice Korinćanima: „*Id enim, quod in praesenti est, momentaneum et leve tribulationis nostra supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis*“ (Ta ova malenkost naše časovite nevolje donosi nam obilato, sve obilatije, breme vječne slave; 2 Kor 4,17. Nadbiskup piše samo latinski navod, a ja donosim i prijevod zbog čitatelja.). Nadbiskup dodaje: „*Ta misao neka krijepi i Vas i ostalu Vašu redovničku braću, koja moraju gledati opustošenje svog lijepog samostana i živjeti, kako velite, in dispersione (raspršeni)... Ali, kako svi znaci govore, i u vremenitosti ne će Božja dobrota dopustiti, ‘tentari vos supra id quod potestis, sed faciet etiam in tentatione proveni- tum, ut possitis sustinere’* (da budete kušani preko svojih sila, nego će s kušnjom dati i ishod da možete izdržati)“, navodeći opet riječi Sv. Pavla (1 Kor 10,13), „*naprosto s razloga, jer je Bog vjeran u svojim obećanjima*“.



rašč, 26.VII.1955.

Dragi velečasni oče!

Primio sam Vaše cijenjeno pismo iz kurš pređ. Bonišića, pa Vam zahvaljujem na sjećanju, i Šama i ostaloj Vašoj redovničkoj braći. Iz pisma saznajem, da je Vaš dragi sin, o. Valerijan u zatvoru nadam se, da nije i ne će klonuti duhom, držeći pred očima, što kaže sveti Pav Korinćanima, a onda dakako i svima ostalim kršćanicima: "Id enim, quod in presenti est, momentaneum et leve tribulationia nostra supra modum in sublimitate aeternum gloriae post duas operatur in nobis, non contemplationibus nobis quaevidentur, sed quae non videntur: quae enim videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt."

Ta mjesec neka krijeći i Vas i ostalu Vašu redovničku braću, koja moraju gledati opustošenje svog lijepog samostana i živeti, kako velite, in dispersione. U poredbi sa vječnošću sigurno je tribulatio nostra momentanea. Ali, kako svi znaci govore, i u vremenitosti neće Božje dobrota dopustiti, "tentari vos supra id quod potestis, sed faciet etiam in tentatione proventum ut possitis sustinere," naprsto s razloga, jer je Bog jeran u svojim obědanjima.

Ja vjerujem, da ćete se opet vratiti na svoje mjesto, i ako možda u nešto promijenjenim prilikama, i da će opet grnuti kima u samostan mnogi svjetski ljudi, da se smire, kad čuju iz vaših ustiju nešto slično, što je vaš otac, sveti Bernardo, rekao raskalašenim svjetskim vitezovima, kad su ga posjetili u samostanu i on ih ponudio pivo uz nazdravici: "Ma sancte de vos ames!" Nemojmo se naime varati! Kraj sve današnje razuzdanosti i pokvarenosti, u dušama ne prestaje, nego se pojedava glad za Bogom, točno preiskustvu i riječima nekak skroz svjetskog, a onda svetog Aurelija Augustin: "Fecisti nos Domine ad Te, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in Te."

Uz blagoslov i pozdrav u Gospodinu Vama i svojim braću

*Fr. Josip Stepinac
nadbiskup zagrebački*

Pismo kardinala Stepinca o. Anti iz 1955.

A kardinalove riječi koje slijede bile su ne samo utjeha i melem na rane oči Anti, nego i pravo proročanstvo koje će se doslovce ispuniti. Nadbiskup, naime, završava svoje pismo rijećima: „Ja vjerujem, da ćete se opet vratiti na svoje mjesto, i ako možda u nešto promijenjenim prilikama, i da će opet grnuti k vama u samostan mnogi svjetski ljudi, da se smire, kad čuju iz vaših ustiju nešto slično, što je vaš otac, sveti Bernardo, rekao raskalašenim svjetskim vitezovima, kad

su ga posjetili u samostanu i on ih ponudio pivom uz nazdravicu: 'Na? sante de vos ames!'" Jer, kako kardinal veli, „kraj sve današnje razuzdanosti i pokvarenosti, u dušama ne prestaje, nego se pojačava glad za Bogom“, i navodi poznatu misao Sv. Augustina iz njegovih „Is-povijesti“ da se čovjekovo srce može smiriti tek u Bogu. Jer, o. Anto se stvarno uskoro vratio u svoju Mariju Zvijezdu, obnavlja-ju je, čuvao i branio, a ljudi su doslovce grnuli sa svih strana k njemu, tražeći i tjelesno zdravlje i duševni mir. I oboje nalazili kod o. Ante. Dva su se Božja čovjeka izvrsno razumjela.

Povratak u Mariju Zvijezdu

I vratio se o. Anto uskoro u Banju Luku, u svoju Mariju Zvijezdu. A kada je to točno bilo? Budući da se kao termini njegova povratka pojavljuju dvije godine: 1955. i 1957., malo sam se posvetio istraži-vanju toga pitanja i ustanovio da se on stvarno vratio 1955., kratko nakon Male Gospe, 8. rujna. Naime, 15. kolovoza 1955., imenovan je vlč. Ivan Jurak novim upraviteljem župe Mursko Središće u kojoj je on do tada djelovao. Novi upravitelj u župu Mursko Središće, a o. Anto u Banju Luku. Primopredaja župe izvršena je na blagdan Male Gospe, i to između župnika i dekana Vladimira Pelina koji je sve do tada nosio naslov upravitelja župe Mursko Središće i vlč. Juraka, dotadašnjeg kapelana u Maloj Subotici, a time je i o. Anto bio slobodan za povratak u svoj samostan. I taj će nam događaj naj-bolje dočarati sam Pelin u izvješću za 1955. godinu: „*Dne 6. rujna 1955 godine naveče oko 7 sati prispio je novi upravitelj /Jurak/ u Mursko Središće iz Male Subotice, gdje je do tada službovao kao kapelan kroz četiri godine. Na blagdan Male Gospe, 8. rujna te godine, služio je novi upravitelj svečanu sv. Misu uz asistenciju g. o. Ignacija Artner, dotadašnjeg kapelana u Murskom Središću, i g. Krištofić Luke, tadašnjeg bogoslova dubrovačke biskupije, rođenog u M. Središću. Kod sv. Mise novi je upravitelj održao prvu svoju propovijed u ovoj župi.*“

U prilog tome terminu povratka o. Ante govori i razmjena pisama između o. Ante i kardinala Stepinca u ljeto 1955. Pismo o. Ante zasad nije dostupno, pa ne znamo kada je točno pisano, ali je to svakako bilo u srpnju 1955. Ono kardinalu nije dostavljeno redovitom poštom, nego vezom preko kurije zagrebačkog prebendara preč. Vjekoslava Benčića (1890.-1967.), kako saznajemo iz kardinalova odgovora. Prebendar Benčić stanovao je u svojoj kuriji u Novoj Vesi u Zagrebu, a o. Anto je s njime bio u prijateljskoj vezi, pa mu je mogao navratiti kad je dolazio u Zagreb. Čini se da je o. Anto napi-

sao to pismo u vrijeme kad su se već pojavile naznake da bi se on mogao vratiti u svoj samostan. U njemu je opisao teško stanje samostana *Marija Zvijezda*, spomenuo zatvor o. Valerijana Andrijevića, kojega je upravo on zaredio za svećenika, te kako su ostali trapisti iz samostana raspršeni, najviše po župama Banjolučke biskupije u kojima su u tim teškim vremenima pastoralno djelovali. Kardinal je, očito po istoj vezi preko prebendara Benčića, odgovorio pismom od 27. srpnja u kojemu hrabri o. Antu i njegovu subraću, kako smo već vidjeli. Tako je o. Anto uspio informirati kardinala Stepinca o „*opus-
tošenju svog lijepog samostana*“ *Marija Zvijezda* u koji će se uskoro vratiti. On je s kardinalom bio posebno duhovno povezan, jer ga je upravo prije deset godina nadbiskup Stepinac zaredio za svećenika u naraštaju svojih posljednjih ređenika, među kojima je bio i spomenuti o. Valerijan, tada zatvorenik, kojega spominje i kardinal u svom odgovoru. Osim toga, kardinal je, iako spriječen u obavljanju svoje nadbiskupske službe, bio duhovni vođa i moralni autoritet Crkve u hrvatskom narodu, u tada u zajedničkoj državi, kojemu su se obraćali svi koji su mogli uspostaviti kontakt s njime u zatočeništvu.



U samostanskom vrtu u trenutku predaha: o. Anto prvi slijeva

Još jednu potvrdu te pretpostavke dobili smo uvidom u Matice krštenih župe Sv. Franje Asiškog u Mahovljanim u kojoj je o. Anto, nakon povratka u *Mariju Zvijezdu* neko vrijeme djelovao kao župnikov pomoćnik, kako sam bilježi. Prvo krštenje u toj župi obavio

je o. Anto već na samom početku listopada 1955., točno 2. listopada, što potvrđuje da se on nalazi u Bosni u to vrijeme. O njegovu djelovanju u Mahovljanima govorimo nešto više u sljedećem odlomku.

U svakom slučaju, on je mimo svoje volje, pod prisilom, gotovo devet godina, i to odmah u početku svoga svećeništva, morao izbivati iz svoga samostana, od 6. prosinca 1946. do 8. rujna 1955. Od toga je šest godina proveo nedužan na robiji, u zatvoru u Zenici, još godinu i pol morao je služiti vojsku, a samo petnaestak mjeseci djelovao je pastoralno i to u mjestu koje nije sam birao, nego mu je bio od državnih vlasti propisano. Sada se konačno mogao vratiti u svoju voljenu *Mariju Zvijezdu*. Njegovu radost nije mogla umanjiti ni činjenica da je samostan u međuvremenu ostao i bez svojih brojnih članova i bez svojih zgrada i posjeda, koje su komunističke vlasti oduzele. Njega sve to nije moglo smesti. Uostalom, nije on zbog posjeda i imovine i veličine samostana ni postao trapistom.

O. Anto i subraća trapisti na župama Banjolučke biskupije u poraću

Poratno vrijeme bilo je osobito teško za Banjolučku biskupiju koja je ostala gotovo posve bez svojih svećenika. Jedni su bili ubijeni ili nestali na kraju rata, drugi, osobito oni njemačke narodnosti, izbjegli, i nikada se više nisu mogli vratiti, a treći su osuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne, tako da su mnoge župe ostale bez svećenika. Štoviše, biskupija je ostala i bez biskupa, jer je biskup fra Jozo Garic u proljeće 1945. otišao na operaciju u Zagreb, a odatle se više nije ni vratio u Banju Luku, nego se s valom hrvatske vojske i civila povukao prema zapadu i završio u Austriji, gdje je – teško bolestan – proveo zadnju godinu svoga života i umro u Grazu 30. lipnja 1946. Zato su iz uprave biskupije za pomoć zamoljeni i stari, umirovljeni svećenici, pa i strogi redovnici – trapisti, koji inače u normalnim uvjetima žive zatvoreno u svojim samostanima i ne vrše pastoralne službe po župama.

Istovremeno su i trapisti ostali praktički i bez svoga samostana i bez sredstava za život, jer im je sve oduzeto. Uspjeli su teškom mukom sačuvati novu crkvu, da je nisu pretvorili u neko skladiste. Zato su članovi samostana koji su imali svećenički red došli kao naručeni za pomoć biskupiji. U samostanu im i tako nije bilo opstanka. Samostan su već prije, 1944. napustili svi redovnici njemačke narodnosti. Što je bilo s onima koji su preostali?

O. Lovro Galić otišao je u ljeto 1946. s nekoliko braće redovnika u samostan Rajhenburg, nadajući se tamo moći nastaviti svoj redovnički život. No, kad im to vlasti nisu dopustile, on se uputio u Zagreb, gdje mu je pomoćni biskup Josip Lach povjerio na upravu župu Svetu Mariju pod Okićem kod Samobora. Tu su ga 10. travnja 1950. navečer mjesni partijski aktivisti pokušali ubiti u župnoj kući, i to pred njegovom majkom i još dvojicom vjernika koji su bili s njime. Upali su u kuću, pucali u njega i teško ga ranili s dva hitca iz pištolja u prsa i ruku. Kad je on pao, mislili su da je mrtav, pa su pobegli, kako prema partijskim dokumentima iz toga vremena piše zagrebački povjesničar mons. Stjepan Kožul. Komunisti su ga lažno optuživali, budući da je porijeklom od Širokog Brijega da je za vrijeme rata bio ustaški oficir, bandit i koljač, a on je u to vrijeme bio student teologije zatvoren u strogom samostanu *Marija Zvijezda* u Banjoj Luci. Toliko o komunističkoj istinoljubivosti.

Nakon oporavka premješten je u istoimenu župu Svetu Marija na Muri u Međimurju, odakle u ožujku 1951. šalje neki dopis Nadbiskupskom Duhovnom Stolu. On je prihvatio to imenovanje, „*i to njegovo župnikovanje evo traje već punih 16 godina*“, piše o. Anto u svojim bilješkama za samostansku kroniku negdje 1962. godine. A potrajalo je još puno duže: o. Lovro, krsnim imenom Mato, Galić nije se više nikad vratio u samostan, ostao je do konca života u Zagrebačkoj nadbiskupiji, odnosno u Varaždinskoj biskupiji kad je ona 1997. osnovana. Umro je 10. kolovoza 2001. u Svetoj Mariji u Međimurju (nekoć: na Muri) u Varaždinskoj biskupiji i тамо је покопан.

U istom zapisu svjedoči o. Anto: „*O. Flavijan /Grbac/ je takodjer želio otići na župu odmah u početkuiza Oslobodjenja i otišao je s br./atom/ Ambrozijem prema Kotor Varošu, ali se je brzo i pokajao i vratio sav sretan u tišinu samostana. Putešestvije se ove on još dugo i dugo sjećao i noći provedene u samici irgendwo da oben /njem.: negdje gore/.*“ Iz toga kratkog zapisa ne znamo što se točno i gdje dogodilo, kamo je on to otišao „prema Kotor Varošu“, ali je jasno da je želio otići nekamo na župu, očito nemajući snage boriti se za samostan, jer je to smatrao već izgubljenom bitkom, i da je bio uhićen i proveo noć u nekoj samici, vjerojatno u Banjoj Luci, ali je ipak pušten. Ako je to bilo odmah nakon „oslobođenja“ 1945., onda je to bilo u vrijeme kad u Banjoj Luci nije bilo biskupa koji je bio već teško bolestan u Austriji, pa i tu nije mogao dobiti preciznije upute. Možda ga je fra Miron Kozinović uputio u Kotor Varoš da тамо pomaže у župi, možemo samo naglašati. No, ipak se vratio i morao prihvati borbu za samostan s ono malo preostalih članova.

Vidjeli smo da je i o. Anto, nakon što je 1946. upravo završio svoj teološki studij, bio imenovan upraviteljem župe Sv. Ivana Krstitelja u Bosanskom Aleksandrovcu, ali je uskoro uhićen i zatvoren, pa je pitanje njegova „smještaja“ bilo riješeno. Također smo vidjeli kako je on pastoralna iskustva stjecao djelujući po izlasku iz zatvora u župi Mursko Središće, tada u Zagrebačkoj nadbiskupiji, a danas u Varaždinskoj biskupiji.



*Svećenici na 20. obljetnici biskupstva mons. Alfreda Pichlera 1979.;
o. Anto sjedi šesti zdesna, o. Branko Smole stoji prvi u trećem redu slijeva,
a o. Antun Goričanec sedmi zdesna*

Po povratku u samostan 1955., on je kroz više godina djelovao u župi Sv. Franje Asiškog u Mahovljanim kod Laktaša i u Bosanskom Aleksandrovcu. U Mahovljanim je u jednom dijelu poratnog vremena upravitelj župe Mahovljani bio o. Salez Gajšek, od lipnja 1952. do rujna 1957., kako vidimo iz Matica krštenih mahovljanske župe, a pomagala su mu povremeno i druga subraća trapisti: o. Flavijan Grbac od 1953., o. Vitalis Rangus između 1954. i 1963., a nakon povratka iz zatvora i o. Valerijan Andrijević, 1958.-1960. U Maticama krštenih prvi put susrećemo o. Antu u Mahovljanim 2. listopada 1955. kada krsti prvo dijete, a upisuje se kao „župnikov pomoćnik“. Tu ga susrećemo kao krstitelja sljedećih godina: 1956. (3 krštenja), 1957. (4), 1958. (2), 1960. (1), a posljednji put krsti jedno mahovljansko dijete na patron župe 4. listopada 1961.

Ta je župa u ratu teško postradala: u veljači 1942. spaljena je i uništena župna kuća i škola koju su držale sestre Klanjateljice krvi

Kristove, a i crkva je bila teško oštećena. Sakristija je ostala čitava, pa je o. Anto tu uredio kapelicu, gdje je slavio sv. mise i držao vjeronauk. Mons. Drago Balvanović, naš misionar u Perū, koji je 21. srpnja 1960. imenovan upraviteljem župe Nova Topola, odakle je upravljao i Mahovljanim do jeseni 1962. kada je morao u vojsku svjedoči da je od tamošnjih župljana čuo da o. Anto „*mnogo moli, radi i poučava*“. I nastavlja: „*Bio je velika potpora obiteljima i pojedin-cima svojim gotovo misionarskim radom; obilaskom raspršenih kuća i sela pružao je duhovnu pomoć i nudio riječi ohrabrenja. Bio je uvijek di-namičan i revan, posvećujući svoje sposobnosti drugima.*“ Bio je široke ruke, pomagao je siromašnima, što je ponekad bilo i „*na štetu sa-mostana otaca trapista: znao je poklanjati namještaj iz kapelica samos-tana drugim župama. Tako je bilo i u Mahovljanim: oltar, klupe, crkveno ruho – sve je darivao i ne pitajući svoje starješine.*“ Gdjegod je video ljudi u potrebi, širom bi otvarao srce i ruke da im pomogne.

U Biskupijskom arhivu sačuvani su neki dopisi o. Ante u svezi s mahovljanskim župom, a pisao ih je iz Bos. Aleksandrovca, jer u Mahovljanim nije imao gdje stanovaći. U kakvim se uvjetima sve to događalo svjedoči i jedan kratak, rukom pisan dopis biskupu, da dopusti trapistima imati dvije mise iste nedjelje kad se ukaže potreba, koji piše rukom, i to iz Budžaka, gdje se zatekao „*na putovanju – defekt biciklom*“, kako bilježi na kraju tog dopisa od 10. lipnja 1956. Dok mu je netko popravljao bicikl, on je koristio vrijeme da piše biskupu. Iako se redovito potpisuje kao duhovni pomoćnik, o. Anto uglavnom šalje službene dopise i za Bos. Aleksandrovac i za Mahovljane. U župi Bos. Aleksandrovac o. Anto je krstio samo jedno dijete 21. listopada 1956. a upisan je kao župnikov pomoćnik.

Neki su trapisti pomagali na župama Banjolučke biskupije još u vrijeme rata, kad se za to pokazala potreba, no većina ih je to činilo nakon rata, a najduže, cijeli svoj aktivni svećenički vijek (osim godina zatvora), na župama je djelovao o. Valerijan Andrijević. Ovdje je prilika barem ih ukratko spomenuti.

O. Salezij Gajšek, zvani pater Salez, Slovenac, rođen je 12. lipnja 1914. u Gaju kod Šmarja, nedaleko od Maribora, a za svećenika zaređen je 1942. u Banjoj Luci. Bio je vrlo bezazlena duša. On je bio jedan od prvih banjolučkih trapista koji je bio poslan na župu. Djelovao je na trima župe: Sv. Ivana Krstitelja u Bosanskom Aleksandrovcu, Uznesenja Bl. Djevice Marije u Dolini i Sv. Ante Pustinjaka u Staroj Rijeci. Sam je zabilježio u svojim uspomenama: „*Krajem svibnja 1945. otposlalo me moje crkveno starještvo u B. Aleksandrovac, da tam u samostanu časnih sestara zamjenjujem tadašnjeg župnika Al-*

freda Pichlera, koji je odveden u logor skupa sa svojom majkom. Kada je (Pichler) dne 15. ožujka (1946.) bio pušten na slobodu, smio sam se vratiti u Mariju Zvijezdu. Budući da je Dolina zatražila od biskupijske uprave dušobrižnika poslala je mene u Dolinu pred samu Cvjetnu nedjelju godine 1946. Tamo ostao sam s malim prekidom do 16. ožujka 1952. Prekid je trajao od 20. ožujka do 31. prosinca 1949. kada sam naime upravljao župom Stara Rijeka. U Dolini mi je bio trajnim ministrantom i donekle čuvarom naš dobri brat Ćiril Grbac. Kad sam ja napustio Dolinu, onda se i on vratio u Mariju Zvijezdu, da ondje nastavi svoj pravi redovnički život". Umro je 7. prosinca 1981. u Mariji Zvijezdi i tu je pokopan.

O. Vitalis Rangus, Slovenac, rođen 10. veljače 1886. u Št. Jernu u Sloveniji, stupio u Mariju Zvijezdu 1903., za svećenika zaređen 13. siječnja 1924. od biskupa Jose Garića u Mariji Zvijezdi. Osim samostanskih dužnosti bolničara i kantora puno je i rado ispmagao na župama kada i gdje je trebalo, pa tako i u mahovljanskoj župi, a kao starac još je dugo služio sv. misu kod časnih sestara u Budžaku. Umro je 15. studenoga 1966. i pokopan na novom samostanskom groblju u Mariji Zvijezdi.

O. Flavijan Grbac, krsnim imenom Luka, Hrvat je iz Istre. Rođen je 31. listopada 1893. u Lanišću u Istri, župi koja nam je poznata kao mjesto mučeništva, od komunističkog noža, 1947. godine blaženog Miroslava Bulešića. Iz te je župe bio još jedan trapist, o. Anzelmo Buzdon, (1852.-1939.). U trapiste je Grbac došao 1904., doživotne zavjete položio 1916., a za svećenika zaređen dvije godine kasnije u Banjoj Luci od biskupa fra Jose Garića. Bio je odgojitelj mlađih trapista i u sirotištu. Kao što smo vidjeli, pomagao je i u župi Mahovljani u posljednjim godinama svoga života. Preminuo je 20. srpnja 1957. i pokopan na samostanskom groblju. Dostavljajući mi ove podatke još davne 1981. godine za jednu drugu knjigu, o. Anto je samozatajno pripisao zasluge za spas Marije Zvijezde, iako se u jednom trenutku bio pomirio sa sudbinom i nestankom samostana, kad piše: „U vrlo teškim okolnostima spasio Mariju Zvijezdu od rasula, nakon eksproprijacije i ponovljene nacionalizacijeiza Č. svj./etskog/rata“.

O. Valerijan Andrijević, rođen je 20. lipnja 1917. u Priječanima, u blizini samostana *Marija Zvijezda*. Nakon priprave i studija u samostanu, za svećenika je zaređen skupa s o. Antonom 15. srpnja 1945. po rukama nadbiskupa Stepinca u Zagrebu. On je 9. svibnja 1946., odmah po završetku teološkog studija, imenovan privremenim upraviteljem (danas ugasle) župe Gumjera i zamjenikom upravitelja (danas također ugasle) župe Devetina u prnjavorškom dekanatu.

Međutim, upravo su se u to vrijeme vjernici poljske narodnosti koji su živjeli u tim župama odselili, pa se čini da o. Valerijan nije uopće ni započeo službe na koje je bio imenovan. On je iste godine imenovan župnikom župe Sv. Ante pustinjaka u Staroj Rijeci kod Sanskoga Mosta, gdje je djelovao oko dvije i pol godine, a onda su ga komunističke vlasti 19. siječnja 1949. uhitile i osudile na čak 15 godina teškoga zatvora, od čega je osam (1949.-1957.) stvarno odradio u Zenici. Nakon zatvora upravljao je župama Sv. Josipa u Novoj Topoli i Sv. Franje Asiškog u Mahovljanim 1958.-1960., a zatim šesnaest godina, 1960.-1976., župom Sv. Franje Asiškog u Vrbanjcima kod Kotor Varoši. Upravo je u to vrijeme, 1960. godine, istupio iz trapističkog reda i biskup Alfred Pichler primio ga je u kler Banjolučke biskupije. Od 1976.-1982. župnikovao je u župi Sv. Leopolda Mandića u Dragalovcima kod Doboja, kada je umirovljen i vratio se u samostan *Marija Zvijezda*, gdje je proživio do smrti 16. ožujka 1986. i pokopan je na samostanskom groblju. Iako je jedan dio svoga svećeničkog života bio redovnik toga strogoga reda, zbog okolnosti cijeli je svoj aktivni svećenički vijek proveo po župama Banjolučke biskupije, što je bila velika pomoć biskupiji u onoj velikoj oskudici svećenika.

I o. Robert Momlek, rođen 13. veljače 1913. u Novoj Topoli (tada Windthorstu), nakon Drugoga svjetskog rata pastoralno je djelovao na više župa Banjolučke biskupije. Najprije je djelovao u selu Gornja Ravska, u župi Stara Rijeka, gdje je trebalo formirati zasebnu župu, na čemu se radilo još prije rata, ali je ostvareno tek puno kasnije. I on je svojim djelovanjem doprinio da je u tome mjestu 1967. godine osnovana nova župa. Zatim je djelovao u župi Sv. Josipa u Prijedoru 1951.-1954., pa u župi Rođenja Bl. Djevice Marije u Ključu 1954.-1962., gdje je sagradio župni stan. Neko je vrijeme djelovao i rodnoj župi Sv. Josipa u Novoj Topoli. Umro je 5. siječnja 1980. u Zagrebu.

Svi su oni, uz neke druge koji su još u vrijeme rata pomagali u župi Sv. Ive Krstitelja u Bos. Aleksandrovcu, te uz neumornog o. Antu, ugradili dio svoga života, truda i patnje u život i napredak određenog broja župa Banjolučke biskupije, pa neka im ovo bude mali spomen i zahvala.

Nastavlja se borba za *Mariju Zvijezdu*

Za o. Antu i njegov omiljeni samostan *Mariju Zvijezdu* 1957. godina bila je vrlo značajna. Te su godine umrla dva njegova važna člana. Naime, u svibnju te godine umro je treći opat *Marije*

Zvijezde u izgnanstvu dom Bonaventura Ī. Diamant (1884.-1957.), a dva mjeseca kasnije, 19. srpnja, i o. Flavijan Grbac (1893.-1957.), superior Marije Zvijezde. Samostanski kroničar (to je bio sam o. Anto) bilježi uz njegovu svetačku smrt: „U sudbonosnim danima sačuvao je svetinju kolijevku Marije Zvijezde, crkvu i nekoliko braće oko sebe, nadajući se u bolje dane“.

No, te je godine samostan doživio i veliku radost kada ga je, od 9. do 13. srpnja, pohodio generalni poglavatar reda dom Gabrijel Sortais. Bila je to njegova prva poratna vizitacija u Mariji Zvijezdi. Iste je godine novim poglavatom (superiorom) samostana imenovan Slovenac o. Tiburcije Penca. I on je iskusio „čari“ prisilnog rada i zatočeništva u zeničkoj robišnjici, skupa s o. Antonom. Još su se neki redovnici vratili u samostan, gdje nisu imali ni osnovnih uvjeta za život, ali navikli na žrtvu i samoodricanje, nisu odustajali. Molili su, radili i – trpjeli. Zapravo sve to ih je sve troje trajno pratilo. Valjda bez toga i nema života.

Kad se broj redovnika u samostanu donekle stabilizirao, uprava Reda dopustila je da braća sebi izaberu novoga opata. I izabrali su, 27. listopada 1964., o. Fulgencija Oraića, koji je tako postao četvrtim opatom Marije Zvijezde. On je bio jedini Hrvat među opatima te opatije. Opatsku posvetu podijelio mu je banjolučki biskup Alfred Pichler. Pred stotu obljetnicu njihova dolaska u Banju Luku, 1969. godine, trapisti su s novim opatom obnovili svoju velebnu crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije izvana i iznutra i tako je pripremili za svečanu posvetu. Crkva je, naime, do tada bila samo blagoslovljena i služila je desetljećima svojoj svrsi, ali posvećena još nije bila. Svečanost posvete bila je 28. rujna 1969., a okupila je više biskupa, opata, mnogo svećenika i redovnica te Božjega naroda. Bio je to svakako najsvečaniji dan Marije Zvijezde nakon rata. O tom velikom događaju jezgrovitno piše mons. Božinović u svome felitonu o Mariji Zvijezdi u banjolučkim „Nezavisnim novinama“: „Posvetio ju je mons. Alfred Pichler, biskup banjalučki, uz sudjelovanje nadbiskupa metropolita vrhbosanskog mons. dr. Franje Smiljana Čekade i mons. Severina Perneka, biskupa dubrovačkog. Uslavlju je sudjelovao i generalni poglavatar Reda dom Ignace Gillet, te još šestorica trapističkih opata, kao i brojni drugi crkveni uglednici. Istoga dana s. Imakulata Malinka održala je svećani koncert na obnovljenim orguljama. Ova proslava bila je poput blagog dodira neba za izmučenu trapističku zajednicu u ‘Mariji Zvijezdi’.“ Bio je to još jedan – valjda posljednji – zvjezdani trenutak toga samostana, jer će se uskoro dogoditi nešto što će ga još jednom staviti na tešku kušnju.

Potres, seoba opatije u Kloštar Ivanić i obnova Marije Zvijezde

Nepun mjesec dana poslije, 26. i 27. listopada 1969., dogodila su se dva razorna potresa koja su uništila dobar dio Banje Luke i okolice, pa ni *Marija Zvijezda* nije ostala poštadena. Prvi je potres bio u nedjelju 26. listopada u popodnevnim satima, a drugi sutradan ujutro, u ponedjeljak 27. listopada, kratko nakon devet sati. Prvi potres, u nedjelju, u koju se po starom kalendaru slavila svetkovina Krista Kralja, dogodio se upravo u vrijeme kada je u samostanskoj crkvi popodnevnu sv. misu služio o. Anto Artner. Evo kako je on to opisao kao samostanski kroničar: „*Banja Luka, nedjelja Krista Kralja, 26. listopada 1969. godine, prvi veliki udarac potresa od 8 stupnjeva u 16.34 sati. Bila je upravo popoldanja sv. Misa, koju je služio o. Anto Artner, a ministirao fra Pero Škvorc. Na kraju molitve vjernih, nisu stigli odgovoriti: 'Amen' od tutnjave i trešnje.*“ Iako je potres bio izuzetno jak, nitko u crkvi nije stradao, čak nitko nije bio ni povrijeđen. Kroničar nastavlja: „*Narod je ostao u crkvi, nitko nije bio ranjen. Najstrašnije je bilo gledati baldahin nad glavnim oltarom, koji se savijao, ali još nije pao. Tada je narod izašao iz crkve, svi preplaseni i žalosni. Misa se nastavila na groblju kod Križa.*“ Zadivljuje smirenost i vjera, kako o. Ante koji je misu predvodio, tako i nazočnih vjernika. Iako misu nisu mogli više nastaviti u crkvi, nitko se nije požurio svojoj kući vidjeti je li tamo što stradalo, nego su nastavili sv. misu pod vedrim nebom, na samostanskom groblju kod velikog kamenog križa koji danas стоји u svetištu crkve.

No, kao i obično, nakon prvog slijedili su daljnji, manji i veći potresi. Banju Luku je sutradan pogodio još jedan potres jednake razorne jačine od osam stupnjeva Mercalliјeve skale. Kroničar dalje bilježi: „*Manji potresi su se nastavljali jedan za drugim... Ponedjeljak, 27. listopada: drugi jaki potres oko 9 sati prije podne. Na crkvi otpale dvije dume. Dio samostana (Ortopedija) prema šumi najviše oštećen. Baldahin i oltari porušili su se. Dio baldahina probio u kriptu...*“ Crkva je bila jako oštećena, ali je utvrđeno da se može popraviti i ne mora biti srušena. Uz nju je u Banjoj Luci potres „preživjela“ samo još župna crkva Pohoda Bl. Djevice Marije u središtu grada, dok je posve srušena samostanska i župna franjevačka crkva Sv. Ante na Petrićevcu, a katedrala Sv. Bonaventure pretrpjela je tako velika oštećenja, da je, nakon pokušaja popravka, ipak morala biti posve srušena.

Iako samostanska crkva u *Mariji Zvijezdi* nije bila srušena, ona je teško oštećena, kao i skromne redovničke nastambe. No, u tim

teškim potresima u crkvi se dogodilo nešto što je budilo nadu da će samostan ipak preživjeti. Naime, Gospin kip koji je stajao u apsidi svetišta teško oštećene crkve, nije pao sa svoga postolja, čak nije bio ni oštećen. Svi su u tome vidjeli dobar znak. No redovnici nisu više imali gdje ostati. Trebalo je za njih naći smještaj, prije svega za one u staroj životnoj dobi, jer je već bila poodmakla jesen, s hladnim noćima. Najstariji članovi samostana već su dan nakon drugoga potresa, 28. listopada, u dogovoru s njihovom upravom, poslani k franjevcima u Zagreb.

U samostanskom dvorištu montiran je velik šator. Međutim, zbog dolaska zime, to nije moglo biti trajno rješenje. Zato je opat Fulgencije Oraić 4. studenoga 1969. donio odluku da se redovnici presele u franjevački samostan u Kloštar Ivanić kod Ivanić Grada. Već toga dana dio zajednice *Marije Zvijezde* otputovalo je u svoje novo odredište, a drugi dio sutradan. Ali, dva člana nisu željela otići. Bila su to upravo ona dvojica koja su se najviše zauzimala za *Mariju Zvijezdu* i branili je: o. Anto Artner i brat Mohor Dvojmoč. Oni nisu dali da se ugasi svjetlo njihove voljene *Marije Zvijezde*. Gledano očima opata Fulgencija, to je bio definitivni oproštaј trapišta s Banjom Lukom, jer bi u slučaju povratka i tako trebalo sve počinjati iznova. Zato je i odlučio da njegova redovnička zajednica započne život na novome mjestu. U Hrvatsku ga je jamačno privlačilo to što će samostan tamo biti u katoličkom okruženju, ali i činjenica što je on rođen u Hrvatskoj. Rođen je, naime, u selu Gredice, župa Klanjec u Hrvatskom Zagorju, 28. listopada 1904.

Odmah po dolasku u Kloštar Ivanić, trapišti su se dali na obnovu zapuštenog franjevačkog samostana koji im je bio stavljen na raspolaganje. Očito su računali tu ostati trajno, pa su otvorili i novicijat i školu za oblate za odgoj svoga podmlatka. Štoviše, Sveta je Stolica, na molbu opata Fulgencija, 2. svibnja 1970. dopustila da se u Kloštru Ivaniću uspostavi opatija onoga imena koje su donijeli iz Banje Luke – *Marija Zvijezda*, dok je samostan u Banjoj Luci postao podružnicom te opatije. Međutim, postavila je uvjet da samostan u Banjoj Luci mora ostati i ne smije se zatvoriti. O tome piše opat imedijat dom Otto Assfalg: „*Uvjet 'sine qua non' tog premještaja bijaše: da se Marija Zvijezda mora održati. Ako bi zbog malog broja redovnika zajednica moralia odlučiti živjeti samo na jednom mjestu, Marija Zvijezda ne bi trebala biti ni u kom slučaju zatvorena ili napuštena bez nove odluke zajednice i bez izvještaja o tome, bilo ocu Imedijatu ili o. Generalu*“.

Očito je Svetoj Stolici bilo stalo do toga da se sačuva samostan u Banjoj Luci.



Svećenici i bogoslovi na mladoj misi kardinala Puljića 1970.

Stoje: vlač. Filip Lukenda, vlač. Kazimir Višatnicki, vlač. Nikola Matošević, o. Anto Artner, mladomisnik Vinko Puljić, fra Rafael Lipovac, vlač. Ante Marijan, vlač. Vladimir Tomić; čuće bogoslovi: Franjo Komarica, Vlado Lukenda, Blahomir Prucha, Karlo Višatnicki, Pero Čolić, Stipo Šošić, Anto Orlovac, nepoznat; leže: bogoslovi Drago Matijević i Marko Lukenda, u sredini vlač. Tomislav Matković

Tako su o. Anto i brat Mohor, koje mons. Božinović naziva stupovima opstanka samostana, dobili vjetar u leđa u svome nastojanju oko očuvanja samostana u Banjoj Luci. No, oni nisu bili sami. Naime, protiv zatvaranja banjolučkog samostana ustali su i svi bivši članovi *Marije Zvijezde*, uglavnom njemačkog materinskog jezika, koji su nakon rata živjeli u samostanu Engelszell na desnoj obali Dunava u Austriji, nedaleko od njemačkoga grada Passau, kao i sam opat imedijat Otto Assfalg koji je članom *Marije Zvijezde* bio sve do svoga izbora za opata i želio se vratiti u nju. Ali, ta podrška nije bila samo verbalna, nego su samostani *Mariawald* iz Njemačke i *Engelszell* iz Austrije dali veliku pomoć u obnovi crkve koja je pala na leđa o. Ante. Oba ta samostana te međunarodni Caritas omogućili su temeljitu obnovu velike samostanske crkve koja je izvršena od početka 1970. godine do kolovoza 1971. godine.

Svakako je obnova crkve doprinijela da se nekoliko braće iz Kloštra Ivanića odlučilo vratiti u *Mariju Zvijezdu*. Samozatajnim trapistima nije puno smetalo što su se morali smjestiti u male sobice iznad sakristije crkve i u skromnu kućicu koja je sagradjena u samostanskom vrtu. O. Anti i bratu Mohoru bila je to velika podrška, ali i satisfakcija, jer se pokazalo da braća njihovu odlučnost i upornost cijene te da se nisu uzalud borili.

O. Anto – prvi župnik novoosnovane župe *Marija Zvijezda*

Iako su bratski samostani i dalje pomagali braću u *Mariji Zvijezdi*, to nije moglo biti trajno rješenje. Zato je banjolučki biskup mons. Alfred Pichler, da bi malo pomogao, dekretom br. 360/73, od 5. svibnja 1973., osnovao župu *Marija Zvijezda*, posvećenu Uznesenju Bl. Djevice Marije, koju je povjerio trapistima, a od koje će oni imati barem kakav-takav prihod. U dekretu stoji: „*Sjedište župe bit će za sada Samostan Marija Zvijezda, a samostanska će crkva služiti kao župna crkva nove župe.*“ Povjeravanje župe na privremenu upravu trapistima biskup doduše obzirno obrazlaže neslašicom dijecezanskog klera, ali je već tada bilo jasno da će župom upravljati trapisti dokle god ih bude bilo, a oni to mognu činiti. Istoga je dana prvim župnikom nove župe imenovan upravo o. Anto Artner, a kapelanom njegov redovnički subrat i imenjak, o. Antun „Tonček“ Goričanec, rodom također iz njegova Međimurja. Biskup je odredio da svečano proglašenje nove župe bude 13. svibnja te godine, i to u župnim crkvama u Banjoj Luci i na Petrićevcu, od kojih se odjeljuje nova župa, te u sjedištu nove župe u *Mariji Zvijezdi*. Toga je dana on osobno došao u Trapiste, predvodio misno slavlje u *Mariji Zvijezdi* i svečano progla-



O. Anto na zavjetima s. Klare Puljić, sestre kard. Puljića (čući ispred o. Ante, desno od o. Ante p. Tiburcije Penca) 1971. u Bos. Aleksandrovcu

sio uspostavu nove župe. Bio je to lijep gest ohrabrenja i podrške trapistima od strane biskupa. Već 16. svibnja o. Anto krstio je prvo dijete u novoj župi i počeo voditi crkvene matice. U sastav te župe ušla su sela: Priječani, Mađir, Česma, Krčmarice, Slatina, Veliko i Malo Blaško „i sve pojedine kuće prema istoku do prnjavor-ske i kotorvaroške župe“ na desnoj obali Vrbasa, te dijelovi Bu-džaka i Banje Luke do željezničke pruge, na zapadu, na lijevoj. Najveći dio toga područja pripadao je do tada župi Sv. Ante Padovanskog na Petrićevcu, a samo jedan mali dio župi Pohoda Bl. Djevice Marije u Banjoj Luci. U vrijeme osnutka župe živjelo je na tom području oko 2.500 katoličkih duša; dakle, bila je to sa-svim solidna župa. Biskup Pichler je 8. prosinca te godine posve-tio novi oltar u obnovljenoj crkvi koji je izrađen po nacrtu o. Klausu, redovničkog subrata iz *Mariawalda*, po čijim je nacrtima preuređeno i cijelo svetište crkve.



Svoju nećakinju vjenčao je potajno u M. Zvijezdi, jer joj je muž bio u državnoj službi

I sljedećih je godina o. Anto nastavio obnavljati i uređivati crkvu iznutra, posebno oštećenih umjetnina (reljefa) u poprječ-nim lađama crkve, a preuređene su i dvije kapelice unutar crkve. Budući da trapisti njeguju posebnu pobožnost prema Majci Bož-joj, 1976. godine napravljena je Gospina špilja na ulazu u dvorište crkve, kamo vjernici i danas rado svrate na kratku molitvu, zapale svijeću moleći Gospin zagovor u svojim potrebama.

O. Anto vodio je župu *Marija Zvijezda* nepunih petnaest godina. Kad mu je zdravlje stalo popuštati, uvidio je da su brojne obveze, budući da je istovremeno bio i samostanski poglavavar i župnik, nadmašivale njegove snage. Zato je zamolio biskupa Pichlera da ga osloboди župničke dužnosti. To se dogodilo početkom 1988. godine. Dekretom br. 130/88 od 16. veljače te godine, biskup je o. Antu razriješio te službe i istovremeno imenovao novim upraviteljem župe njegova dotadašnjeg kapelana o. Antuna Goričaneca. Zanimljivo je da biskup nije pisao dva dekreta: jedan o razrješenju o. Ante od službe a drugi o imenovanju novoga župnog upravitelja, kako je to inače običaj, nego je u dekretnu naslovjenom na novoga upravitelja o. Goričaneca u jednoj jedinoj rečenici odredio smjenu: „*Ovim dopisom razrješujem vlč. oca Antonia Artnera, OCR, njegovih župskih obaveza, a Vas imenujem upraviteljem župe u smislu kan. 539 i 540, par. 1.*“ Neobično je kako je biskupu Pichleru ovdje promaklo, ono što je inače redovito činio, naime, zahvaliti župniku Artneru u odlasku za njegov trud oko vođenja župe. Bit će da se to dogodilo upravo zato što nije pisao poseban dekret razrješenja, a poseban novoga imenovanja. U svakom slučaju o. Anto je ušao u povijest kao prvi župnik župe *Marija Zvijezda*, koju je s puno ljubavi i truda vodio petnaestak godina. Sudeći po rukopisu u Knjizi župnih oglasa, o. Anto je vodio župu još 6. ožujka 1988., a sljedeće nedjelje, 13. ožujka, već je rukopis novoga upravitelja župe o. Goričaneca, što znači da je primopredaja župe izvršena u tom tjednu, no o tome događaju nema nikakvih zapisa u župnom arhivu.

O. Anto – samostanski poglavavar *Marije Zvijezde*

Nakon smrti opata Fulgencija vratili su se iz Kloštra Ivanića u *Mariju Zvijezdu* svi preostali trapisti, pa je od 1. studenoga 1977. zajednica opet bila na okupu u Banjoj Luci. A budući da je opatovom smrću mala zajednica ostala bez poglavvara, novim je superiorom samostana 1977. godine imenovan upravo onaj tko je bio najzaslužniji što banjolučki samostan nije zatvoren – o. Anto Artner. Tako je on otada obnašao dvije službe: samostanskog poglavara, superiora, i župnika župe *Marija Zvijezda*. Međutim, u svom popisu svećenika-trapista koji je iz samostanskog registra na moju molbu napravio o. Anto, što je trebalo biti objavljeno u jednoj spomen-knjizi uz stotu obljetnicu Banjolučke biskupije 1981. godine, navodeći svoje ime, bilježi da je on bio superior u

Mariji Zvijezdi već od 1969. To znači da je on tu bio kućni poglavar odmah nakon što su svi drugi trapisti osim njega i brata Mohora 1969. prešli u Ivanić Grad.



Biskup Pichler i opat Fulgencije vrlo su cijenili o. Antu

Tako je o. Anto doživio da postane poglavarom svoga voljenog samostana, iako on nije za tim težio. Ali, to mu je ujedno bila i potvrda da se njegova borba za opstanak samostana među braćom vrjednuje i poštuje. To ga je sigurno jako veselilo. No, još više od toga obradovala ga je, ali ne samo njega, vijest iz Rima od 21. studenoga 1977.: generalni opat Reda dom Ambrozije Southey svojim je dopisom javio da se samostan trapista iz Kloštra Ivanića i službeno opet prenosi natrag u svoje staro sjedište, u *Mariju Zvijezdu*. Time je taj samostan iznova postao sjedištem opatijske, sa svim pravima koja jednoj opatiji pripadaju, iako više nikada nije dobio svoga opata. *Marija Zvijezda* je ponovno postala ono što je dugo bila – opatija, iako bez svega onoga po čemu je nekoć bila prepoznatljiva. Napor se isplatio. Sada je o. Anti srce bilo na mjestu. Zahvalan Bogu što je to doživio, nastojao je da njegova mala zajednica svim srcem živi svoj redovnički život, bez obzira na to što uvjeti nisu bili kao u većini drugih samostana. No, i dalje je s puno ljubavi i energije nastojao da se ti uvjeti, koliko god je moguće, poprave. Za to nije štedio truda. Uz veliku pomoć dobročinitelja sagradio je novi samostan koji je blagoslovлен 15. kolovoza 1983. pa su braća opet dobila pristojan smještaj.

Mons. Božinović, koji je i sam neko vrijeme bio kandidat za trapista, izvrstan poznavatelj povijesti *Marije Zvijezde*, piše: „*Svoju malu zajednicu okupljaо je na svakodnevne molitve i bogoslužja. Nikada nije kasnio u izvršavanju dnevnog redа. Osobito mlađim članovima nastoјao je usaditi ljubav prema Trapističkom redu.*“ Ne zaboravljuјući ono što je najvažnije za jedan samostan, njegov zdrav duhovni život, nastavio je i s materijalnom obnovom samostana. Što je u tom razdoblju učinio, mons. Božinović kratko sažima ovako: „*Za vrijeme superiorata o. Ante orgulje su ponovno restaurirane, opatska stolica je obnovljena, kripta je preuređena za 'zimsku crkvу', sagrađen je novi 'minisamostan', križ iz vrta prenesen u svetište crkve. Neumorno je radio na sređivanju samostanske biblioteke. Želio je knjižno blago samostana ponuditi javnosti otvaranjem 'javne biblioteke'. Napisao je brojne dopise i uputio ih kulturnim institucijama možeći za podršku ovog projekta. Nažalost, naišao je na 'tvrdе uši' i ovu ideju nije uspio ostvariti. Suočio se s još jednim potresom 1981., kada je crkva ponovno bila oštećena. Uskoro ju je uspio obnoviti. Surađivao je s brojnim znanstvenim i kulturnim radnicima iz različitih banjalučkih institucija, ali i šire. Nije žalio vremena ni truda uvijek iznova tumačiti bogatu povijest svoga redа i samostana.*“ Četvrti i posljednji opat *Marije Zvijezde* o. Fulgencije Oraić, koji nije bio za povratak sjedišta opatije u Banju Luku, počeo je tih godina poboljevati. Nekoliko mjeseci prije njegove smrti posjetili su ga najviši poglavari reda, dom Vinzenz, generalni prokurator reda, i opat imedijat *Marije Zvijezde* Otto Assfalg, nastojeći riješiti pitanje podijeljenosti braće u dva samostana: u Kloštru Ivaniću i u Banjoj Luci. Opat je ustrajao na svome stajalištu, pa je i umro, a da rješenje nije pronađeno. Preminuo je 27. svibnja 1977. Lijes s njegovim tijelom prevezen je u Banju Luku, gdje je 30. svibnja svećano pokopan na samostanskom groblju. Sprovodne obrede predvodio je biskup Alfred Pichler, a nazočio je pokopu i episkop eparhije banjalučke g. Andrej s trojicom svojih svećenika. A autor ove knjige sjeća se kako je pokojnog opata ispratio ne samo suslavljem u misi zadušnici nego i nošenjem njegova lijesa iz crkve do groblja, što i nije bio baš lagan zadatak.

I ovdje će se pokazati koliko je život nepredvidiv. Opat Fulgencije koji živ nije želio natrag u Banju Luku, vratio se u nju da bi tu bio pokopan. A o. Anto, koji nije želio iz *Marije Zvijezde* morat će je napustiti radi liječenja i zbog ratnih zbivanja u Banjoj Luci, pa će i umrijeti daleko od voljenog samostana. Ali do zadnjega trenutka bio je uporan u molbama da ga barem mrtvog vrate i poko-

paju u *Mariji Zvijezdi*. Još će mnogo vode proteći Vrbasom dok mu se želja ne ispunii. Četiri desetljeća nakon ukopa opata Fulgenčija, točnije 2018. godine, u isto će groblje biti prenesene i njegove kosti, a preminuo je 18 godina nakon opata i to daleko od *Marije Zvijezde*. Sada zajedno čekaju dan uskrsnuća, posijani u istu Božju njivu u samostanskom groblju, u sjeni velebne Gospine crkve u *Mariji Zvijezdi*: i opat koji je donio odluku da se samostan u Banjoj Luci ugasi, i otac Anto koji se svim silama borio da *Marija Zvijezda* opstane. Je li to ironija sudbine ili neki Božji znak, pa i određena pobjeda oca Ante, svatko može sam zaključiti.



Uzor kojemu je podigao spomen-poprsje: o. Franz Pfanner, osnivač, i o. Anto, branitelj Marije Zvijezde

Imao je o. Anto u svom značaju određene sličnosti s utemeljiteljem *Marije Zvijezde* o. Franzom Pfannerom (1825.-1909.) kojega je posebno cijenio. O njemu je uвijek govorio s posebnom ljubavlju. Kao znak poštovanja prema njemu podigao mu je spomen-bistu u crkvenom dvorištu što baš i nije običaj u strogih redovnika.

Velika mu je radost bila kada je Red 1963. godine pokrenuo postupak za proglašenje blaženim toga velikog Utetemeljitelja koji je osim *Marije Zvijezde* osnovao i samostan Marianhill u današnjoj Južnoj Africi, te žensku redovničku zajednicu Misija sestre Predragocjene Krvi Isusove. Zato se i taj postupak vodi iz dva središta: iz Marianhilla i iz Europe, koji se uglavnom odnosi na ono što je o. Pfanner učinio za samostan *Marija Zvijezda*.



Slavlja i jubileji o. Ante

Iako je živio u teškim vremenima i pripadao redu šutljivih i strogih redovnika trapista, o. Anto je našao načina da proslavi svoje važne svećeničke dane i jubileje u krugu svojih najdražih u obitelji, u svome rodnom Međimurju. Svakako mu je najdraže bilo mladomisničko slavlje 22. srpnja 1945., odmah sljedeće nedjelje nakon svećeničkog ređenja, premda ga je, zbog tadašnjih okolnosti, skromno proslavio. Nakon svečanog misnog slavlja sa župnom zajednicom, obitelj i prijatelji nastavili su slavlje objedom i druženjem u dvorištu kuće njegove majke u Donjem Zebancu. Dan svoga svećeničkog ređenja i mlade mise pamti svaki svećenik cijelog života. Pamtio ih je i o. Anto. Dakako da su i članovi njezine obitelji i cijela župa bili silno ponosni na svoga Naceka kako su ga od milja zvali prema krsnom imenu Ignacije.

Četvrt stoljeća poslije proslavio je svoj srebrni svećenički jubilej, 25 godina svećeništva, 12. srpnja 1970., opet u Donjem Zebancu. Posebna mu radost bila što je mogao to slavlje podijeliti s još živom majkom Rozalijom (Rosom) i petoricom braće iz drugoga majčina braka.

Iako ga život nije štedio, a i zdravlje je već bilo znatno oslabilo, Bog mu je dao doživjeti i zlatnu misu, 50 godina svećeništva, koju je proslavio, već vidno obilježen teškom bolešću, samo četiri mje-



Majka je doživjela i srebrni misnički jubilej svoga sina (kod kapele u Štrukovcu, slijeva): Veronka, supruga polubrata o. Ante Andrije, Verona polusestra o. Ante, o. Lovro-Mato Galić, mama Rozalija, o. Anto, vlč. Alojz Hoblaj, vlč. Stjepan Vinko, Petar, polubrat o. Ante



seca prije smrti. Proslavio ju je u Štrukovcu, u župi Selnica, 16. srpnja 1995., zajedno s dvojicom srebrnomisnika. Srebrni jubilej proslavili su tom prigodom: njegov redovnički subrat i „zemljak“ o. Antun Goričanec i bratić preč. dr. Alojzije Hoblaj. Početkom iste godine proslavio je skromno i svoj 75. rođendan. Bila je to godina njegovih dvaju velikih jubileja koja je završila njegovim prelaskom u vječnost na samom kraju te godine.

A jubileji su uvijek dobra prigoda da se osvrnemo na svoj život i da Bogu zahvalimo na svemu što smo doživjeli. O. Anto je to svakako također učinio. A imao je za što Bogu zahvaljivati i mogao je mirno sa starcem Šimunom u hramu kliknuti: „Sad otpuštaš slugu svojega, Gospodaru, po riječi svojoj, u miru“ (Lk 2,29). I primio ga je Gospodar u svoj vječni mir, još iste godine.

Posljednje godine života i smrt o. Ante

Iako je o. Anto bio čovjek velike energije, sve ono što je u životu pretrpio, ostavilo je traga na njemu. A on se neštedimice trošio. Osamdesetih godina prošloga stoljeća počeo je poboljevati, ali se više godina uspješno nosio s bolešću obavljajući i dalje obje svoje odgovorne službe: župnika i superiora samostana. U 62. godini života, 3. studenoga 1981., doživio je srčani infarkt koji je ostavio trajne posljedice na njegovo zdravlje. Budući da je ono tijekom vremena bivalo sve slabije, uviđao je da svoje službe mora pomalo predavati drugima. Zato je od biskupa zatražio da bude oslobođen župničke dužnosti, što se i dogodilo 16. veljače 1988., kada je upravu župe predao svome dotadašnjem kapelanu i suradniku o. Antunu Tončiju Goričanecu. Iste je godine doživio težak srčani udar, ali se malo oporavio, pa je još tri godine bio samostanski poglavac. Obavljao je tu službu sve do ožujka 1991. godine, a onda ju je predao svome nasljedniku novoimenovanom superioru o. Nivardu Volkmeru, „Volksdeutscher-u“ rođenom u Rudolfstalu (Bos. Aleksandrovcu). Otada se povukao u tišinu svoje samostanske sobe i pripremao se na put „kam za vazda gre se“. Za svoju Mariju Zvijezdu mogao je samo još moliti i prikazivati za nju svoje patnje.

Kao težak bolesnik doživio je ratne sukobe u svojim objema domovinama: u Hrvatskoj, a potom i u Bosni. Nije razumio kako to ljudi više ne mogu živjeti jedni s drugima, nego se međusobno ubijaju. A on je cijelim životom dokazao da se može živjeti zajedno, bez obzira na sve razlike, ako se drugoga poštuje, ako se

pomaže čovjeku u nevolji, ako ostaje ono jedino što je bitno – da si čovjek. Ali, izgleda, upravo je to mnogima nedostajalo.

Liječio se neko vrijeme u samostanu, iako je vladala velika oskudica lijekova, a mogućnosti liječenja svedene su na vrlo nisku razinu. On, koji je tolikim bolesnima pomogao, nije tada imao ni zdravstvenog osiguranja, iako, i da ga je imao, ne bi u ono vrijeme s njime mogao puno započeti. Zato je u rano proljeće 1993., u punom jeku ratnih zbivanja, morao poći na liječenje u Hrvatsku, a onda, nakon što je dobio potrebne osobne dokumente, jer ni njih nije imao, dalje u Austriju, u kliniku Milosrdnih sestara Elisabethinen u Linz. Prisjećajući se tih dana, njegov bratić dr. Stjepan Hoblaj sažima u nekoliko rečenica zadnje godine o. Ante i njegovo duševno raspoloženje: „*Zahvaljujući dobivenim dokumentima, Nacek je u stanju jako narušenog zdravlja mogao otpustovati u najbliži trapistički samostan Engelszell (Austria), gdje je blago u Gospodinu preminuo (studeni 1995.) sa željom da njegovi zemni ostaci budu preneseni na samostansko groblje Marije Zvijezde s kojom se zavjetno poistovjetio kao i s narodom njegove šire okoline kojemu je bio i liječnik duše i tijela, do te mjere da je uvijek običavao govoriti: 'Mi Bosanci'.*“ A drugi njegov bratić, svećenik dr. Alojzije Hoblaj, posvjedočio je jednu zgodu iz posljednjih dana njegova života. On je o. Antu posjetio tri mjeseca prije njegove smrti, u srpnju 1995., i to „*u njegovoj samostanskoj ćeliji u Engelszelli iz koje zbog bolesti više nije mogao izlaziti. Na noćnom ormariću stajale su dvije slike: Majka Božja Bistrička i preslik ikone čudotvorne Gospe Čenstohovske, a među njima fotoportret kardinala Vinka Puljića kojega je god. 1961. poslao u Dječacko sjemenište u Zagreb na Šalati.*“ Zadnje je dane života o. Anto proveo u samostanu Engelszell u Engelhartszelli na Dunavu, između Linza i Passaua, okružen skrbj i ljubavlju svoje samostanske subraće.

Preminuo je 24. studenoga 1995. godine, rano ujutro između četiri i pet sati, u vrijeme kada su njegova samostanska subraća obavljala svoju molitvenu službu čitanja. U samoći svoje samostanske sobice predao je dušu svome Stvoritelju. Njegov se život ugasio tiho kao dogorjela svijeća. U prigodnoj preklopnoj sličici koja je tiskana povodom njegove smrti i sprovoda, a koju je preadio, čini se, o. Nivard Volkmer, navedeni su glavni podatci o njemu, a onda je u tri rečenice izrečena velika istina o jednom životu koje vrijedi ovdje prenijeti: „*Za vrijeme naše molitvene službe čitanja između 4-5/sati/ predao je naš dragi subrat O. Anton (Ignac) Artner 23. 11. 1995 u 76. g. sasvim tiho i neopazno /neopazice/ svoj život natrag Bogu, kao što se ni za života nije borio za bolja mjesta. Jer*

*je poznavao od svog djetinjstva muku i patnju, bio je velik dobrotvor bolesnih i sirotinje. Zato su ga ljudi jednostavno nazivali 'Naš doktor'". Umro je u tišini samostana, a jedino što mu je remetilo mir bilo je saznanje da je njegova draga *Marija Zvijezda* opet u opasnosti, a on za nju više ne može ništa učiniti, osim moliti i trpjeti. Sigurno je do zadnjega daha sve svoje patnje prikazivao Bogu za nju.*

Čovjek kojemu sam dvaput bio na sprovodu

Pokopan je na samostanskom groblju u Engelszellu, ali je prije smrti više puta ponavljao želju da mu kosti budu prenesene u njegovu *Mariju Zvijezdu*, u Banju Luku, čim to bude moguće. Kod trapista postoji jedan propis koji se zove *stabilitas loci*. To znači da svaki trapist mora biti vezan uz određeni samostan. Njemu pripada, i njega u redovitim okolnostima ne napušta. U slučaju o. Ante mogla ga je na napuštanje samostana natjerati samo viša sila, kao kad je bio zatvoren od komunističkih vlasti, kad je morao služiti vojni rok, ili kad je nužno morao na liječenje, kako smo već vidjeli. Ali, svome se samostanu htio vratiti i mrtav. Izvan njega nije mu bilo mira. Tu je želju očitovalo pred svojom subraćom te pred biskupom banjolučkim mons. Franjom Komaricom i pred kardinalom Vinkom Puljićem, za čije je zvanje upravo on zaslužan.



EIN "ARZT" FÜR LEIB UND SEELE !
Geboren am 01. 02. 1920 in Žirkovec bei Cakovec,
heute Kroatien.
Als Halbwaise kam er mit circa 10 Jahren in das
Waisenhaus im Trappistenkloster Mariastern
bei Banja Luka, Bosnien.
Eintritt in das Noviziat: August 1937.
1. Profes 1939, feierliche Profes 1942.
1945 Priesterweih in Zagreb.
Im kommunistischen Gefängnis von 1946-52.
Von 1973-88 übte er an der Klosterkirche das Amt
des Pfarrers aus und war von 1977-1991
Superior des Klosters.
1993 kam er aus Gesundheitsgründen nach Engelszell.

Zur Zeit des nächtlichen Chorgebetes
der Vigilien gab unser lieber Mitbruder

P. Anton (Ignaz) Artner
Trappist von Mariastern

am 24. 11. 1995 gegen 4.30 Uhr
im 76. Lebensjahr ganz still und
unbemerkt Gott sein Leben zurück,
so wie er sich auch im Leben
nie vorgedrängt hat.

Weil er seit seiner Kindheit Leid und
Entbehrung kannte, war er ein großer
Helfer der Kranken und Leidenden.
Darum nannten ihn die Leute liebevoll
"unseren Doktor".

DANKE, PATER ANTON !
DER HERR MÖGE NUN DEIN
EWIGER LOHN SEIN !

Ovako su subraća obznanila smrt o. Ante

Ovdje ču progovoriti iz svoga vlastitog kuta gledanja, iz onoga što sam sâm doživio u svezi s o. Antonom. Neobično je, pa pomalo i bizarno, ali istina je, da je on čovjek kojemu sam dvaput bio na sprovodu. To je jedinstven slučaj, iako sam u svom svećeničkom vijeku vodio više od 650 sprovoda. Njemu sprovoda nisam vodio, ali sam sudjelovao u misi zadušnici i ispraćaju do groba dvaput: i u *Engelszelli* 1995. i u *Mariji Zvijezdi* 2018. Tom sam prilikom imao čast izreći oproštajnu riječ i prikazati život toga jedinstvenoga Božjega čovjeka, dobrog oca Ante, dok pripremljeni oproštaj u ime Banjolučke biskupije koji sam želio izreći u *Engelszelli*, nisam imao prilike izreći.

Sprovod o. Ante u Engelszelli

U vrijeme smrti o. Ante djelovao sam među prognanicima i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, posebno onima iz Banjolučke biskupije u Hrvatskoj koji su bili smješteni u tadašnjoj velikoj Zagrebačkoj nadbiskupiji (od koje još nisu bile odvojene Požeška, Varaždinska, Sisačka i Bjelovarsko-križevačka biskupija). Kao generalni vikar bio sam koordinator i veza između nadbiskupa zagrebačkog blagopokojnog kardinala Franje Kuharića i biskupa banjolučkog mons. Franje Komarice, a vodio sam neko vrijeme i misiju u Tušiloviću i Krnjaku, južno od Karlovca. U petak, 24. studenoga 1995., zabilježio sam kratko u svoj dnevnik: „*Stiže vijest da je u Engelszelli preminuo o. Anto Artner.*“ Još istoga dana napisao sam njegov nekrolog za „*Glas koncila*“, znajući da to šutljivi trapisti sigurno ne će sami učiniti, a otac Anto je zaslužio da se zabilježi njegov život, djelo i prijelaz u vječnost. Prikaz je objavljen i u službenom glasilu bosansko-hercegovačkih biskupija *Vrhbosna*. A samo dan prije toga sam sa subratom i nekoć kapelanom i nasljednikom na službi župnika u *Mariji Zvijezdi* o. Ante, o. Antunom Tončekom Goričancem išao u Plaški kod Oglulina pobrinuti se za tamo naseljene naše vjernike iz okolice Banje Luke, za koje je pastoralnu skrb bio voljan prihvatići o. Goričanec koji je tada također boravio kao izbjeglica u Hrvatskoj.

Sprovod u Engelszelli bio je u ponедjeljak, 27. studenoga. Dan prije bio sam zauzet nedjeljnim pastoralnim obvezama u misiji u Krnjaku. Nakon što sam obavio sve što je trebalo, požurio sam natrag u Zagreb, gdje sam u to vrijeme stanovao, jer sam želio stići na sprovod o. Anti. Kako sam tih dana zabilježio u svoj dnevnik, već oko 15,30 sati pošli smo iz Zagreba nas trojica svećenika

Banjolučke biskupije: Blahomir Blagoš Prucha, Vladimir Tomić i ja u Vratišinec kod Čakovca k dekanu Josipu Horvatu, gdje smo uz domaćina našli i o. Tončeka. Naime, tada je u Zagrebu i okolici bilo više naših prognanih svećenika, pa smo na sprovod pošli nas trojica. Priključili smo se, skupa s o. Tončekom, skupini svećenika i vjernika iz rodne župe o. Ante Vratišinec, pa smo dalje nastavili zajedno jednim autobusom.



U polutami samostanske crkve u Engelszellu netko je na dan sprovoda 1995. ipak snimio o. Antu na odru

Bila je još duboka hladna noć u ponедјeljak, 27. studenoga, kada smo krenuli put Austrije. Bilo nas je ukupno desetak svećenika, te određeni broj rođaka i prijatelja o. Ante iz Međimurja. Evo što sam toga dana zabilježio u svome dnevniku: „*Ustajanje u 3,30. Prikupljam se u Murskom Središću, odakle polazi autobus za Engelszell. Osim deset svećenika tu su rodbina i prijatelji p. Ante. Put preko Lendave, Gor. Radgone, Graza i Welsa ugodan. Ali cijeli dan je maglovito i veoma hladno.*“ Čim smo oko 11 sati stigli u Engelszell, gostoljubivi trapisti su nas pogostili dobrom samostanskom juhom (Klostersuppe), jer je već u 13 sati počinjala misa zadušnica u samostanskoj crkvi, i pokop o. Ante. Misu je predvodio opat Franziskus, a kod pokopa je bio nazočan i biskup Linza Maximilian Aichern, veoma ugodan i fin čovjek. Nakon zakuske morali smo na dalek put, natrag u Vratišinec. Uz molitvu i sjećanja na o. Antu, pa i šaljive zgode koje je iznosio nekadašnji samostanski subrat Lovro Galić, koji je u to vrijeme vodio jednu župu kao sve-

ćenik Zagrebačke nadbiskupije. O o. Anti govorilo se samo najljepše, i to zaista ne samo zbog toga jer je tako red govoriti o po-kojnima; to je bilo doista iz uvjerenja. Ja sam, kao generalni vikar Banjolučke biskupije predstavljao i službeno i biskupa Komaricu koji je još bio zatočenik u vlastitu domu u Banjoj Luci, i cijelu biskupiju. Oko 22,30 već smo bili u Vratišincu, gdje nas je dekan opet zadržao na prenoćištu, da ne morao u to doba još voziti do Zagreba. Kući u Zagreb vratili smo se sutradan prije podne.

I danas čuvam oproštajni govor (na njemačkom) koji sam bio priredio za sprovod o. Ante, ali kako šutljivi redovnici ne vole puno govora ni nakon smrti svojih članova, a bilo je toga dana jako hladno – niz Dunav je žestoko brijaо hladni sjeverac – govor nisam održao. Donosim ga u dodatku ove knjige u hrvatskom prijevodu. Ovdje samo kratak navod onoga što sam rekao o po-kojniku: „*Ako je netko bio bolestan, bez lijekova – o. Anto je uvijek bio tu, ako je netko imao duševne patnje, pomagala mu je dobrohotna, očinska riječ o. Ante. Svaki koji je k njemu došao, vraćao se umiren i utješen. Od o. Ante nije se nitko vraćao siromašniji nego bogatiji. I pravoslavni i muslimani zvali su ga jednako kao i katolici – ‘naš otac Anto’. On je pripadao svima.*“ Zahvalio sam mu i u ime župe *Marija Zvijezda* kojoj je on 15 godina bio prvim župnikom od njezina osnutka 1973. do 1989. te dodao: „*Svoj samostan Mariju Zvijezdu volio je iznad svega. Bio je vrlo žalostan kad ga je morao napustiti, ali se nadoao da će se uskoro moći vratiti. No Božjom odredbom on se vratio u vječni zavičaj dok Marija Zvijezda sa svojom malom zajednicom proživljava najdramatičnije dane svoje povijesti.*“ U ime cijele biskupije zaključio sam: „*Dragi o. Anto. Ni smrt ne može rastaviti onih koji imaju ljubavi u srcu. Ti si je imao za nas; mi je imamo prema Tebi. Kao vjerni sluga ti si – vjerujemo – već u radosti Tvoga i našega Gospodara. Moli za svoju ‘Mariju Zvijezdu’, za svoju biskupiju Banjalučku, za svoju Bosnu i za svoju Hrvatsku.*“

Prijenos njegovih kostiju u Mariju Zvijezdu

Otar Anto koji se cijeli svoj život borio za svoju *Mariju Zvijezdu* i iz koje nije išao ako nije morao, htio je u njoj naći i smiraj svojim kostima. Međutim, budući da je umro upravo kad je završavao rat u Bosni i Hercegovini, morao je biti pokopan u samostanu Engel-szell u kojem je i preminuo. Njegovu želju da bude pokopan u svojoj *Mariji Zvijezdi* tada zbog ratnih neprilika nije bilo moguće odmah ispuniti, a i sami redovnici u Austriji nisu bili baš odušev-

ljeni tom idejom. Ostvarenje te njegove želje moralo je malo pričekati. A to „malo“ produžilo se u gotovo četvrt stoljeća. Ipak, njegova želja, a i riječ jednog kardinala – a za to se zauzimao i domaći banjolučki biskup mons. Komarica – imala je veću težinu i o. Anto je gotovo 23 godine nakon smrti ekshumiran i prenesen u *Mariju Zvijezdu* i tu svečano pokopan. Tu gdje je bio doista dobri duh *Marije Zvijezde* tijekom svoga života, posađen je kao cvijet među svojom subraćom te zajedno čekaju dan Uskrsnuća. Vjerujemo da će u taj dan konačno procvasti i biti javno očitovana njegova svetost koju je najveći dio svoga života upravo tu ostvarivao.

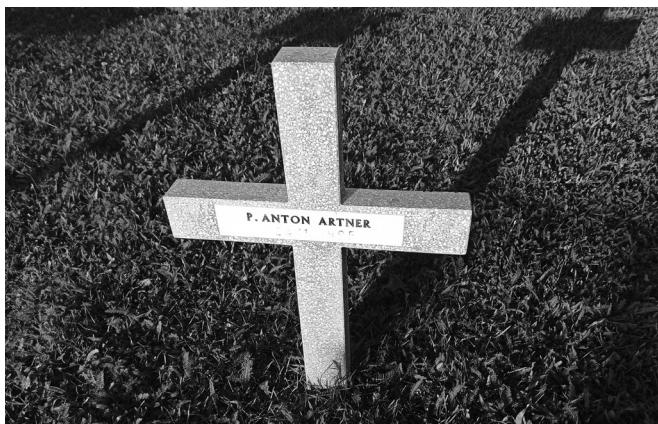


*Uz svoga suradnika o. Antuna Goričaneca, u sjeni Marije Zvijezde,
čeka o. Anto dan Uskrsnuća*

Sveta misa zadušnica, isprācāj i pokop o. Ante u *Mariji Zvijezdi* bio je u nedjelju 9. rujna 2018. Misu zadušnicu u samostanskoj i župnoj crkvi Uznesenja Bl. Djevice Marije u deset sati i ukopne obrede predvodio je kardinal Puljić uz suslavljie biskupa Komarice i šestorice svećenika. Iako je bila nedjelja, okupio je tom prilikom oko sebe jednoga kardinala Svete Rimske Crkve, za čije je zvanje i on itekako zaslužan, mjesnog Ordinarija biskupa Komaricu, te šestoricu misnika: uz dvojicu njegove subraće trapista, braću o. Zvonka i o. Tomislava Topića, tu je bio i predstavnik franjevaca fra Dujo Ljevar, koji je samo dan prije proslavio svoju zlatnu misu u rodnoj župi Sasinu, te trojica dijecezanskih svećenika: mons. Ivica Božinović, koji je o. Antu jako dobro poznavao, jer je i sam neko vrijeme proveo uz njega u samostanu Želeći i sam postati redovnikom-trapistom, v.lč. Marijan Stojanović i autor ovih redaka. Oni su na neki način pred-



stavljali sav kler koji je nazočan i djeluje u Banjolučkoj biskupiji. Bilo bi puno više svećenika, ali drugi su bili spriječeni nedjeljnim obvezama u svojim župama. Tom me je prigodom zapala časna dužnost oprostiti se od o. Ante prikazom njegova životnog puta i djelovanja koji donosimo na kraju ove knjižice.



Ovdje počiva „dobri duh Marije Zvijezde“

Bog je dao prelijep, sunčan i ugodan dan, dan kojemu se dobri otac Anto jako veselio, uvjeren da će kardinal Puljić i biskup Komarica ispuniti njegovu želju da mu kosti počivanju u *Mariji Zvijezdi*, jer tek tu može naći svoj mir. I Nebo je tim prekrasnim danom dalo pečat njegovoј želji da počiva u sjeni samostana kojemu je posvetio cijeli svoj život u svojoj drugoj domovini Bosni koju je zavolio kao i svoje rodno Međimurje.

Otac Anto kakvoga pamtimو

Kakav je čovjek bio o. Anto? Koje su njegove ljudske, svećeničke i redovničke značajke? Po čemu ga pamtimо? Odgovore na ta pitanja možemo ovdje tek ovlaš naznačiti. O nekom čovjeku svatko može stvoriti svoj vlastiti dojam. Čovjeka najbolje poznaće onaj tko s njime dugo živi, tko ga vidi u različitim životnim situacijama: kakav je u radu, u odnosu prema drugima, kakav je kad se raduje, kakav u poteškoćama, je li snalažljiv, itd. Ja sam o. Antu uvijek doživljavao kao smirenog, blagog, nasmiješenog, pažljivog i brižnog svećenika koji je uvijek spremam svakomu pomoći. A bio je obdaren mnogim Božjim darovima koje je vrlo dobro iskoristio kako bi pomagao drugima.



Inteligentan, sposoban i marljiv

O. Anto bio je vrlo darovit i sposoban. On je zapravo završio dva studija: filozofsko-teološki, što je preduvjet za svećeničko ređenje, koji je završio većim dijelom u svom samostanu, a dovršio u Zagrebu, te dio medicinskog, koji je silom prilika morao prekinuti. Nedostaju nam njegove svjedodžbe i indeks, ali je sigurno da je bio jako sposoban učenik i student. A marljivosti mu i tako nikada nije manjkalo. Mons. Božinović u svome feljtonu piše o njemu: „*Govorio je tečno njemački, francuski i latinski. Znao je napamet svih 150 psalama na latinskom! U samostanu je također studirao medicinu i bio je obučen za 'apotekarskog pomoćnika'. Ovo znanje trajno je nadopunjavao prateći stručnu literaturu. Iskazao je izuzetnu hrabrost tijekom 1945. i 1946. godine boreći se za opstanak 'Marije Zvijezde'. Samostan cijelog života nije napuštao, izuzev u dva slučaja: kad je bio nasilno odveden ili kad je morao otići na liječenje.*“ Eto, i tako bi se ukratko moglo sažeti pola stoljeća svećeničkog i redovničkog života, patnji i borbi dobrog o. Ante. Upravo sa željom da što više pomogne siromašnom puku, o. Anto je uz teološki studij proučavao i medicinu. Da ga nisu otjerali u zatvor, vjerojatno bi dovršio i taj studij. A završiti dva studija u onim uvjetima znak je izuzetnih sposobnosti. Stečenim znanjem pomagao je mnogima. Obilazio je bolesnike, dijelio savjete, ali i lijekove koje je dobivao preko svoje subraće iz samostana u Austriji i Njemačkoj. A u tome nikad nije pravio nikakve razlike je li u pitanju katolik, pravoslavni, musliman, ateist; za svakoga je imao i dobru riječ i pomoć. Zato su ga svi zvali „naš doktor“. Bio je on primarijus za sve njih.

A u samostanu nije se o. Anto ustručavao nikakva posla, pa ni teškog manualnog. Uvijek je drugima prednjačio svojim primjerom. Piše mons. Božinović: „*Sa svojim 'oblatima' popravljaо je sedamdesetih godina prilazne putove grobljima, kapelice, kopao kukuruz, sakupljaо sijeno, spremao ogrjev za zimu, uređivaо biblioteku, čislio crkvu... Uvijek prvi!*“ U to je vrijeme samostan već bio nabavio prvi skromni automobil, polovnog „fiću“, a o. Anto je u njemu često vozio i svoje su-radnike i alatke za rad, jer, kako jezgrovito zabilježi mons. Božinović „*o. Anto nije čekao da posao nađe njega. Išao mu je u susret.*“

Volio je Crkvu, svoje redovničko zvanje i *Mariju Zvijezdu*

Kao čovjek snažne vjere volio je o. Anto svakog čovjeka. Volio je Crkvu i za nju trpio cijelog života, posebno onih šest godina kao osuđenik u zeničkoj kaznionici, odmah na početku svoga svećeništva. Volio je i svoje svećeničko i redovničko zvanje. A beskrajno je volio svoju *Mariju Zvijezdu* s kojom se posve identificirao. A kad nešto tako voliš, ništa ti nije teško. Zato o. Anti nije ništa bilo teško učiniti ili pretrpjeti za čovjeka, za Crkvu, za svoje zvanje i za svoj samostan. U skladu sa svojim odgojem i vremenom u kojemu je živio, bio je o. Anto čovjek staroga kova, odgovornosti, discipline i reda, poštivanja autoriteta, a to je značilo da je morao biti i zahtjevan, pa i strog kada je trebalo. Mons. Božinović prihvjeta jednu zgodu iz vremena dok je i on bio kandidat za trapista. Njegov kolega pok. svećenik Mato Topić, tada također kandidat za trapista, rekao je neki neprimjeren komentar o biskupu Alfredu Pichleru. Nije vidio da mu je u blizini o. Anto. Kad je čuo njegovu izjavu, o. Anto je prišao k njemu, opalio mu pljusku uz riječi: „Magarac jedan, ti ćeš tako govoriti o jednom biskupu!“ Mato je upamatio lekciju i nikada mu to više nije palo na pamet.

Svoju ljubav prema Crkvi posebno je o. Anto pokazao trajnim zauzimanjem za duhovna zvanja, svećenička i redovnička. Znao je dobro koliko su dobri svećenici i redovnici neophodni za duhovnu obnovu hrvatskog naroda u vremenu ateizacije komunističke vlasti. O tom djelovanju o. Ante svjedoči pokojni svećenik Stjepan Vinko (1939.-2020.), jedno od „Artnerovih zvanja“ zapisom od 18. rujna 2018., koji mi je dobrohotno ustupio na raspolaganje dr. Stjepan Hoblaj, rođak o. Ante. On piše koliko se o. Anto veselio svome povratku u *Mariju Zvijezdu* pedesetih godina dok je prisilom državnih vlasti morao boraviti u svom zavičaju, u Međimurju. Znao je da neće moći, osobito u prvo vrijeme nakon povrata u *Mariju Zvijezdu*, materijalno puno obnavljati, ali je „zato kao sveti čovjek razmišlja/o/ o duhovno-pastoralnoj obnovi samostana i okolice“. Obilazio je obitelji, posebno one s većim brojem djece, pomagao im, a „njegova dobrota i svetost zračila je oko njega i tako je osvajao sve oko sebe“. Vlč. Vinko nam je zapisao i vrlo znakovitu misao o. Ante koji je govorio: „Ako je Pater Franjo Pfanner (utemeljitelj Marije Zvijezde, kojega je o. Anto posebno štovao i podigao mu bistu u samostanskom dvorištu) mogao u ovoj okolici pronaći ljudе seljake od kojih je stvorio redovnike, onda mogu i ja od njihove djece“. Vlč. Vinko, koji i sam svoje zvanje duguje o. Anti,

bilježi: „*Gledajući njegovu dobrotu i ljubav, teško je bilo odoljeti i ne ići za njim ili ne poslušati ga*“. I mnogi na sreću nisu odoljeli, nego o. Antu slijedili i postali dobri svećenici i/li redovnici.

A kada se o. Anto 1955. vraćao iz Međimurja u *Mariju Zvijezdu*, nije u Banju Luku išao sam. Sa sobom je poveo cijelu skupinu mlađića od kojih je želio učiniti dobre svećenike i redovnike. Pošao je s njim i spomenuti Stjepan Vinko, rođak o. Ante, te još trojica međimurskih mlađića. Uz njih okupio je o. Anto i lijep broj mlađića iz okolice Banje Luke, pa ih je u samostanu znalo biti i petnaestak, a on se brinuo za njih „*i više nego otac*“, bilježi vlč. Vinko. Njegova je briga i pomoć bila uvijek sasvim konkretna. Tako je i njemu samomu (vlč. Vinku) omogućio završiti sedmi i osmi razred osnovne škole, zatim gimnaziju u Zagrebu i u Đakovu, te je postao svećenikom Banjolučke biskupije, iako je cijeli svoj svećenički vijek djelovao u Zadarskoj nadbiskupiji. Kao ilustracija ondašnjih prilika i uporne snalažljivosti o. Ante može poslužiti ono što vlč. Vinko piše, da je upisao sedmi i osmi razred osnovne škole koji su mu nedostajali kao Večernju školu u Banjoj Luci, kako bi ispunio uvjete za upis u gimnaziju. Pohađao je školu, ali kad su saznali da je on kandidat za svećenika i trapista, nisu mu dali polagati ispite. No, o. Anto je to riješio po kratku postupku. Ako ne može i Banjoj Luci, može u Zagrebu. Odveo ga je u Zagreb k rodbini, gdje je uspio položiti ispite, te je mogao nastaviti školovanje. O. Anto nije lako odustajao. Kasnije se zauzimao i da ga banjolučki biskup Alfred Pichler primi za svoga kandidata i pošalje na studij teologije, što se i ostvarilo i Vinko je postao svećenikom.



Na duh. obnovi svećeničkih kandidata za koje se posebno brinuo: o. Anto u sredini s fra Rafaelom Lipovcem u Barlovcima 1964. (čuće: prvi s lijeva kardinal Puljić, treći biskup Komarica, stoji prvi s lijeva Antun Goričanec)

Spomenimo i ovdje da je do oltara stigao i jedan mladić iz blizine samostana, za čije svećeničko zvanje velike zasluge ima upravo o. Anto. To je današnji nadbiskup vrhbosanski i kardinal Svetе Rimske Crkve Vinko Puljić iz Prijekočana, koji je za svećenika zaređen u Đakovu na Petrovo, 29. lipnja 1970., a svoju je mladu misu slavio kod svojih dragih trapista. No, budući da je crkva upravo bila u obnovi, mlađa je misa bila u dvorištu ispred crkve. Dobro se sjećam toga slavlja, jer sam kao školski kolega mladomisnikov sudjelovao u njemu u ulozi subđakona, kako je bilo uobičajeno prije liturgijske obnove Drugoga vatikanskog sabora. Upravo je ove godine (2020.), na Petrovo kardinal Puljić proslavio je veliki, zlatni jubilej, 50 godina svoga svećeništva, na najbolji način: na obljetnicu svoga svećeničkog ređenja zaređio je u sarajevskoj prvostolnici jedanaest đakona za svećenike, a točno na samu obljetnicu svoje mlađe mise, 19. srpnja, proslavio je u crkvi u Mariji Zvijezdi i tu zlatnu obljetnicu. Sudionici toga slavlja bili su članovi njegove brojne obitelji i rodbine, te školski kolega i subrat u episkopatu biskup Komarica, te banjolučki misnici, redovnice i domaći vjernici, iako puno skromnije nego što bi bilo da nije bilo ograničenja zbog pandemije COVIDA 19.

Sa zahvalnošću želim ovdje istaknuti da je i moje svećeničko zvanje na određeni način vezano uz crkvu *Marije Zvijezde* i trapiste na čelu s o. Antonom. Naime, kad sam na Petrovo, 29. lipnja 1972., trebao biti ređen za svećenika, banjolučka je katedrala bila u izgradnji, nakon što je stara bila teško oštećena u potresu pa je morala biti srušena. Iz uprave biskupije zamolili su trapiste da ređenje bude u nijihovojoj obnovljenoj crkvi, što su oni spremno i s radošću prihvatali. Tako smo kod večernje mise, u smiraj toga velikog blagdana, po rukama biskupa Pichlera za svećenike zaređena nas četvorica đakona Banjolučke biskupije: vlč. Franjo Komarica, danas nasljednik biskupa Pichlera kao biskup banjolučki, vlč. Blahomir Prucha, danas svećenik Sisačke biskupije, zatim pokojni banjolučki svećenik vlč. Pero Čolić i ja. Zato sam kao svećenik uvijek rado dolazio u tu crkvu, rado preuzimao predvođenje misnih slavlja o blagdanima kad god sam bio zamoljen, pomagao u isповijedanju, i često sa zahvalnošću isticao da sam tu primio milost svećeničkog reda. Nakon ređenja trapisti su priredili večeru za rodbinu ređenika u kripti samostanske crkve. Otac Anto se pokazao kao sjajan domaćin. U pamćenju mi je i danas nasmiješeno lice dobrog o. Ante.

O. Anto je uživao veliko poštovanje ne samo svoje redovničke subraće nego i svećenika, dijecezanskih i franjevačkih, ali i banjolučkog biskupa Alfreda Pichlera kao i njegova nasljednika mons. Komarice. Biskup Pichler imao je veliko povjerenje u njega i vrlo ga je cijenio. A o. Anto uvek je bio otvoren za suradnju i pomoć. Kada je Banjolučka biskupija 1981. godine slavila stotu obljetnici svoga osnutka, u velikom biskupijskom odboru od dvanaestak članova za pripravu toga slavlja bio je i on. Sudjelovao je na sjednicama, doprinoseći svojim promišljenim prijedlozima uspjehu toga pothvata.



Zastupao je hrvatski kler i redovništvo u susretu sa svetim papom Ivanom Pavlom II.

A i naša Crkva prepoznala je u njemu snažnog čovjeka Crkve. Vrlo ga je cijenio i banjolučki biskup mons. Alfred Pichler. O. Anto izabran je da bude jedini predstavnik našega klera i redovništva na susretu sa Sv. ocem Ivanom Pavlom I. u Austriji 13. rujna 1983. koji je zaželio sam Papa prigodom svoga posjeta Austriji. Sačuvana nam je službena potvrda kojom se potvrđuje da o. Anto, tj. Ignacije Artner putuje kao „delegat naše Crkve“ na susret svećenika, redovnika i redovnica sa Svetim ocem Ivanom Pavlom I. u Mariazellu u Austriji 13. rujna 1983. To svakako govori o velikom ugledu koji je on uživao. A ta je potvrda ujedno i dobar znak jednoga vremena. Naime, komunistički je režim u finansijskoj krizi u koju je uveo državu, odredio, kako bi onemogućio ili barem bitno umanjio odlazak svojih državljana u inozemstvo i tamo

troši svoje devize, da svatko tko prelazi granicu mora položiti povelik novčani polog koji bi se na povratku vratio, ali većina građana si to jednostavno nije mogla priuštiti, pa je odustajala od putovanja. Od toga su bili izuzeti oni koji putuju službeno, i, dakako, nositelji državnih služba. Potvrdu je izdao tajnik Biskupske konferencije Jugoslavije dr. Vjekoslav Milovan u Zagrebu. Susret s Papom, svecem našega vremena, duboko ga se dojmio. Bio je to jedan od svijetlih trenutaka njegova života.

Ekumenski otvoren prema pravoslavnima

Iako je bio pripadnik strogoga katoličkog reda, o. Anto je održavao kontakte s mnogima. Imao je i vrlo dobre veze s pravoslavnim svećenicima, s kojima se susretao i družio, osobito s o. Stevom, slatinskim parohom. S njime je bio u zeničkom zatvoru, gdje su se pobliže upoznali i sprijateljili. O. Anto mu je bio i na sprovodu, kako se sjeća njegov mlađi subrat o. Zvonko Topić. A o. Anto, ne samo da je pomagao i mnogim pravoslavnim vjernicima kad im je trebao kakav lijek, nego se zauzimao i za pomoći njihovim svećenicima kada je trebalo obnavljati crkvu u Slatini koja se nalazi na području župe *Marija Zvijezda*. Nakon potresa 1969., zamolio ga je o. Stevo da mu pomogne pri dobivanju novčane pomoći iz inozemstva za popravak oštećene crkve. O. Anto je to spremno učinio, i posredovao je ondje, odakle je znao da će pomoći najprije doći: obratio se ekonomu uglednoga samostana Engelszell u Austriji o. Albertu. Njegovim zauzimanjem, a na preporuku o. Ante, slatinska je parohija dobila lijep novčani iznos za popravak svoje crkve i parohijske kuće, a dio je bio i za uzdržavanje samog svećenika i njegove obitelji. Dopoštenjem tadašnjeg episkopa banjolučkog g. Andreja (Frušića), trapisti su neko vrijeme imali i sv. misu u obnovljenoj slatinskoj pravoslavnoj crkvi. Ali došli su drugi ljudi i druga vremena, pa je to moralno prestati. A nije o. Stevo bio jedini pravoslavni svećenik s kojim se o. Anto družio.

Hrabar i odvažan

Jedna od oznaka pravih Božjih ljudi je hrabrost, odvažnost. Oni znaju da se za vrjednote u životu treba boriti. Pravda i istina dolaze s Neba, ali ne padaju s neba. Za njih se valja izboriti. Iskustvo je to ljudi svih vremena. Osobito onda kad nasilnici prigrabe svu

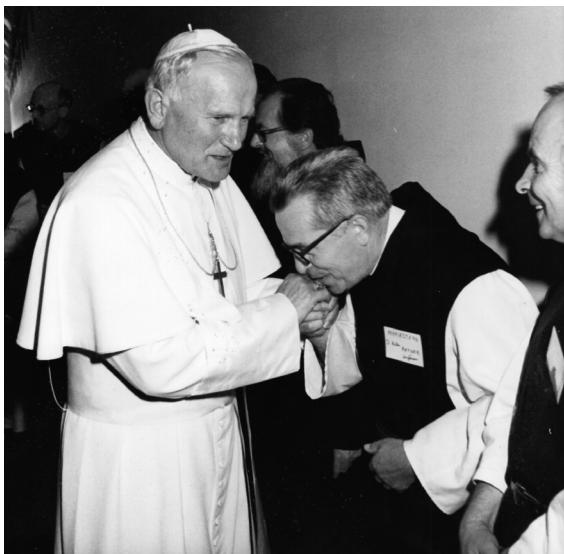
moć. O tome svjedoči cjelokupna svjetska povijest. Sve revolucije na jedno nasilje odgovaraju drugim. Time se zlo samo umnožava. A ono se može pobijediti samo dobrom. Tako nas je Isus učio, tako su Božji ljudi postupali. A za to je često potrebna velika hrabrost i energičan nastup. Ta je svojstva pokazao i o. Anto bezbroj puta.

Ponajprije, trebalo je velike hrabrosti i još većeg pouzdanja u Boga dati se rediti za svećenika one 1945. godine. O. Anto za-ređen je 15. srpnja te godine u Zagrebu u posljednjem naraštaju svećenika koje je zaredio nadbiskup Alojzije Stepinac. Vidio je on dobro što se oko njega zbiva. Bilo je to vrijeme kada još uvijek traje poznati „Križni put“, put povratka izbjeglih civila i pripadnika hrvatske vojske na kojemu su u poznatim i nepoznatim jama završili desetci, pa i stotine tisuća njih, među kojima i mnogi svećenici i svećenički kandidati, od Slovenije, pa Maceljske gore i preko cijele Hrvatske i Bosne i Hercegovine, odnosno preko Srbije sve do Makedonije. U Banjoj Luci tada nije bilo biskupa (zato se i morao rediti u Zagrebu), jer je biskup fra Jozo Garić napustio biskupiju radi liječenja u Zagrebu, a onda se priključio rijeci izbjeglica prema Austriji, mnogi svećenici bili su pobijeni ili prognani, neki već i uhićeni, župe opustjеле. Od svećenika Banjolučke biskupije prva su ubijena dva nekadašnja člana *Marije Zvijezde*: vlač. Waldemar Nestor, u trapistima o. Maksimilijan, župnik u Drvaru, i vlač. Krešimir Barišić, redovničkim imenom o. Gabrijel, župnik u Krnjeuši kod Bos. Petrovca, koje su „ustanici“ okrutno ubili već 27. srpnja 1941., kada je službeno počeo „ustanak“ u Bosni i Hercegovini te Hrvatskoj, odnosno 9. kolovoza. Pet mjeseci prije njegova ređenja, još dvojica župnika te biskupije su strijeljana, druga dvojica „nestala“, a više ih je bilo uhićeno i čekalo sudjenje. Njegov samostan *Marija Zvijezda* na rubu je posvemašnjeg uništenja: svi članovi njemačkog porijekla protjerani su, samostanske podružnice u Bosanskom Aleksandrovcu i Novoj Topoli uništene, mnogo imovine u ratu uništeno ili otuđeno, samostanske zgrade oduzete; dakle uvjeti za normalan, smiren redovnički život više i ne postoje. U takvim uvjetima dati se zarediti, zaista je iziskivalo veliku dozu hrabrosti. A nju su pokazali svi tadašnji ređenici, među njima i tri banjolučka trapista: Anto Artner, Valerijan Andrijević i Lovro Galic. Uostalom i njihov reditelj, nadbiskup Stepinac, otvoreno im je proročki rekao da ih šalje „u krvavu kupelj“. Slutio je što ih čeka. I sva trojica su, uz ostale neprilike, podnijeli teško višegodišnje robijanje u Zenici. Podnijeli, ali slo-

mili se nisu. Naprotiv, vratili su se ojačani, svjesni da nisu trpjeli zbog nekih svojih nedjela, nego zbog velikog prijateljstva s Isusom. A On se iz nekih razloga novim vlastima nije sviđao, pa su ga progonili progoneći njegove prijatelje i sljedbenike.

Dok su se komunističke vlasti 1946. godine spremale zatvoriti o. Antu, optuživale su ga pripisujući mu izmišljene krivice, a najteža je bila da je bio suradnik nacista. Zna se što je to znalo – mogao je očekivati najtežu osudu. S druge strane u vrijeme rata nacisti su tvrdili upravo suprotno; sve trapiste koji nisu bili njemačke narodnosti proglašavali su jednostavno partizanima. Bilo je tu i tragikomičnih i smiješnih optužaba protiv o. Ante i drugih redovnika, kako smo već gore vidjeli. Primjerice, iako mu je Mjesni narodni odbor iz Prijekočana, dakle oni koji su živjeli u blizini samostana i sve su mogli najbolje znati, 10. rujna 1946. izdao potvrdu o njegovu „moralno-političkom vladanju“ u ratu u kojoj stoji da se on „*kroz cijelo vrijeme neprijateljske okupacije ničim /nije/ ogriješio protiv interesa N./a rodno/ O./slobodilačkog/ Pokreta*“, te da je bio „*dobroga moralnoga vladanja*“, na višoj instanci u Banjoj Luci su ga ipak optužili da se je „*kao član samostanske zajednice Trapista obilježio kao suradnik i pomagač okupatora u materijalnom pogledu*“, a onda je dodano da je to bilo „*kolektivno ali ne lično*“. Tipični primjer kolektivne odgovornosti! Da bi njegovo nedjelo izgledalo još opasnije, uz njega su optužili još dva člana samostanske zajednice, dakle radi se o organiziranoj, udruženoj, skupini koja ruši režim odnosno „narodnu vlast“.

No, o. Anto se ne miri s time. U ime samostana odmah je uputio žalbu na te „karakteristike“, zapravo na neopravdane optužbe njihovih mladih članova. U njoj se obrazlaže besmislenost takvih tvrdnja, jer dvojica od optuženih: Artner i Vilim Hiršnhauzer nikako nisu mogli biti „suradnici okupatora“, jer su u to vrijeme bili zabavljeni svojom pripravom na svećeništvo, zatvoreni u samostanu, „*koji su samo studirali i šutili, kako je kod Trapista običaj*“, a treći u to vrijeme uopće nije bio tu, jer je samostanskoj zajednici pristupio tek nakon rata, 1945. godine. Isto tako odlučno odbacuju bilo kakvu kolektivnu odgovornost, nagašavajući da i po „*Ustavu svaki sam za sebe lično snosi odgovornost*“. Žalbu je u ime njih trojice, točnije u ime samostana, potpisao zamjenik samostanskog poglavara – o. Anto Artner, tada mladić od 26 godina. Očito, ne samo potpisao nego i napisao. Odvažno, nema što!



Dva odlučna borca protiv komunističke tiranije

Tih je mjeseci, kako smo već prikazali, o. Anto uime samostana napisao mnoštvo dopisa, žalbi i pritužaba na postupke vlasti, uvijek smireno argumentirajući, ali i energično tražeći da ih više vlasti zaštite. U jednoj od tih žalbi piše on: „*mi još jedanput protestujemo protiv takvog deplasiranog i nedostojnog podvaljivanja od strane pojedinaca, napunjenih intolerancijom prema nama monasima*“. A onda jednakododaje: „*tražimo odmah intervenciju i zaštitu*“, te da ih se tretira „*kao punopravne i lojalne građane naše narodne države*“. Ali ne zauzima se on samo za svoju samostansku zajednicu, nego i za vjernike koji žive u blizini samostana, energično zahtijevajući „*da se nama i okolnime katoličkom narodu omogući nesmetano obavljanje crkvenih/obreda i bogoštovlja*“. Prikazujući opširno tu neravnopravnu borbu mladog redovnika i sve osiljenijih komunističkih vlasti, mons. Božinović s pravom nazva o. Antu nosivim stupom opstanka Marije Zvijezde. Bio je on to već tada, ali i u svim budućim godinama njegova života.

Posebna oznaka o. Ante – dobrota

Međutim, posebna oznaka o. Ante po kojoj je ostao zapamćen bila je njegova velika dobrota. Volio je ljude. Sve bez razlike. Volio je ljude i u svome zavičaju u Međimurju, ali je posebno zavolio malog, običnog, bosanskog čovjeka. Čovjeka u nevolji. O tome bi najbolje posvjedočili oni kojima je on iskazivao dobročinstva. On se



time, dakako, nije razmetao, čim bi jednomo pomogao, okrenuo bi se da vidi kako pomoći drugomu. U njega nije bilo praznoga hoda, hoda „u lerus“. Kardinal Vinko Puljić često sa zahvalnošću prepričava kako je o. Anto 1961. godine prodao moped koji je dobio na dar kako bi pomogao njegovu ocu opremiti ga u sjemenište. Mali Vinko u sjemenište, a o. Anto ponovno pješice k svojim bolesnicima.

U svome feljtonu o trapistima u banjolučkim Nezavisnim novinama opisuje taj rad o. Ante: „*Godinama, i prije nego je imenovan župnikom, obilazio je bolesne i starije ljude u Priječanima, Česmi, Mađiru, Slatini, Dervišima, Budžaku... Zvali su ga 'naš doktor'. Liječnik duše i tijela! U svojoj torbi nosio je lijekove, šprice za injekcije, svete sličice, bombone ... Tko god nije imao zdravstveno osiguranje, dolazio je o. Anti. Ako je lijek bio skup ili ga je trebalo nabaviti iz inozemstva, opet se išlo o. Anti. On nikoga nije pitao ni tko je ni što je. Tražio je načine da pomogne i nalazio ih je. Ako je trebalo izvaditi Zub, tu je bio o. Anto.*“ Zatim donosi i svoje osobno iskustvo: „*I autor ovih redaka imao je u djetinjstvu prigodu osjetiti lakoću ruke o. Ante primajući injekcije penicilina – u sakristiji! Nakon što bi 'preživio iglu', ponosno mu je ministirao!*“ O. Anto nije birao ni mjesto ni vrijeme gdje će ciniti dobro. Svako mu je bilo prikladno za to. Nešto kasnije samostan je ipak kupio jednog polovnog „fiću“, a o. Anto, iako više nije bio baš najmlađi, dao si je truda položiti vozački ispit, kako bi lakše i brže mogao stići do potrebitih i pomoći im. Istina, nije obarao rekorde u brzini vožnje, ali važno je da je tako mogao bolje pomoći bližnjima, a sve što je moglo tome poslužiti, dobro je.

A dobri ljudi dobro čine, gdjegod se nađu, gdjegod da žive. Već je više puta spomenuto kako je o. Anto zavolio Bosnu kao svoj novi zavičaj, kako svjedoči mons. Božinović: „*Volio je Bosnu ponosnu i radovao se svakom napretku njenih ljudi.*“ Bila je to prava ljubav između o. Ante i Bosne, odnosno bosanskih ljudi. On je volio njih, oni su voljeli njega. I nazivali ga „dobrim ocem Antonom“, „našim ocem Antonom“. On je bio „naš“ svim ljudima, ne samo katolicima, niti samo Hrvatima, nego baš svima. Svi su ga voljeli i cijenili: i katolici, i pravoslavni, i muslimani, i oni koji su se u vrijeme komunizma izjašnjavalii ateistima; za njega je svatko tko mu je dolazio bio najprije čovjek. Čovjek u nevolji kojemu je trebalo pomoći. I jedino je tako svakomu pristupao. Jer, tako je činio i Onaj kojega je slijedio, Isus Krist. I o. Anto je bio najprije Čovjek. Čovjek s velikim početnim slovom. Zato je i bio velik. A mi kršćanski vjernici takve ljude nazivamo svetima. Eto odgovora na pitanje je li o. Anto bio svetac ili nije.

Ne samo da je o. Anto bio čovjek otvorena srca za potrebe bližnjih u svakoj prilici, on je to preporučivao i drugima, tako je i

druge odgajao. Možda to najbolje potvrđuju riječi koje je zapisao mons. Drago Balvanović, koji je o. Antu naslijedio u župi Mahovljani pedesetih godina prošloga stoljeća. Jednom zgodom mu je, kao svom mlađem subratu, o. Anto dao ovaj savjet: „*Budi uvijek sposoban davati i nikada nemoj škrto mjeriti svoje darove*“. Naveo mu je i mudru njemačku poslovicu koja glasi: „*Znaj da tvoja mrtvačka košulja neće imati džepova*“.

O. Anto se upravo po tome ravnao.

Tako je župi Mahovljani za koju se neko vrijeme brinuo, a koja je u ratu bila posve spaljena i uništena, darovao iz samostanskog inventara oltar, klupe, crkveno ruho, i to čak i ne pitajući mnogo svoje poglavare. I inače su trapisti pomagali mnogim župama Banjolučke biskupije koliko god su mogli. Vjernici su to zahvalno pamtili i svjedočili. Od njih je mons. Balvanović saznao da je o. Anto bio „*velika potpora obiteljima i pojedincima svojim gotovo misionarskim radom; obilaskom raspršenih kuća i sela pružao je duhovnu pomoć i nudio riječi ohra-brenja. Bio je uvijek dinamičan i revan, posvećujući svoje sposobnosti drugima.*“ Posvјedočio je i kako je o. Anto i u zatvoru u Zenici činio dobro drugima, onako kako se u onim uvjetima moglo. Jednog je vjernika tamo dobro naučio njemački jezik, a taj mu je ostao trajno zahvalan, jer je kasnije dobio dobar posao u Njemačkoj. Ljubav je uvijek domišljata i može se ostvarivati u svim životnim uvjetima. Sjajno je zaključno zapažanje mons. Balvanovića o o. Anti: „*Tijekom svoga života bio je uzor: skroman, ali ne šprt, miran, ali ne kukavica. Možemo reći, živio je u duhovnom i prirodnom skladu ... Skroman čovjek i veliki redovnik s dušom je radio za duševno i tjelesno zdravlje puka.*“

Evo to su samo neka svjedočanstva o o. Anti. Kad bi se javili svi oni kojima je on pomogao sa svojim pričama i iskustvima, bila bi to debela knjiga. Vjerujemo da je takva knjiga njegova života, upisana na nebesima. Ne reče li Gospodin Isus: „Zaista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!“ (Mt 25,40). Mrtvačka košulja o. Ante doista nije imala džepova. Njega su njegova dobra djela već čekala na nebesima.

Pisana riječ oca Ante i o njemu

Unatoč svim brojnim obvezama i poslovima kojima se o. Anto posvećivao, on je ponešto i pisao. Kad bi mu bilo moguće, zabilježio bi ponešto od važnijih događaja za samostansku kroniku što je kasnijim istraživačima uvijek dragocjeno. Kako svjedoči mons. Božinović, tih bilježaka o. Ante ima posvuda, ali to nije sređeno. Čini se da je on to spremao kako bi to kasnije unio u samostansku kroniku, ali

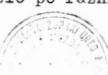
to nije stigao učiniti. Tako je i s njegovom korespondencijom koju je vodio s upravom Reda i pojedinim opatima, te svojom redovničkom subraćom. Pritom se koristio hrvatskim, francuskim i njemačkim jezikom. I mi smo ovdje koristili nešto od toga. Sve bi to bilo korisno istražiti, što ovdje nije bilo moguće učiniti. Piše smireno, podatci su mu pouzdani. Kao župnik vodio je župne matice krštenih, vjenčanih i umrlih, uredno i savjesno, čitkim i lijepim rukopisom. U gornjem prikazu vidjeli smo da je on imao obimnu „korespondenciju“ s vlastima, osobito 1946. godine, pišući brojne žalbe, pritužbe i prosvjede protiv nepravednih optužaba i postupaka tadašnjih moćnika, prema samostanu i pojedinim njegovim članovima. Nadam se da će se time pozabaviti neki budući istraživači.

Ja sam mu osobno vrlo zahvalan, jer mi je iz Registra Chorprofessa (zavjetovanih korskih članova samostana) pripremio životne podatke niza svoje redovničke subraće za moju neobjavljenu knjigu „Jedno stoljeće Banjolučke Crkve“ koju sam napisao 1981. godine uz stotu obljetnicu osnutka Banjolučke biskupije. I danas imam u svom arhivu popis svih svećenika-trapista u Mariji Zvijezdi od njihova dolaska u ove krajeve 1869. do 1981., kada je radio taj popis, s točnim datumima rođenja i smrti, prelaska ili istupa pojedinog člana, i to na pune četiri stranice, te pedesetak kartica s uredno tipkanim podatcima za mnoge od njih.

- 120.0. Lovro Galić, r.12.IX.1919. Živi kao svjetovni svećenik Zagreb.
nadbiskupije, istupio od nas 1965. definitivno.
- 121.0. Valerijan Andrijević, r.20.VI.1917. Istupio 1962. Župnik u Dragal.
- 122.0. Wolfgang Frey r.4.IX.1920. U Engelszelli stabilizirao 1953.
- 123.0. Otmar Stumpf, r.31.X.1921. Umro u Engelszelli u ožujku 1968.
- 124.0. Anton Artner, r.1.II.1920. Superior u M.Zvijezdi od 1969.-
- 125.0. Benedikt Hermanutz, r.25.X.1921. Župnik u miru, u Saulgau, SR Nj.
- 126.0. Albert Schröde, r.6.IV.1922. -U Engelszelli stabil. 1953. Ekonom.
u velikom potresu 1969. neumorno dolazio sedmično k nama s posлом.
- 127.0. Edmund Hiršenauer, r.14.V.1925. Kanonik dakov.
- 128.0. Luka Harapin, r.19.V.1925. - Živi kao župnik u dakov. biskupiji
- 129.0. Konrad Janković, r.21.II.1884. Umro 12.III.1953. u bolnici Bl.
- 130.0. Anton Goričanec, r.1. I.1942. Kapelan u Mariji Zvijezdi.
- 131.0. Branko Smole, r.& VII.1918. U Mariji Zvijezdi od 7.9.1967.
- 132.0. Branko Puklavec, r.24.VII.1952. U M.Zvijezdi od 30.VII.1966.
- 133.0. Janez Križaj, sveć.ljublj.nadbiskupije, umirovlj.r.1915.
- 134.0. Salezije Gajšek, r.12.VI.1914. Prior claustr.u M.Zvijezdi.
Petnaestak godina služio po raznim župama banjal.biskupije.

*

23. III. 1981



*In radio iz "Reg. chorprofess"
u Mariji Zvijezdi"*

s, lutru artuer ocr

Ovako se potpisivao o. Anto, a rukom bi iznad slova M znao nacrtati zvijezdu,
što je značilo Marija Zvijezda

Treba imati na umu da je o. Anto dio svoga života proživio u vrijeme kad u bivšoj državi gotovo uopće nije bilo vjerskoga tiska, pa da je nešto i pisao, ne bi to imao gdje objaviti. Iako to za ovu knjižicu nisam posebno istraživao, naišao sam na nekrolog koji je napisao svome redovničkom subratu o. Robertu Momleku, a koji je objavljen u „Okružnicama Biskupskog ordinarijata Banja Luka“ (god. 1980., str. 20) koje su izdavane ciklostilom u stotinjak primjeraka pod naslovom: „Smrt o. Roberta Momleka, OCR“.

Kada je riječ o onomu što je pisano o o. Anti, popis je, nažalost, vrlo kratak. Već sam spomenuo da sam samoinicijativno napisao nekrolog o. Anti u rubrici „Naši pokojnici“ pod naslovom: „Antun Artner, svećenik-redovnik koji je objavljen u *Glasu koncila*, (br. 48, 1995, str. 12), a prenesen u službenom glasilu bosansko-hercegovačkih biskupija *Vrhbosna*, (br. 7-12/95 i 1-12/96, str. 197-198). Sjetio sam ga se i o desetoj obljetnici njegove smrti i napravio prikaz njegova života za čitatelje *Katoličkog Tjednika*, koji u vrijeme smrti o. Ante nije izlazio, pod naslovom: „Dobri otac Anto, Prije deset godina umro je o. Anto Artner, trapist“, (KT, Sarajevo, br. 46, 2005., str. 35-37).

Ponešto se o njemu, ali vrlo kratko, može naći i u knjizi Nikole Friedwagnera *Marija Zvijezda i njezini trapisti*, izdanoj 2005. dvojezično, na hrvatskom i njemačkom jeziku.

Posebno je za našu temu vrijedan feljton koji je mons. Ivica Božinović objavio o trapistima u povodu 140. obljetnice njihova dolaska i osnutka *Marije Zvijezde* u banjolučkim *Nezavisnim novinama* od 17. ožujka do 15. travnja 2009. u čak 30 nastavaka. Tu govori i o o. Anti i posebno njegovoj borbi za očuvanje samostana nakon rata, ali donosi i niz zgoda i anegdota o o. Anti koje je i sam doživljavao dok je bio njihov kandidat. Velikodušno mi je to ustupio te sam se time okoristio i u pisanju ove knjižice.

Uz prijenos i pokop kostiju o. Ante u samostansko groblje u Mariji Zvijezdi 9. rujna 2018. jedini je pisani trag preklopna sličica s kratkim životopisom o. Ante, koju smo priredili u biskupiji, sa slikom o. Ante i molitvom: „*Svemogući Bože, tvoj je sluga otac Anto iz ljubavi prema Kristu pošao putem savršenog predanja. Daj da se o Kristovu slavnom dolasku raduje i zajedno sa svojom redovničkom braćom uživa blaženstvo tvoga kraljevstva. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.*“ A u biskupijskom *Službenom glasniku* zabilježeno je samo da je toga dana biskup Franjo „*u prijepodnevnim satima ... sudjelovao na Misi i obredu ukopa pokojnog oca Antona Artnera*“, te da je oboje predvodio kardinal Puljić.

*DODATAK –
PRILOZI*

Copyright

Izvadci iz kronike župe Sveti Martin na Muri

Godina 1952.

Tik pred Božić, izlazio je iz logora svećenik Ignacije Artner iz reda O. C. R. (cistercita, Banjaluka), koji je došao u svoj kraj Zebanec – Selnica, gdje mu prebiva majka; njegov povratak avizirao je S. Kavran upravitelj Selnički /Stjepan Kavran, upravitelj župe u Selnici – op. A. O./ njegovoj rodbini tj. stricu Kozar Fl. u M. Središću, poznatim motivom; Artner ponukan, predao je molbu na preč. Duh. Stol da ga privremeno namjeste u M. Središće te ujedno zamolio Martinskog /Sv. Martin na Muri – op. A. O./ župnika i dekana, upravlј. župe Središće, da ga preporuči, što je on i učinio, a u preporuci naglasio preč. Duh. Stolu: dodjelenje svećenika u M. Središće stavljam na ad libitum! Pošto o. Arner nije imao propusnice u zoni M. Središće, to je na sam Božić obavio službu u M. Središću S. Kavran, a Artner u njegovoj župi! Artner je čekao na propusnicu do 15. I. 1953. a imenovan kapelanom mojim u M. Središću; isti je zadržao se kod mene u Sv. Martinu do poslije Svjećnice, kad je oputovao u M. Središće i nastanio se kod vujča Kozar Florijana.



Srebrni misnički jubilej proslavio je o. Anto 1970., prvi zdesna, u sredini župnik selnički Stjepan Kavran, lijevo mladomisnik i rođak Stjepan Vinko

U popisu župnika župe Mursko Središće stoji ... „*Ignacije Artner cistercit, u funkciji kapelana za Vladimira Pelina 1952.-1953. i 1955.*“ Vladimir Pelin je, prema istom popisu, bio dekan i župnik u Svetom Martinu na Muri i upravitelj župe Mursko Središće 1952.-1955., u vrijeme kad tu nije bilo drugog svećenika.

Godina 1953.

Na Svjećnicu, 2. II. 1953. nakon homilije, navijestio sam Središćancima dolazak kapelana g. Artnera, ujedno im napomenuo, da će još trebati susjednog duhovnog pastira; napomenuo, da će otpočeti obnova tornja ...

Godina 1955.

„*U to je stigao iz vojske koncem januara kapelan g. Artner; on se opet nastanjuje kod vujča. On je i sklopio neki ugovor za kuću /koju je trebalo kupiti za svećenika – op. A. O./ blizu zadružnog doma; zagrada nesposobna, otklonili su središćanci; najzad ... na rubu kronike piše: „povratak kapelana o. Ignac Artner iz vojske“*

Iste godine, opet bez točnog datuma, izvješće se da je kupljena kuća od nekog Ignaca Goričaneca, kojemu je dana kapara što ju je sakupio g. Artner od župljana! G. Artner pošao je i dalje za izvorom novaca, te pozajmio od prč. Duh. Stola Din 200.000; dekan i župnik sam pristao na to, pošto su nekolicina župljana preko mene odaslali obveznicu i jamstvo preč. Duh. Stolu, da će se dug namiriti. Ako se kupuje kuća za župnika, onda treba da se dodijeli i svećenik! Da, stvorila se psihoza na čelu sa g. Artnerom, da se dodijeli svećenik! g. Artner nije nakanio ostati u M. Središću nego se povući na poziv svoga poglavara u samostan Banjaluku.“ Na rubu kronike istaknuto je: „kapelan o. Artner vraća se u samostan“.

Napomena: Župnu kroniku u to vrijeme piše župnik Vladimir Pelin, župnik župe Sveti Martina na Muri i upravitelj župe Mursko Središće, ujedno i dekan Gornjomeđimurskog dekanata. Autor ove knjige dobio ih je zauzimanjem i dobrotom liječnika dra Stjepana Hoblaja, rođaka o. Ante.

Pismo kardinala Stepinca ocu Anti od 26. srpnja 1955.

kao odgovor na danas nepoznato pismo o. Ante



Krašić, 26. VII. 1955.

Dragi velečasni oče!

Primio sam Vaše cijenjeno pismo iz kurije preč. Benčića, pa Vam zahvaljujem na sjećanju, i Vama i ostaloj Vašoj redovničkoj braći. Iz pisma saznam, da je Vaš dragi subrat, o. Valerijan u zatvoru. Nadam se, da nije i ne će klonuti duhom, držeći pred očima, što kaže sveti Pavao Korinćanima, a onda dakako i svima ostalim kršćanima: „Id enim, quod in praesenti est, momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur: quae enim videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt“ (Ta ova malenkost naše časovite nevolje donosi nam obilato, sve obilatije, breme vječne slave jer nama nije do vidljivog nego do nevidljivog: ta vidljivo je privremeno, a nevidljivo – vječno /2 Kor 4,17/).

Ta misao neka krijepi i Vas i ostalu Vašu redovničku braću, koja moraju gledati opustošenje svog lijepog samostana i živjeti, kako velite, in dispersione (raspršeni). U poredbi sa vječnošću sigurno je tribulatio nostra momentanea. Ali, kako svi znaci govore, i u vremenitosti ne će Božja dobrota dopustiti, „tentari vos supra id quod potestis, sed faciet etiam in tentatione proventum, ut possitis sustinere“ (da budete kušani preko svojih sila, nego će s kušnjom dati i ishod da možete izdržati /1 Kor 10,13/), naprsto s razloga, jer je Bog vjeran u svojim obećanjima.

Ja vjerujem, da ćete se opet vratiti na svoje mjesto, i ako možda u nešto promijenjenim prilikama, i da će opet grnuti k vama u sa-

mostan mnogi svjetski ljudi, da se smire, kad čuju iz vaših ustiju nešto slično, što je vaš otac, sveti Bernardo, rekao raskalašenim svjetskim vitezovima, kad su ga posjetili u samostanu i on ih ponudio pivom uz nazdravicu: „Na santé de vos ames!“ Nemojmo se naime varati: Kraj sve današnje razuzdanosti i pokvarenosti, u dušama ne prestaje, nego se pojačava glad za Bogom, točno prema iskustvu i rijećima nekad skroz svjetskog, a onda svetog Aurelija Augustina: „Fecisti nos Domine ad Te, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in Te“. (Za sebe si nas, Gospodine, stvorio, i nemirno je srce naše dok se ne smiri u Tebi).

Uz blagoslov i pozdrav u Gospodinu Vama i svoj Vašoj braći

+ Alojzije kard. Stepinac,
nadbiskup zagrebački

Napomena: Prijevode u zagradama i točne svetopisamske navode dodao je autor ove knjige, a nema ih u izvorniku pisma.

O. Anto Artner

Bilješke za kroniku samostana *Marija Zvijezda* 1945.-1946.

Uvodna napomena: Prema istraživanju mons. Ivice Božinovića, o. Anto je po povratku u *Mariju Zvijezdu* nakon zatvora i djelovanja u Međimurju pisao nešto kao sjećanja i kroniku samostana i to sukladno ondašnjim teškim uvjetima bilježio je to po različitim kuvertama, i okrajcima staroga papira, gdje ga je uspio naći i sve je to spremao da jednoga dana „načisto“ prepiše u samostansku kroniku, što nije uspio uraditi. Ipak, i ovakvi zapisi njegovi su autentični zapisi iz onoga vremena koji su nam danas dragocjen izvor podataka. U ovom odsjeku donosimo zapis iz 1962. godine (nije datiran, ali to vidimo iz nekih okolnosti), a odnose se na prve poratne godine 1945.-1946., na njegov zatvor i preživjelu željezničku nesreću u Slakovcima kod Vinkovaca 28. travnja 1951. Prepisujem doslovno a u /kosim/ zagradama donosim svoja kraća tumačenja, gdje mi je to moguće, jer ima tu kratica i korištenja stranih jezika. Ono u (okruglim) zagradama stoji tako i u izvorniku.

Nakon odlaska brata Remigiusa /Remigius Kraus, brat laik sa svečanim zavjetima, 1879.-1947./ postao je vanjskim upraviteljem O. Lovro /Galić/ sve do sredine ljeta /19/46. Tada je on otisao s nekolicinom male braće u Rajhenburg /samostan u Sloveniji/. Međutim ni tu /mu/ nije bilo sudjeleno ostati. Vlasti nisu dale svoj placet.

Kad je naš tadanji advokat dr. Franjo Nikić iz Sarajeva za nas napravio žalbu, poslužio se je sa presudom agrarnom za samostan Rhbg /Rajhenburg/, jer je njima n. pr. ostavljeno bilo 300 dun./uma/, ekonomске zgrade, vinograd, cijeli samostan. Možda je to bila pogreška s naše strane, jer su njima 1947. onda opet sve oduzeli i dandanas je Rhbg /Rajhenburg/ skoro posve izgubljen. Dolazio im je već tri ili četiri puta vizitator (1961. ex. gr. suasum est ei ne nos visitet, ex parte SUP) /na primjer, 1961. mu je savjetovano od strane SUP-a da nas ne posjećuje/. Tek u proljeće 1962. nadaju se šestorica pp /patara = otaca/ početi neki formalni samostanski život, sa brevijarom i sl. i to u župništu Št František Ks./aver/ ob Stražah, Radmirje /zapadno od Celja/. Utinam! /lat.: Kamo sreće da tako bude!/ Pr./ečasni/ g./ospodin/ o. Pij, Tomaž, Kamil, Janez Kolednik, Albert, Ambrož će biti prvi!!!

Ipak smo mi u cijelom tom vremenu uspjeli sačuvati barem neki kontinuitet. Kad su se mala braća morali povratiti i s tim posve rasuti, jer ih /je/ plašljivi o. Flavijan gledao čim prije rasturiti, kao i koriste /članove kora/ poslije toga, kad je u nov./embru/ 1946. ustoličen u svojoj dužnosti superiora a. n. Uveo ga je u tu dužnost o. preč. Dom. Pij Novak koji je te godine održao i prvu vizitaciju, a od 1947.-1957. nije je nikako više ni bilo. Te nas je godine posjetio sam preč. Dom Gabrijel Sortais početkom jula, dolazeći iz Slovenije, gdje su ga preč. O. Dom Pij i P. Albert na granici sačekali svojim radosnim dočekom. On je tada i Stičnu pohodio kao gost. To je naš najstariji cistercitski samostan u FNRJ koji datira od vremena sv. O. Bernarda. Taj je samostan u vrijeme priprema II. Vaticanuma /II. Vatikanskog sabora/ dobio posebnu počast od Sv. O. Ivana XXIII 1961. g. s onom simboličnom svijećom koju su osim Stične doobile i čč. ss. /časne sestre/ Karmelićanke na Brezovici i čč. ss. Usmiljenke na Čukarici, Beograd. Priznanje našem kontemplativnom strogom životu koji sv. Crkva puno cijeni i pomaže.

Iz Rihbg /Rajhenburga/ P. Lovro je otisao u Zgrb /Zagreb/ i tu mu je pom./očni/ biskup Lach nakon kratkog vremena ponudio upravu župe Sv. Marije Okićke kod Karlovca /Sveta Marija pod Okićem, župa znatno bliže Samoboru nego Karlovcu/. I to njegovo župnikovanje evo traje već punih 16 godina. /Iz toga zaključujemo da to o. Anto piše 1962. godine./ O. Flavijan je također želio otići na župu odmah u početku iza Oslobođenja i otisao je s br./atom/ Ambrozijom prema Kotor Varošu, ali se je brzo i pokačao i vratio sav sretan u tišinu samostana. Putešestvije se ove on još dugo i dugo sjećao i noći provedene u samici irgendwo da oben /njem.: negdje gore/.

U to isto vrijeme otisao je i P. Valerijan /Andrijević/ u St./aru/ Rijeku i počeo pomalo da sprema i oprema župni stan. Pokrio ga je s mukom slamanatim krovom i uselio, a mala Beba i Jela /njegove rođakinje/ su mu bile domaćice. Kad je došlo vrijeme Informbiroa, onda je početkom januara 1949. i njega snašla nemila sudbina i nakon mnogih peripetija tek smo se koncem novembra iste 1949. susreli u dvorištu KPD Zenice, – i to ovako: ja sam še-grtovao kod pok. fra Gube Bosiljka /fra Bosilko Gubo, 1908-1960., bosanski franjevac/, između bačvarije i kuhinje (III. odj.) a on dočazio u dugom redu iduć na kupanje sa novoprdošlim kažnjenicima. Tu sam ga prepoznao i prvi ga nazvao njegovim imenom, ali on mene nije mogao prepoznati!!! Otada smo bili skupa manje

više sve dok nisam ja odlazio na sv. Nikolu 52. /dok o. Anto nije 6. prosinca 1952. pušten iz zatvora/ PP. /patri=oci/ Valentin i Ti-burcije otišli su godinu dana prije mene, 6. dec./embra/ 1951. g.

Ja i Valerijan smo bili i na onom nesretnom putu gdje smo nastradali dne 28. aprila 1951. g. u dva sata ujutro na otvorenoj pruzi kod Slavkovci (teretna stanica prema Mitrovici) /treba: Slakovci, istočno od Vinkovaca, prema Srijemskoj Mitrovici/. Od 47 nas u vagonu 6 je bilo mrtvih i preko 30 kontuziranih (od svećenika: P. Pajić, dr. Čedomil Čekada, Burić dr. Didak, Emanuel Kljajić, Bonicije Rupčić, prof. Zeničak, biskup dr. P. Čule,

/Slijedi kasnije olovkom pisano još nekoliko imena, pa je neke teško pročitati, ali ispisujem one koje sam uspio odgonetnuti:/ prof. Pandža Omer, Don Mitar Papac, Dr Joso Petrović, ... Ivo Perović, B. P. Nastu?... Prof Nametak Alija, Frano

Sudija Travnički ?/, Matić Marko, Slovenac pukovnik, +Ličan Dimitrije, +Nikola Šotra, +kapetan Đorđe Đajić i 3 milicionara, 4 god.? Tkuča?, Behmen Omer, Kapetanović Momo ?/ novinar, Rešad Kadić.

/Za ove nabrojene u posljednjem odsjeku nije jasno radi li se o zatvorenicima; ako je tako, onda bi to morali biti tzv. „informirovci“ zatvarani nakon 1948. godine, ili su to bili njihovi pratitelji i čuvari. Ipak neka ostane zapisano za daljnja istraživanja.

Evo o kojim se svećenicima radi koji se ovdje spominju: Petar Pajić, 1902.-1974., banjolučki svećenik, dr. Čedomil Čekada, 1896.-1981., vrhbosanski svećenik, Dr. fra Didak Burić, hercegovački franjevac, fra Emanuel Kljajić, bosanski franjevac, rođ. 1920., dr. fra Bonicije Rupčić, hercegovački franjevac, rođ. 1910., dr. Petar Čule, mostarski biskup od 1942. do 1980., don Mitar Papac, 1896.-1951., svećenik Trebinjske biskupije./

Copyright

Anto Orlovac

Neizgovoreni nadgrobni oproštaj od oca Ante 1995.

Prečasni gospodine Opat!

Poštovani članovi samostanske zajednice (Engelszell)!

Draga rodbino i prijatelji pokojnog o. Ante!

Braćo i sestre!

Želim se oprostiti od našega vrijednog, dragog o. Ante u ime cijele Banjolučke biskupije u kojoj je o. Anto proveo najveći dio svoga života i koja je postala njegovim drugim zavičajem. Izgovaram od srca „Neka ga Bog nagradi!“ dragom o. Anti u ime svoga biskupa mons. dr. Franje Komarice koji još uvijek, s malim preostalim stadom, proživljava pravo mučeništvo, zatvoren u vlastitoj kući. Činim to i u ime svih svećenika i redovnika koji su o. Antona poznavali i voljeli. Posebnu zahvalu izričem u ime tisuća vjernika i svih onih kojima je o. Anto bio pravi pater tj. otac. Kada je netko bio bolestan i bez lijekova – o. Anto je uvijek bio tu, kada je netko trpio u duši, pomagala je dobra, očinska riječ o. Ante. Svaki koji je k njemu došao, vraćao se umiren i utješen. Od o. Ante nitko se nije vraćao siromašniji nego bogatiji. I pravoslavni i muslimani zvali su ga, upravo kao i katolici – „naš pater Anto“. On je pripadao svima.

Svoj samostan *Marija Zvijezda* volio je iznad svega. Bio je vrlo tužan kada ga je morao napustiti, ali nadao se je da će se uskoro moći opet vratiti. No po Božjoj odredbi vratio se on u vječni zavičaj i to upravo u vrijeme kada njegova *Marija Zvijezda* sa svojom malom zajednicom proživljava najdramatičnije dane svoje povijesti. Taj je samostan u Tebi, dragi o. Anto, dobio novog zagovornika.

Želim zahvaliti i u ime župe *Marija Zvijezda* koja je u o. Anti imala svoga prvog župnika. Petnaest godina (1973.-1988.) vodio je o. Anto s puno ljubavi i mara ovu mladu župu. I ja osobno imam poseban odnos prema o. Anti i samostanu *Marija Zvijezda*: u samostanskoj crkvi primio sam svećenički red u vrijeme kada je o. Anto tamo bio superior, zajedno s još trojicom kolega (jedan je ovdje nazočan, vlč. Blahomir Blagoš Prucha), od kojih je jedan banjolučki biskup mons. Komarica.

Smijem na kraju spomenuti još jednu kratku zgodu koja nam pokazuje s koliko se ljubavi i velikodušnosti o. Anto brinuo za duhovna zvanja. Jednoga dana 1961. godine došao je o. Anti jedan dječak i rekao da bi želio postati svećenikom. No bio je on iz vrlo brojne obitelji. Njegov siromašni otac nije mogao sam snositi troškove njegova opremanja u sjemenište. Čim je o. Anto to saznao, prodao je svoj moped da bi tome dječaku omogućio odlazak u sjemenište. Taj dječak je danas kardinal svete Rimske Crkve – mons. Vinko Puljić, nadbiskup u Sarajevu.



O. Anto na mladoj misi kardinala Vinka Puljića, desno bogoslov Marko Lukenda

Dragi oče Anto! Ni smrt nas ne može odijeliti od onih koji nose ljubav u srcu. Ti si je imao prema nama; mi smo je imali prema tebi. Kao vjerni sluga ti si – vjerujemo – već u radosti Tvoga i našega Gospodina. Moli za svoju Mariju Zvijezdu, za svoju Banjolučku biskupiju, za svoju Bosnu i za svoju Hrvatsku.

Dragi oče Anto, počivaj u miru!

Napomena: Bio sam na sprovodu o. Ante Artnera u Engelszelli u Austriji 27. studenoga 1995., kao generalni vikar Banjolučke biskupije. Zastupao sam biskupa Komaricu, kler i cijelu biskupiju. Bio sam pripremio oproštajni govor na njemačkom jeziku koji obzirom na trapističku šutljivost i zbog velike hladnoće nije tom prilikom izrečen. Ovdje ga donosim u hrvatskom prijevodu.

Anto Orlovac

Curriculum vitae oca Ante Artnera

Oproštaj biskupskog vikara mons. Ante Orlovca izrečen
uz prijenos tijela o. Ante u Mariju Zvijezdu 9. rujna 2018.
u samostanskoj i župnoj crkvi Uznesenja Bl. Dj. Marije

Pade mi u dio časna dužnost prikazati životni put našega *dobrog oca Ante*, kako su ga s ljubavlju zvali svi koji su ga poznavali, svećenika i redovnika trapista o. Antona Artnera, u prigodi prijenosa njegovih posmrtnih ostataka iz Engelszella u Austriji u njegovu voljenu *Mariju Zvijezdu*. Imao sam priliku sudjelovati u njegovu sprovodnom ispraćaju prije gotovo 23 godine i misi zadušnici, ali pripremljeni oproštajni govor u ime cijele Banjolučke biskupije tada nisam izrekao, jer trapisti vole šutnju, bez puno riječi. A danas mi se pruža prilika za „popravni“.

S Drave na Vrbas. Evo njegova životnoga puta. Rođen je naš o. Anto 1. veljače 1920. u Žiškovcu, župa Vratišinec, u Međimurju od roditelja Antuna i Rozalije rođ. Hoblaj. Na krštenju je dobio ime Ignac. Rano je ostao bez oca. Zatim se je s majkom preselio u župu Selnica. Uskoro je rodno Međimurje zamijenio s Bosnom, koju je zavolio kao svoju novu domovinu. Naime, majka udovica nije ga mogla školovati, pa je s deset godina, 28. kolovoza 1930., primljen u sirotište otaca trapista u samostanu *Marija Zvijezda* ovdje u Banjoj Luci. Dvije godine kasnije primljen je u trapiste u juvenat. Svoju pripravu na redovnički život, novicijat, započeo je 1937., a dvije godine kasnije, 1939., položio je prve redovničke zavjete. Doživotne je zavjete položio na blagdan Svih Svetih, 1. studenoga 1942. Redovničko mu je ime Anton, a svi su ga zvali otac (pater) Anto. Kod trapista je prošao cjelokupno školovanje i teološki studij osim zadnjih godina koje je završio na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Za svećenika ga je zaredio zagrebački nadbiskup blaženi mučenik Alojzije Stepinac 15. srpnja 1945. u zadnjem naraštaju njegovih ređenika. I on će imati puno trpjjeti zbog svoje vjere i svećeničkog zvanja.

Zatvor i svećeničko djelovanje. Nakon ređenja još je završavao svoje studije, ali je zbog nestašice svećenika 1946. imenovan

privremenim upraviteljem župe u Bosanskom Aleksandrovcu. Uskoro je dobio poziv u vojsku, u koju nije otišao, ali jest u zatvor! Naime 1946. godine su ga komunističke vlasti, posve nedužna, osudile na osam godina zatvora. I to unatoč tomu što mu je, kad je zatražio odgodu služenja vojnog roka, jer je još bio student, Mjesni narodni odbor iz Prijecana 10. rujna 1946. izdao „*Uvjerenje o moralno-političkom vladanju*“ u kojemu doslovno stoji: „*Ovime se drugu Anti Artneru iz Delibašinog Sela – Trapisti – izdaje na molbu stranke potvrda, da se isti nije kroz cijelo vrijeme neprijateljske okupacije ničim ogriješio protiv interesa N. O. Pokreta. Dotični je bio i dobrog moralnoga vladanja, a stanovao je u Delib. Selu kroz cijelo spom. vrijeme.*“ Međutim su mu iz Odsjeka za unutrašnje poslove u Banjoj Luci mjesec dana kasnije (18. 10. 1946.) dali nešto drugaćije „uvjerenje“ u kojemu stoji „*da Antonije +Ante Artner rođen 1920. god. po zanimanju student kat. bog. sveučilišta u Zgb nije za vrijeme okupacije bio pod oružjem u službi okupatora i njihovih pomagača*“, a onda se nastavlja tvrdnjom: „*ali se je kao član samostanske zajednice Trapista obilježio kao suradnik i pomagač okupatora u materijalnom pogledu*“, pa onda ručno dopisano: „*kolektivno ali ne lično, jer je bio simpatizer N. O. Pokreta*“. Eto, protuslovje na protuslovje! I na kraju obvezatni: „*Smrt fašizmu – sloboda narodu!*“ Sloboda narodu, a ocu Anti, ni krivu ni dužnu, osam godina robije! Ništa nije koristila ni žalba njih trojice optuženih u kojoj navode da oni nisu u vrijeme rata bili nikakvi „*materijalni saradnici okupatora*“, jer su bili učenici, odn. studenti „*koji su samo studirali i šutili, kako je kod Trapista običaj*“.

No sve to kod komunista očito nije pilo vode. Ipak, „*odležao*“ je dvije godine manje od presuđenih osam, od 1946. do 1952., i to u zloglasnoj kaznionici u Zenici, gdje su uz mnoštvo drugih svećenika robijala i dva njegova redovnička subrata trapista: o. Valerijan Andrijević iz Prijecana i o. Valentin Juhasz. Preživio je i tešku, namještenu, željezničku nesreću u Slakovcima kod Vinkovaca u ranim noćnim satima 28. travnja 1951. prilikom transporta svećenika zatvorenika iz Zenice u Srijemsku Mitrovicu, kada je 11 zatvorenika poginulo. Po izlasku iz zatvora neko je vrijeme pastoralno djelovao u Murskom Središću u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Njegovoj radosti nije bilo kraja kada je 1955. mogao opet u svoju voljenu *Mariju Zvijezdu*, iako je ona ostala i bez svojih brojnih članova i bez svojih zgrada i posjeda, koje su komunističke vlasti oduzele.

Samostanski poglavav i župnik. Njegova je velika zasluga što se *Marija Zvijezda* nije ugasila nakon teškog potresa 1969.,

kada se većina braće bila nastanila se u Kloštru Ivaniću u Hrvatskoj i nije se više željela vratiti u *Mariju Zvijezdu*. No, on se s djelom subraće vratio i energično dao u obnovu teško oštećene crkve i samostana. Od 1969. do 1991., bio je poglavav (superior) male samostanske zajednice, a čak 22 godine obavljao je službu samostanskog ekonoma. Biskup Alfred Pichler je 1973. osnovao župu *Marija Zvijezda*, a prvim upraviteljem župe imenovao je baš o. Antu. Tu je službu obnašao 15 godina, sve do 1988. Kada je 1993. teško obolio, odlazi na liječenje u Hrvatsku i Austriju s kojega se više nije vratio.



Mlada misa kardinala Puljića u Mariji Zvijezdi: o. Anto, mladomisnik, propovjednik Tomislav Matković (tamne naočale), a ispred njih bogoslov Franjo Komarica

Tijelo u Austriji, a srce u Bosni. Odlazi na liječenje, najprije u rodno Međimurje, a onda u bolnici u Linzu te u samostanu Engelszell u Austriji na Dunavu, gdje je nastala redovnička zajednica od davno prognanih trapista iz *Marije Zvijezde*. Njegovo srce, koje je više kucalo za druge nego za sebe, istrošilo se. Preminuo

je 24. studenoga 1995. među svojom redovničkom subraćom u Engelszellu. Bio je u 76. godini života, 56. redovništva i u 51. godini svećeništva. Upravo nekoliko mjeseci prije smrti proslavio je svoju zlatnu misu. Pokopan je na samostanskom groblju u Engelszellu 27. studenoga. Tijelo je ostalo u Austriji, ali srce je bilo u Bosni. Prije smrti rekao je pred svjedocima: „*Kad ovo sve prođe i smiri se, ja se nadam da ćete prenijeti moje tijelo u Mariju Zvijezdu*“.

Dobri duh Marije Zvijezde. To je, ukratko, životni put „dobrog oca Ante“ kako su ga svi nazivali, ne samo katolici, nego i inovjerci kojima je pomogao. Trapisti su naime običavali nekoga od svojih članova ospesobiti studijem medicine, kako bi mogao liječiti vlastitu subraću, ali i sve one koji su im se obraćali za pomoć. I o. Anto privatno je dobrom dijelom završio medicinski studij, ali ga je morao prekinuti zbog zatvora. No, stečeno znanje kasnije mu je itekako dobro došlo da pomogne mnogima. Lijekove je dobivao preko svoje subraće iz europskih zemalja. Ali uz lijekove liječila je i blaga, topla svećenička riječ, koju je o. Anto imao za svakoga bez iznimke. Bio je liječnik i za dušu i za tijelo. Bio je i omiljeni isповjednik, kojemu su jednako rado dolazili na ispovijed vjernici laici kao i svećenici. Bio je doista dobri duh *Marije Zvijezde*.

Spomenimo na kraju još jednu zgodu koja pokazuje veličinu ovoga jednostavnoga i skromnog redovnika. Posebna mu je na srcu bila briga za svećenička i redovnička zvanja. Ne samo da se brinuo za pomladak *Marije Zvijezde*, nego je Banjolučkoj i općoj Crkvi odgojio nekoliko vrijednih svećenika. O tome svjedoči i ova zgoda. Kada je početkom šezdesetih godina prošloga stoljeća jedan dječak iz veoma brojne obitelji, koja je živjela nedaleko od samostana, izrazio želju da postane svećenik, pojavio se problem kako ga opremiti, jer otac uz tako brojnu djecu nije to mogao sam učiniti. Saznao za to o. Anto i odmah bez oklijevanja prodao svoj moped, ne čekajući dopuštenja svojih poglavara, jer je stvar bila hitna, te je pomogao ocu toga dječaka opremiti u sjemenište. Danas je taj dječak vrhbosanski nadbiskup i kardinal Svete Crkve – uzoriti Vinko Pulić, koji je sam s velikom zahvalnošću pripovijedao ovu zgodu.

Evo danas su mu i kosti konačno stigle onamo gdje mu je trajno bilo srce, u svoju *Mariju Zvijezdu*. Dobri oče Anto, hvala Ti za sve dobro. Počivaj u miru, u Božjoj radosti. Amen.



Dr. Stjepan Hoblaj, liječnik u miru, Austrija

Uspomene na mojega rođaka oca Antuna Artnera, našega „Naceka“

Koliko se mogu sjetiti, od mojih malih nogu, vlč. Nacek je jako rado navraćao u naš dom.

On je veoma volio i poštivao moje roditelje, Agatu i Franju. Jednog lijepog svibanjskog poslijepodneva godine 1957. nalazio sam se, s mamom Agatom na njivi nedaleko naše kuće u Štrukovcu. Iznenada se pojavi Nacek. I tako u srdačnom razgovoru upita on moju mamu:

„Vujna, kaj bumo sa Štefekom (Ujna, što ćemo sa Stjepanom), on sada završava u Čakovcu osmi razred?“

„Pa ja ne znam, on se dobro vuči (on dobro uči) pa bi rado išel dalje u školu, ali mi nemamo mogućnosti.“

Nato odgovori Nacek: *„Znate kaj, mi bumo ga poslali u Zagreb u sjemenište.“* (Znate što, poslat ćemo ga u Zagreb u sjemenište.)



Na svadbi polusestre Verone





I tako sam se ja, početkom školske godine 1957. našao u sjeme ništu na Šalati. Zahvaljujući njemu, tu sam nakon četiri godine maturirao i proveo najljepše doba moje mladosti. Nakon odsluženja vojnog roka i položenih tri semestra teologije na Kaptolu, jasan poziv za svećenika nisam osjećao, pa sam odlučio studirati medicinu. Na toj odluci, na neki način, imao je utjecaj i Nacek. Uvijek kada je dolazio k nama, imao je sa sobom neke lijekove, pa sam primijetio da je u različitim situacijama pomagao bolesnicima. Na početku studija medicine u Beču proveo sam tri dana u posjetu samostanu *Marija Zvijezda*. Nacek mi je s ponosom pokazivao nji hovu bogatu biblioteku, a naročito medicinsku i farmaceutsku literaturu. Kod tog susreta poklonio mi je i dvije knjige anatomskega atlasa: „Carl Toldt“ koji sam koristio kod učenja anatomije.



Vezan vezama ljubavi sa sestrama Micikom i Sidom

Razmatrajući o mojim susretima s njim, mogu konstatirati da je bio, jedna jako pozitivna osoba, koja je zračila optimizmom i bila uvijek spremna svakome dati utjehu i nadu.

Baci li se pogled unatrag na život Naceka o. Antuna, mora se zaključiti da je u svakoj (ne)prilici ostao vjeran svojim redovničkim zavjetima u samostanu *Marija Zvijezda*, unatoč brojnim za-



prekama: tek zaređen za svećenika u 25. godini života, u zagrebačkoj katedrali (15. srpnja 1945.) od bl. Alojzija Stepinca zajedno sa subratom trapistom o. Lovrom Galićem, u grupi ređenika kojoj je pripadao i Sluga Božji kard. Franjo Kuharić, a od kojih su neki podnijeli mučeničku smrt, Nacek, o. Ante kao mladi svećenik i redovnik, braneći hrabro svoj samostan, ubrzo i on biva uhićen i osuđen na dugogodišnje zatvorsko robovanje u Zenici, a potom interniran, regrutiran i poslan na odsluženje vojnog roka, u JNA; oduzete su mu najvitalnije godine života s posljedicama narušenog zdravlja.

Nacek, o. Anto, često je spominjao, kako je čudom ostao na životu, kada je god. 1946. sa većom grupom svećenika i nekih biskupa bio upućen na izdržavanje dugogodišnje kazne u Zenici. Nalazeći se u vagonu vezanih ruku, u vlaku koji je stajao na željezničkoj postaji Strizivojna-Vrpolje (bilo je to zapravo u Slakovcima, jugoistočno od Vinkovaca – op. A. O.), iznenada je na vagon naletio drugi vlak; sve je ukazivalo na to da je to bio inscenirani nalet vlaka na vlak. Nacek, o. Anto, je u snažnom udaru vezanih ruku izletio iz vagona, s posljedicom ozljede kralježnice. Po njegovu mišljenju, što je često pripovijedao, preživio je taj nemili udes zahvaljujući jednom mladom liječniku iz osječke bolnice koji mu se posebno posvetio kao ozlijedenom bolesniku. Posljedicu ozljede kralježnice osjećao je cijeloga života.

Tek poslije oko 10 godina mogao se vratiti u svoj samostan u koji je ušao kao dijete siroče. Sada se vratio, načeta zdravlja, ali ispunjen snagom vjere da se u novim okolnostima nastradali samostan može obnoviti. No, poslije 25 godina, Naceka o. Ante srbo-četničko nasilje opet je fizički prognala iz *Marije Zvijezde*, bez osobnih dokumenata u njegov rodni zavičaj k bratu Andriji u Donji Zebanec s jasnim ciljem da se uspostavi Republika Srpska. Zahvaljujući zauzimanju njegova bratića Antuna Hoblaja, župnika u Prelogu, Nacek o. Antun dobiva hrvatske dokumente (osobnu iskaznicu i putovnicu) kao i zdravstvenu knjižicu, zahvaljujući zauzimanju Franje Fundaka, liječnika kirurške specijalizacije u Županijskoj bolnici u Čakovcu, rodom iz Kotoribe, koji je prethodno službovao u Banjoj Luci, gdje je uspostavljeno poznanstvo između njega i Naceka o. Ante Artnera kao dvojice Medimuraca. Zahvaljujući dobivenim dokumentima, Nacek je u stanju jako narušenog zdravlja mogao otpovjetati u najbliži traptički samostan Engelszell (Austrija), gdje je blago u Gospodinu preminuo (studeni 1995.) sa željom da njegovi zemni ostaci budu

preneseni na samostansko groblje *Marije Zvijezde* s kojom se zavjetno poistovjetio kao i sa narodom njegove šire okoline kojemu je bio i liječnik duše i tijela, do te mjere da je uvijek običavao govoriti "mi Bosanci". (slika br. 31)

Njegov bratić, svećenik dr. Alojzije Hoblaj, svjedoči o posljednjim danima njegova života. Naime, tri mjeseca prije preminuća (srpanj god. 1995.) posjetio ga je u njegovoј samostanskoј ćeliji u Engelszelli iz koje radi bolesti više nije mogao izlaziti. Na noćnom ormariću stajale su dvije slike: Majka Božja Bistrička i preslik ikone čudotvorne Gospe Čenstohovske, a među njima fotoportret kardinala Vinka Puljića kojega je god. 1961. poslao u Dječačko sjemenište u Zagreb na Šalati.

Prelat Drago Balvanović, banjolučki svećenik i misionar u Peruu

„Prolazio je zemljom čineći dobro i ozdravljući“

(Dj 10,38)

Banjolučki pisac Anto Ćosić napisao je o ocu Anti ovu rečenicu: *O. Anto rekao mi je jednom prilikom: Molitve nikad dosta... O. Anto u molitvi je crpio snagu za pozrtvovnost u radu i razboritost u odnosu s drugima.*

Župa Mahovljani uništena je u Drugom svjetskom ratu: župna je kuća srušena, zapaljena sa župnom školom i crkvom. Jedno vrijeme ovom je župom upravljao o. Anto. U sakristiji, koja je još ostala čitava, uredio je kapelicu i ondje slavio mise, držao vjeronauk i pouke. Kada sam imenovan župnikom ove župe i župa Nova Topola i Bosanski Aleksandrovac, upoznao sam se s dobrim trapistom.

Od puka sam doznao kako mnogo moli, radi i poučava. Bio je velika potpora obiteljima i pojedincima svojim gotovo misionarskim radom; obilaskom raspršenih kuća i sela pružao je duhovnu pomoć i nudio riječi ohrabrenja. Bio je uvijek dinamičan i revan, posvećujući svoje sposobnosti drugima.

Bilo je to nekada na štetu samostana otaca trapista: znao je poklanjati namještaj iz kapelica samostana drugim župama. Tako je bilo i u Mahovljanim: oltar, klupe, crkveno ruho – sve je dario i ne pitajući svoje starješine. Poslije su i oni uvidjeli da su mnoge naše župe ostale bez potrebnih crkvenih stvari. Poznata mi je njihova dobrota jer su pomagali i župu Novu Topolu.

Tijekom svoga života bio je uzor: skroman, ali ne škrt, miran, ali ne kukavica. Možemo reći, živio je u duhovnom i prirodnom skladu; što je imao u svijesti, to je imao i u osjećaju.

O. Anto završio je medicinski studij skoro posve, ali ga je na kraju prekinuo zatvor.

Ipak je svoje znanje koristio da bi pomogao drugima. Skroman čovjek i veliki redovnik s dušom je radio za duševno i tjelesno zdravlje puka.

Kako je imao i dara za liječenje tjelesnih bolesti, dijelio je savjete i lijekove dobivene iz inozemstva te je i tako pomagao ljudima ovog kraja. Naravno da se to nije svidjelo komunistima, te su ga pratili, progonili i podmetali mu provokatore.

U to vrijeme jedan je provokator obilazio naše župe i predstavljao se kao emigrant iz Istočne Njemačke; pobjegao je navodno od komunista, mrzi komunizam i traži pomoć. Upozorili su me okolni svećenici da se čuvam toga čovjeka i da ga ne primim. Tri puta me tražio i rekao redovnicama u župi: „Kakav je to svećenik koji ni u podne nije kod kuće?“

Imao sam sreću. O. Anto i trapisti su ga primili, okrijepili hranom i dali mu konak. Bio je to špijun koji ih je odmah prijavio, jer je bio poslan po komunističkom zadatku da nasamari svećenike i dobre ljude...

Odležao je o. Anto u zatvoru i to posve nedužan; no, Bog je velik. U zatvoru je opet djelovao na dobro ljudi: jednog je našeg čovjeka, kojega znam, za to vrijeme naučio njemački, a sigurno i druge. Ovaj mu je čovjek ostao zahvalan do smrti, jer je poslije dobio dobar posao u Njemačkoj.

Nakon zatvora i mene je više puta mijenjao na župi. Tada sam i zapisao ovo što mi je rekao: „*Budi uvijek sposoban davati i nikada nemoj škrto mjeriti svoje darove! Znaj da tvoja smrtna košulja neće imati džepova*“ (njemačka izreka).

Njegove jasne i kratke riječi upravo su stvorene za svakoga od nas. Na svom pisaćem stolu čuvam pribilješke koje sam zapisivao nakon naših razgovora: „*Nikada nemoj zaboraviti Boga u radu, ni vjeru ni čovjeka. Nikada Boga izdati!*“

Osim vjerske pouke rado je vodio brigu i o zdravlju vjernika i svećenika, ali je imao na pameti onu izreku sv. Leopolda Mandića: „*Bog je lijek i liječnik*“. Brinuo se za dušu i tijelo.

Bio je čovjek načela, Božji čovjek, spremjan za djelo, te je stalno pozivao na suradnju. Primjer njegova života pokazuje nam put u budućnost. O. Anto pokazao nam je vrijednost upornosti, radišnosti, ustrajnosti i skromnosti. Duboko ugrađen u zavjete redovnika trapista, bio je cijenjen zbog iznimnih radnih sposobnosti i moralnih kvaliteta.

Već tada u vrijeme komunizma istina, sloboda i praštanje prožimale su njegovu osobu. Težio je ljubavi i snošljivosti prema svima. Takav je bio i ostao! Uvijek ponizan prema Isusovim riječima: „*Tako i vi: kad izvršite sve što vam je naređeno recite: 'Sluge smo beskorisne! Učinimo što smo bili dužni učiniti!*“ (Lk 17,10).

Bio je o. Anto Božji dar puku i vremenu u kojem je živio. Divno je što je postojao i za nas u nevoljama, potrebama i iskušenjima. Po njemu nam je zvanje svećenika bilo pristupačnije i draže. Otkrio nam je istinu kako se može Bogu služiti i molitvom i radom.

U Austriji je završio život jednog od naših najomiljenijih svećenika i redovnika trapista.

O. Tomislav Topić, OCSO

Sjećanje na oca Antu

U samostan *Marija Zvijezda* došao sam na kraju 8. razreda 1976. Još dok sam bio u završnom razredu posjećivao sam samostan i izrazio želju da budem njihov kandidat. U to vrijeme poglavар samostana bio je o. Anto. Rekao mi je da mogu biti njihov redovnički kandidat i da donesem svoje dokumente potrebne za sjemenište. Trapistička zajednica tada je bila mala i brojala nekoliko redovnika, što otaca (svećenika), što časne braće, i nekoliko kandidata. Opat samostana bio je p. Fulgencije koji je poslije razornog potresa 1969. otišao sa nekoliko subraće u Ivanić Grad, a u *Mariji Zvijezdi* superior je bio o. Anto. Osim što je bio poglavар samostana, bio je i župnik, jer je samostanska crkva postala župnom crkvom nakon što je 1973. *Marija Zvijezda* postala župom.

Mi kandidati sjemeništarci provodili smo ljetne praznike u samostanu. S o. Antonom provodili smo dosta vremena, bilo da smo nešto radili, pa bi i on bio s nama i radio, ili, ako nismo radili, on bi nas poučavao i govorio o redovničkom životu, posebno o trapističkom. On je baš živio geslo trapističkog reda: ora et labora. Tako je i nas odgajao, bio nam je magister – učitelj. Rado i često nam je prikazivao život i djelo utemeljitelja *Marije Zvijezde* p. Franza Pfannera i tumačio nam pravilo sv. Benedikta po kojem trapisti žive. Posebno je držao do dnevnog reda, nikad nije kasnio na molitve. I mi smo nastojali biti točni i redovni na svim molitvama, od sv. mise pa do moljenja liturgijskih časova. Ako bi netko i propustio koju molitvu nikad nije prigovorio. U nama mlađima nastojao je usaditi ljubav prema trapističkom redu. Jako dobro je poznavao naš red, naše samostane, išao je na naše sastanke bilo regionalne ili generalne, i o svemu nam je rado pričao. Osjetili smo kod njega da je bio pobožan i svet trapist. Bio je jednostavan i skroman redovnik. Na srcu mu je bila briga za redovnička zvanja, za podmladak *Marije Zvijezde*. U to vrijeme bili su tu kao kandidati: svećenici: Antun Pećar, Branko Puklavec, moj brat o. Zvonko Topić, pokojni moj brat vlč. Mato Topić, mons. Ivica Božinović, dr. Milan Špehar, zatim Stipo Bilić i još neki drugi kraće vrijeme.

O. Anto bio je omiljen i kod naroda, posebno župljana. Rado je pomagao svima u svemu. Kako je poznavao medicinu, jer ju je naučio u samostanu, mnogi su dolazili k njemu za lijekove. Po-

magao je svima bez obzira na naciju ili vjeru, a lijekove je dobivao iz inozemstva, najviše iz samostana Engelszell i Maria Wald. Za svakoga je imao lijepu, blagu, toplu riječ i krasilo ga je strpljenje sa svakim. Za svakoga bi imao vremena saslušati ga i pomoći. Bio je liječnik i za dušu i za tijelo.



Neposredan kakav jest: o. Anto s radnom pregačom u posjetu jednoj siromašnoj obitelji

Pred rat se teško razbolio, i zbog nemogućnosti liječenja ovdje u Banjoj Luci otišao je u Hrvatsku u svoje rodno Međimurje. Liječenje je zatim nastavio u Austriji u Linzu, blizu našeg samostana Engelszell u kojem je preminuo 24. studenoga 1995. i tu u samostanskom groblju sahranjen. Bio je u 76. godini života, 56. redovništva, i 51. svećeništva, nakon što je te godine proslavio svoju zlatnu misu. Iz našeg samostana kao i od župljana nitko nije mogao poći na ukop zbog ratnih događanja. Prije smrti izrazilo je želju da bude ukopan u samostanskom groblju u *Mariji Zvijezdi*. Želja mu je bila ispunjena 9. rujna 2018., kada smo prenijeli njegove zemne ostatke u naše samostansko groblje, zahvaljujući najviše našem kardinalu Vinku Puljiću.

O. Anto je došao u *Mariju Zvijezdu* kao desetogodišnjak i cijeli svoj život proveo u njoj, izuzev šest godina kad je bio nedužno osuđen u Zenici. Za *Mariju Zvijezdu* je o. Anto živio, žrtvovao se i kako je volio. Iako *Marije Zvijezde* kao samostana više nema, dobri duh o. Ante prisutan je i danas u samostanu, u nama s kojima smo živjeli s njime i u ljudima koji su ga poznavali.

Dr. med. Mario Karadža

Moji susreti s ocem Antom

Hommage patru Anti Artneru

Ove, 2020., godine navršava se 25 godina od smrti patra Ante Artnera. Sjećam se da je koncem siječnja 1990. moja mama Štefica Kocjančić doživjela moždani udar, a u veljači iste godine upoznao sam oca Antu, u to vrijeme superiora samostana trapista *Marija Zvijezda*. Bio je jedan utorak u veljači te godine, kada sam imao prvi susret s o. Antom.

Naš prvi susret i upoznavanje bilo je tako jednostavno da smo već ubrzo nakon toga o. Anto, o. Branko Smole i moja malenkost pili kavu u čitaonici. Razgovor je bio kao da se znamo ne znam koliko dugo: iskren, neposredan, prijateljski. Naglašavam upravo to prijateljski. Kava i sok koje je donijela časna sestra Miroslava samo su doprinijeli lijepom ugođaju u našem druženju. Odavao je utisak sigurne i staložene osobe, bez obzira što je bio u osmoj deceniji života. Razgovarali smo u samostanskoj čitaonici. To je bilo omiljeno mjesto gdje je provodio vrijeme. Travničanin o. Branko Smole i o. Anto bili su nerazdvojni i često su vrijeme provodili zajedno. Dalо se zaključiti da je druženje i uzajamno pomaganje bit zajednice u Trapistima koju je vodio o. Anto. Iako je bio komunikativna osoba, o. Anto više je volio slušati druge. To je bila njegova značajna karakterna crta.

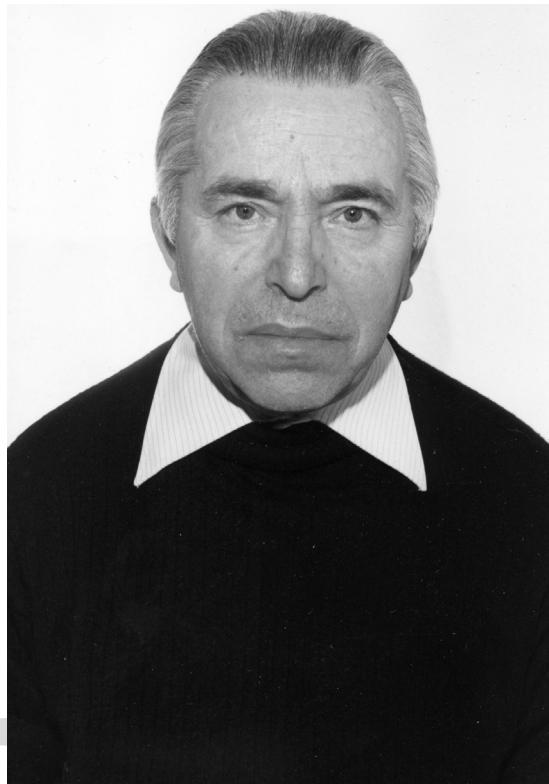
Pažljivo sam slušao riječi o. Ante koje su budile nadu, vjeru, hrabrost, a nekad bismo se o. Branko i ja uključili u razgovor. Razgovor je bio tako opuštajući da sam izgubio osjećaj za vrijeme i kada su se oglasila zvona za molitvu, iskreno sam se iznenadio koliko smo dugo vremena razgovarali. Oprostili smo se, a ja sam o. Anti rekao da će ubuduće dolaziti dva do tri puta tjedno, ovisno o mojim obvezama oko bolesne mame. Krenuo sam kući svojim zelenim poni bicikлом do Zelenog mosta gdje smo živjeli, a za to mi je trebalo oko 25 minuta. Već u četvrtak istoga tjedna uputio sam se opet u samostan. Pozvonio sam, a vrata mi je otvorio o. Anto. Otišli smo u čitaonicu i započeli razgovor. Slušao sam ga pažljivo dok je pričao o samostanu. Zanimljiva i veoma draga bila mi je priča o tome da je imao moped i zubarska klijehsta, pa kada je nekome trebalo izvaditi zub, on bi otišao mopedom i to uradio. Naime, mnogi u župi nisu bili u mogućnosti

otići stomatologu, pa su se obraćali o. Anti. Ubrzo se našem razgovoru priključio i o. Branko noseći svoje cigarete. Dakako opet nas je časna Miroslava ponudila osvježenjem. U razgovoru sam saznao da je o. Branko Smole iz Travnika, a da su mu otac i majka bili učitelji violine. Otac Anto pitao je kako je u gradu, a ja sam rekao da je dosadno u Banjoj Luci te 1990. godine. Ja sam se toliko opustio da sam preuzeo glavnu riječ dok su me oni pažljivo slušali. Opet su me crkvena zvona opomenula da je njima vrijeme za molitvu. Pogledao sam na sat i video da su prošla dva sata u našem razgovoru. Ispraćajući me, o. Anto pitao je za moju mamu i rekao mi da je pozdravim.

I u subotu sam opet došao u samostan, a dočekao me je opet o. Anto. Ubrzo nam se pridružio o. Branko i krenuo je naš razgovor. Ponio sam za obojicu: pravu Šukrijinu bozu za o. Antu i cigarete s upaljačem za o. Branka. Već tada sam osjećao da ćemo biti trio koji će moći razgovarati o svemu i svačemu. Pričali smo što se događa u gradu. O. Anto već je te 1990. godine rekao da se osjeća napetost i nesigurnost, što sam i ja osjećao. Mislili smo da to nije ništa ozbiljno, ali će se uskoro pokazati da smo pogriješili. Rekao sam im da je ovo moj tek treći dolazak, a da imam osjećaj da ih poznajem jako dugo. Razgovarali smo i o medicini. Započeo sam o krvnom tlaku što je moja oblast. To je zaintrigiralo o. Antu i počeo mi je pričati kako je on liječio bolest povišenoga krvnog tlaka pedesetih godina prošlog stoljeća. Slušao sam ga pažljivo i zadvilo me njegovo znanje i promišljanje. Na rastanku mi je o. Anto rekao da trenutak pričekam. Iz kuhinje je izašla časna Miroslava noseći u vrećici kanticu u kojoj se nalazio ručak za moju mamu i za mene. Zatečen situacijom poljubio sam o. Antu i oprostivši se krenuo kući.

Početkom sljedećeg tjedna ponovno sam došao u samostan i opet me, kao i uvijek, dočekao o. Anto. Budući da je bilo ugodno vrijem, sjeli smo vani i razgovarali. Opet su tema bila zbivanja u gradu od prošlog susreta. Pitao sam o. Antu što on misli o tome. Rekao je da na to ne treba obraćati pažnju, što je mene nekako psihički rasteretilo. Nakon nekog vremena došao je o. Branko, a ubrzo i časna Miroslava s kavom i sokom. Opet smo lijepo razgovarali, a meni je bilo milo slušati komentare gledajući o. Antu i o. Branka s cigaretom. Zamolio sam o. Antu da bih idući put mogao pogledati crkvu. O. Anto kazao je da ćemo to svakako učiniti, jer ima puno toga što mi želi pokazati, a da će ga o nekim stvarima zanimati moje mišljenje. Tada sam shvatio da sam ne

samo stekao veliko povjerenje o. Ante, nego sam postao i kućni prijatelj. Na polasku kući ponovila se scena od prošlog susreta: ide časna Miroslava i nosi ručak za moju mamu i mene. Ubuduće će se to događati pri svakom mom dolasku. Od srca sam zahvalio i krenuo spokojan, pun nade, vjere i hrabrosti, radujući se unaprijed svom sljedećem dolasku u *Mariju Zvijezdu*.



Bolest i poteškoće donosile su i ozbiljnost na lice o. Ante

Moji dolasci i naši razgovori postali su redoviti dva do tri puta tjedno. Čim bih stigao, naš trio: o. Anto, o. Branko i moja malenkost započinjali bi razgovor. Jednom prilikom mi je o. Anto rekao da su u međuvremenu dolazili iz muzeja tzv. Bosanske krajine interesirajući se za arhivu *Marije Zvijezde* i za interijer samostana. Osjećao sam blagu napetost i kod o. Ante i kod o. Branka. O. Anto me je upitao što ja mislim o tome. Nisam bio za to da im se to dopusti. O. Anto saslušao me pozorno i kazao da će na njihov zah-tjev odgovoriti negativno. Rekao sam da je nepisano pravilo: kada je sve u redu, dom je pun, a kada nešto krene po zlu, nigdje

nikoga. Tog trenutka mislio sam na svoju mamu i njih dvojicu koji su već bili u osmoj deceniji života. Oni su se oslanjali jedan na drugoga u zajednici koja je odisala disciplinom, redom i altruizmom, vrjednotama ljudskog bića i življenja koje su se naglo gubile u onom vremenu. Nešto se čudno zbivalo. Sredinom proljeća te 1990. godine napetost i zabrinutost kod ljudi bila je evidentna i to se nekako osjećalo u zraku. Hvala dragom Bogu, moja mama, njih dvojica i ja, iako smo to osjećali, živjeli smo sigurno i – koliko se moglo – spokojno. I ja ću u to vrijeme postati dio njihove redovničke zajednice zahvaljujući upravo superioru o. Anti. To će mi puno značiti u vremenu koje je slijedilo.

U sjećanju na o. Antu opisat ću događaj iz 1990. godine. Otac Anto znao je da je moja mama imala težak moždani udar. Kada god bih došao, upitao bi za njeno zdravstveno stanje i uvijek se interesirao što još treba učiniti, pored pomoći koju su meni svi kao zajednica pružali. Govorio bi mi da se ne ustručavam, pa sam i ja išao na objed u maloj koloni ako bih se zatekao u samostanu u vrijeme ručka. Za vrijeme jednog objeda o. Anto rekao mi je da bi volio posjetiti moju mamu. Te su me riječi iznenadile a bile su ohrabrujuće, tople, pune nade i vjere. Uskoro je, u studenom te godine, o. Tomo Topić dovezao o. Antu u posjet mami. Odmah je rekao da vidjeti bolesnicu i razgovarati s njom. Razgovarao je nasamo s njom, dok smo nas dvojica sjedili u kuhinji. I danas ne znam čime smo moja pokojna mama i ja zasluzili njegov posjet. U jedno sam siguran, to zna dragi Bog.

Upamtio sam jedan detalj koji je ispričao o. Anto. Naime pedesetih godina prošloga stoljeća ljudi nisu bili u mogućnosti ići stomatologu pa su se obraćali o. Anti. Kako je on imao moped i stomatološka klijesta, odlazio bi na intervencije i rješavao problem. Slatko se je nasmijao dodajući kakvo je to bilo iznenadenje za običan puk vidjeti ga na mopedu. Uočio sam veliku altruističnu karakternu crtu o. Ante. Jednom prigodom pokazao mi je samostan, crkvu, umjetnine i velike orgulje govoreći o povijesti Crkve. O crkvi je govorio sigurno pokazujući odlično poznavanje povijesnih činjenica. Iz njega je govorilo bogato životno iskustvo.

Tijekom 1991. godine superior *Marije Zvijezde* postao je o. Nivard. Došao je iz samostana u Austriji, a rodom je bio iz Bosanskog Aleksandrovca u blizini Banje Luke. Njegovom dolasku najviše se obradovao o. Anto, jer je, kako je rekao, sada slobodan kao ptica. Kazao je tada da ćemo nas trojica, misleći na o. Branka, mene i sebe, imati više vremena za razgovor. Trapisti su živjeli

od svoga rada, jer su bili vrijedni i puno radili. O. Anto maksi-malno se trudio pomagati ljudima koliko se moglo i to ne samo novčano već i u naturi. Upitao sam ga za čuveni trapiski sir. Duboko se zamislio, šutio neko vrijeme, a onda mi je rekao da je on jedini živući trapist koji zna tajni recept za proizvodnju sira. Ne-čekivano, rekao mi je jednu od tajni u procesu proizvodnje sira koju i danas čuvam kao uspomenu na o. Antu. Moji dolasci i naši razgovori bili su tako redoviti da sam te 1991. godine postao član zajednice, pa čak dobio i svoju sobu. Sve to zahvaljujući o. Anti, a čime sam zasluzio to povjerenje i poštovanje ne znam ni danas. Jednom zgodom kazao sam o. Anti, napola u šali, da se ja ne is-povijedam jednom godišnje nego više od sto puta, jer su mi svi naši razgovori tako rasterećivali dušu.

Nakon što je 1991. Vinko Puljić postao vrhbosanskim nad-biskupom, o. Anto je pričao da je on iz Prijekočana, nedaleko od samostana, i da je tu dolazio na vjeronauk. Kazao je da mu je on bio učitelj i da je imao loš rukopis. Te riječi o. Anto kazao je tako tiho i skromno i vidio sam neku sjetu u njegovim očima i osjetio neko nedefinirano razočaranje u glasu. Jedne nedjelje sam, na poziv o. Ante, pribivao susretu nadbiskupa Puljića sa svećeni-cima i mnoštvom vjernika. Nisam htio o. Antu ometati u sveća-nosti. Stajao sam postrani i sve promatrao. Nakon nekog vremena uputio sam se kući.

Ratna zbivanja u Bosni i Hercegovini počela su u travnju 1992. godine. Znalo se je dogoditi tih ratnih godina da bih tijekom dana došao dva puta u samostan. Polovicom 1992. godine bio sam svjedokom jedne neprijatne situacije u samostanu. Kada sam došao zatekao sam o. Antu, o. Branka i o. Tončija Goričaneca pred crkvom u kojoj su bili pripadnici srpske specijalne policije. Bili su zastrašeni i odmah sam im se pridružio da ih umirim. Ne sjećam se koliko su bili u crkvi, a kada su otišli mi smo sjeli i po-veli razgovor. Otac Anto je govorio o dolasku trapista u Bosnu i Hercegovinu i kako su se našli u Banjoj Luci na desnoj obali Vr-basa. Osjećalo se ushićenje u glasu i radost dok je pričao o sa-mostanskoj zajednici.

Početkom siječnja 1993. preminuo je o. Branko. Bila je srijeda, padala je kiša kada je pokopan samostanskom groblju. Došao sam i dan nakon pogreba o. Branka, upalio svijeću i pomolio se. Po-tražio sam o. Antu i našao ga u čitaonici. U razgovoru sam osjetio da će o. Branko silno nedostajati o. Anti. I dalje sam redovito po-sjećivao o. Antu. Došao je i lipanj kada sam u roku od četiri dana

s bolesnom mamom morao napustiti, kako mi je rečeno, „teritorij grada Banje Luke“. Dan prije odlaska, 16. lipnja, došao sam se oprostiti s ocima trapistima. Bio sam svjestan da mnoge od njih vidim zadnji put. Oprostio sam se posebno srdačno s o. Antom ne govoreći puno i uputio se kući. Sutradan, u četvrtak 17. lipnja 1993., mama i ja trajno smo napustili Banju Luku znajući da se nikada ne ćemo vratiti.

Ovo su samo moja mala sjećanja na o. Antu. Opisati njegov život u tako sažetom prikazu nije moguće. On je zaslužio puno više prostora. Za tri i pol godine druženja naučio sam izuzetno puno od njega upoznavajući ga u njegovoj veličini, dilemama, trenutcima sreće. Zahvalan sam što sam imao priliku napisati barem ova moja sjećanja kao zahvalu velikom čovjeku, svećeniku i trapistu o. Anti Artneru.

Mons. Ivica Božinović

Sjećanja na oca Antu i njegovu redovničku subraću

Trapista se sjećam još od svoga najranijeg djetinjstva. Iako smo pripadali župi Petrićevac i vjerouau su mojoj generaciji još uviđek držali franjevci, u crkvu smo redovito išli u Trapiste, jer nam je bila puno bliže nego Petrićevac.

Za nas u trapisti bili pojам u svakom pogledu. U crkvu smo ponekad išli kroz „Trapisku šumu“. Stariji su nam kazivali: „Pivara je trapiska. Hidrocentrala je trapiska. Sve ove njive bile su trapiske ...“ (ovdje nitko u narodu ne kaže „trapistički“ nego „trapiski“: trapiski sir, trapiska šuma, trapiska crkva ... – op. A. O.)

Kasnije, kako odrastah, doznadoh kakvu su nepravdu komunisti učinili prema redovnicima *Marije Zvijezde*. Oduzeli su im svu pokretnu i nepokretnu imovinu bez ikakve naknade, a njih odveli na robiju i rastjerali. Ipak, kroz tolike godine nikada ne čuh od njih da žale za materijalnim dobrima i imanjem nepravedno otetim. Žalili su jedino za monaškim duhom kojim se nekada u njihovu samostanu živjelo. Žalili, i nadali se da će doći vrijeme kada će i njihov samostan opet postati onaj „pravi“.

I ja sam neko vrijeme proveo u tome samostanu. U samostan sam došao u ljeto 1976. nakon završetka osnovne škole. Javio sam se o. Anti i rekao mu svoju želju da budem svećenik, odnosno da podem u sjemenište. U samostanu su tada bili o. Anto Artner, brat Mohor, p. Tonček Goričanec, te kandidati: Branko Puklavec i tri brata Topića: Zvonko, Mato i Tomislav. U sobici uz štalu živio je Ivica Biloš, koji nije bio redovnik, ali je živio u samostanu „de familia“ (kao član samostanske obitelji). O. Anto je bio župnik, a p. Tonček kapelan naše mlade župe. Zanimljivo je da su svi dvojicu imenjaka oslovljavali: Artner je bio „otac Anto“, a Antun „Tonček“ Goričanec bio je „pater Tonček“, iako „pater“ na latinskom znači upravo to – „otac“. I svi drugi trapisti-svećenici bili su patri „pater Salez“, „pater Branko“, jedino je Artner uvijek bio „otac Anto“.

Pribavio sam dokumente i na jesen te godine s Tomislavom Topićem pošao u sjemenište „Zmajević“ u Zadru. S nama je u sjemeništu te godine bio i njegov brat Mato. Zvonko je bio stariji od nas i već je studirao teologiju.

U samostanu sam saznao da se dio samostanske zajednice s opatom nalazi u Kloštru Ivaniću kamo su otišli za vrijeme velikog banjalučkog potresa 1969. Opat Fulgencije (Oraić) umire 27. svibnja 1977. i biva pokopan u samostanskom groblju u *Mariji Zvijezdi*. Nakon njegove smrti imao sam prigodu s p. Tončekom posjetiti samostan u Kloštru Ivaniću. Upravo je trajala priprema za povratak ostalih redovnika u Banju Luku. Trapisti su 31. listopada 1977. samostan u Kloštru Ivaniću prepustili sestrama karmeličankama i vratili se u *Mariju Zvijezdu*.

Kad smo došli na božićne školske praznike 1977., zatekli smo brojnu zajednicu. Pridružili su nam se povratnici: o. Salez (Gajšek), o. Valentin (Juhasz), o. Branko (Smole) i đakon Antun Pečar. Njihovim povratkom završila je svojevrsna odiseja ove redovničke zajednice.

U vrijeme trapisti su oskudijevali prostorom za stanovanje. Smješteni smo na tri različita mesta. U kućici u vrtu živjeli su: p. Branko, p. Valentin i p. Salez. U sobicama iznad sakristije: p. Tonček, brat Mohor, Antun Pečar i Branko Puklavec. U sobi iznad ortopedije o. Anto, a nas trojica: Mato i Tomislav Topić i ja iznad njega u jednoj sobi u potkrovilju. Sljedeće godine pridružio nam se u toj sobi Stipo Bilić. U sobi pokraj nas bio je Zvonko Topić. Do naših soba dolazilo se strmim drvenim stepenicama.



Samostanska i župna crkva, te oduzeti samostan – sadašnja ortopedija

Mi smo svake školske praznike, zimske i ljetne, provodili u samostanu. Kući smo išli samo nedjeljom nakon ručka i trebali smo se vratiti u samostan do večernje molitve. Iznimno kad su naši roditelji zamolili o. Antu da nas pusti kako bismo pomogli nešto oko poljskih radova, dobili bismo dopust i išli smo svi zajedno pomoći.

Dosadno nam nikad nije bilo. Uvijek smo nešto radili u samostanu: kupili sijeno, čistili crkvu, održavali vrt, popravljali putove prema grobljima, prenosili knjige i slagali u knjižnicu ... I uvijek je o. Anto bio s nama i pred nama. Volio je fizički rad pa je i nas učio raditi i voljeti rad. Ujutro, kad bi skinuo habit, preko odijela stavio bi pregaču i rasporedio svoju malu ekipu. Svećenički kolar uvijek je nosio, pa čak i kad je kukuruze kopao.

O. Anto (Artner)

O. Anto je za sve nas bio pojam sveta čovjeka, svećenika, trapista. Njegovo se ime izgovaralo s najvećim poštovanjem. Njemu se išlo u svakoj potrebi, tjelesnoj i duhovnoj.

„Doktor“ za dušu i tijelo

O. Anto je uživao silno povjerenje ljudi kao „doktor“, odnosno liječnik i ljekarnik. Kad nisi znao kamo i komu, uvijek si mogao po lijek o. Anti. Za nas je on bio pravi „doktor opće prakse“. U njegovo znanje nije se sumnjalo, a lijekovi koje nam je davao imali su čudotvornu moć.

Dobro se sjećam događaja koji sam doživio u sakristiji. Mislim da sam tada išao u šesti razred osnovne škole. Mi ministrianti smo bili odjeveni u ministrantska odijela i spremni poći na oltar. Odjeven u misno ruho je i o. Anto. Pučka je misa. Čekamo da brat Mohor i prakaraturi pozvane na sva tri zvona i nakon toga krećemo na oltar. Pomoć se gurkamo i tiho šapućemo dok čekamo. O. Anto u tišini moli pred križem. Uto ulazi jedna starica iz Priječana bolna lica i očiju punih suza. S vrata pozdravlja s: „Faljn' Is'! Oče Anto, pomagaj! Već nekoliko dana ne spavam. Zub me boli!“. On je gleda, a ona otvorila usta i prstom pokazuje koji je zub, odnosno ostatak nečega što je nekada bilo zub. O. Anto otvara jedan ormarić, vadi zubarska klješta i dok smo se mi od straha snašli, zub je bio vani. Ni ona nije stigla ja-uknuti. Možda malo i jest ali se nije čulo jer su upravo tada zazvonila zvona za misu. On joj stavlja grumen vate u usta i veli: „Zagrizi i idi u crkvu!“ Oprav ruke i podosmo na oltar. Sljedeće nedjelje baka dolazi i po sto puta zahvaljuje o. Anti koji ju je spasio.

I osobno sam imao prigodu više puna doživjeti „doktorske“ sposobnosti o. Ante.

Bio sam peti ili šesti razred i više se ne sjećam bolesti koju je trebalo liječiti penicilinom. U svakom slučaju moja mama je nabavila doze penicilina koje sam trebao primiti i odnijela ih o. Anti. Budući da nam

ambulanta nije bila blizu, zamolila je o. Antu da mi ih on dadne. Kad sam pošao u crkvu rekla mi je da trebam primiti prvu injekciju od o. Ante. Ušao sam prije njega u sakristiju, obukao ministrantsko odijelo i sve se nadao da je on to zaboravio. Naravno, meni nije palo na pamet da ga na to podsjećam. Sva moja hrabrost padne u pete kad se sjetim igle. Ni danas nije puno bolje. Obukao se i on, a ja sav napet čekam da završi zvonjava pa da idemo na oltar. Kad sam već mislio da je opasnost prošla, on mi reče: „Mali, digni haljinu, spusti hlače i nagni se!“ Krajčkom oka pogledam i vidim iglu i bočicu penicilina u njegovoј ruci. Kraj svijeta! Strah i stid. Ali, nisam se ni snašao, a već je bilo gotovo. Malo žari, ali nije toliko strašno kao što sam mislio. I dok se oporavljam od pretrpljenog straha, on opere ruke i kaže: „Naklon križu! Podimo u miru!“ Ostatak doze sljedećih dana primio sam s velikim ponosom na svoju stečenu hrabrost.

Kao svršeni gimnazijalac, a prije odlaska u vojsku u jesen 1980., boravio sam nekoliko dana na moru u Zadru. Kao pravi kontinentalac, a k tomu još onaj bosanski, nisam pazio i dobio sam opeklne između prstiju na objema nogama. Susret vrelog pijeska i tabana navliklih tek na rosnu travu i priječansku prašinu i blato rezultirao je bolnim plikovima. Mislio sam proći će, ali po povratku kući više nisam mogao hodati osim na petama. Svaki dodir tla prstima nogu bio je više nego bolan. Plikovi su svakoga dan bili sve veći i bolniji. Nije bilo druge nego poći o. Anti i pokazati mu rane svoje junačke. On me povede prema svojoj sobi. Ispred sobe stalaža puna lijekova. Miriše k'o u ljekarnu da si ušao. U sobi je željezni vojnički krevet prekriven vojničkom dekom, poznatijom kao „ćebe“. „Lezi, uhvati se s obje ruke za stranicu kreveta i ne jauči!“, reče mi osmješujući se. Prilično ohrabrujuće! Premro sam živ. A tek kad sam video da je s toaletnog ogledala uzeo jedan od tko zna kada upotrijebljenih žileta za brijanje, pozdravio sam se sa životom. Nit' ostati, nit' bježati! Međutim, o. Anto nađe vatu, namoči je alkoholom, zapali i dobro očisti žilet. Ponovno me ohrabri: „Ne jauči!“. Do tada sam gledao što on radi, a onda sam zažimirio i predao se u Božje i njegove ruke. O. Anto je sve plikove žiletom rasjekao, očistio, poprskao nekakvim sprejem i toga istoga dana sam prohodao kao da ih nikada nije ni bilo.

Autoritet koji se ne postavlja u pitanje

U sedmom razredu popustio sam u školi. Moja mama je zaključila da je to zbog toga što previše čitam crtane kaubojske romane. U to vrijeme sam ih doista gutao. Neko vrijeme mi je prijetila da će me, ako ih ne prestanem čitati, reći o. Anti. E, to je već bio problem. Dobiti

ukor od o. Ante nije bila šala. Obećao sam joj da ih više neću čitati, ali sam to nastavio krišom. Međutim, ona ih je pronašla u mojoj školskoj torbi, a bilo ih je puno više od knjiga i bilježnica. Samo me pogledala, a ja sam se pravdao i obećavao da je to posljednji puta.

Nedjeljna misa je završila. Taman počeh svlačiti ministrantsko odjelo kad u sakristiju upade moja mama i k'o bez duše započe: „O. Anto, moram ti reći nešto za ovoga moga maloga.“ Znao sam što slijedi i ukipih se k'o osuđenik dok mu čitaju osudu. A ona nastavi o tome kako sam popustio u školi, kako stalno čitam kaubojске romane, kako sam obećao da neću više ... Od srama i ukora koji sam očekivao, nisam ni čuo što je sve izgovorila. Čekao sam presudu. Bez riječi, pogleda uprta u pod. Kad ona završi, o. Anto me pogleda onako jadnog i uplašenog i smiješći se reče mojoj mami: „Ma, pusti ga, Božana, nek' čita. Tako razvija maštu.“ Mama ga u čudu gleda, a meni se o. Anto u tom trenutku učini većim od zvonika na našoj crkvi. Mama ne protuslovi. Ako je o. Anto tako rekao, onda tako i jest. Autoritet kojemu se bespogovorno vjeruje i koji se ne postavlja u pitanje. Kaubojski romani više nikad nisu bili problem ni mami, ni meni.

„Nikad u četvrtu“

O. Anto godinama je vozio bicikl. Moped je prodao da bi opremio za sjemenište tadašnjeg sjemeništarca Vinka Puljića. Na „guvernalni“ bicikl je uvijek bila njegova stara kožna torba u kojoj je bolesnicima nosio Presveto, sveto ulje, ali tu su bili i lijekovi, injekcije, zubarska kliješta, bombone za djecu, kava, šećer ... Pa, što komu (za)treba.

U svojim poznim godinama položio je vozački ispit. Često je kroz smijeh znao govoriti da su mu instruktori za vožnju rekli da „najprije malo vježba oko kuće“ prije nego izade na cestu. Samostan je tada nabavio polovnog „fiću“ kojim se on koristio. Kad bismo se s njime vozili i vidjeli da nas svak' živ pretječe, pokušali bismo ga potaknuti na življu vožnju. To kod njega nije palilo. Nije se previše uzbudjavao na naše poticaje. On je imao svoj ritam, pa čak i onda kad su nas prebjegali biciklisti dok smo se spuštali s Krčmarica slatinskom cestom. Sam nam je rekao da nikada nije ubacio u četvrtu brzinu jer je prebrza. Fićo je znao često „prokuhati“. No, i za to je on imao lijek. Na zadnjem sjedalu uvijek je u bocama imao nekoliko litara vode za hladnjak.

Kad je samostan kasnije nabavio novoga „fiću“ 750S, on je potpuno odustao od vožnje. Bila je to za njega „prejaka mašina“. Prepustio je volan mlađima. A kad je nabavljen Renault 4, vožnja mu više nije padala na pamet. Toj „žestokoj pili“ nije prilazio, osim kao putnik.

Gdje čeljad nije bijesna ...

O. Anto je bio izuzetno marljiv, ili, kako ovdje kažu, vrijedan čovjek. Ako nije bilo posla u samostanu, onda smo s njime išli uređivati pristupne puteve prema groblju Sv. Ive i Dječjem groblju. Nakon molitve, mise i doručka najprije bismo u fiću ubacili motike, lopate, krampove, grablje, vile i sav mogući alat. Naravno, tu su bile i boce s vodom ako fićo usput „prokuha“. Fićo pun k'o čep. Ni danas nije mi jasno kako smo pored tolikog alata uspjeli nas petorica ugurati se u taj mali automobil. Ponekad bi krenula naša kuknjava kako nema mjesta, pogotovo ako nam se nije radilo, ali o. Anto bi samo kratko rekao: „Ulazi i krećemo!“ I odjednom ima mjesta, pa čak da se ubaci još nešto ako smo u prvi tren zaboravili ponijeti.

Gdje čeljad nije bijesna, ni fićo nije tjesan, davno je rekao naš narod.

„Sveta kršćanska štampa“

O. Anto je dugo vremena propovijedao sve dok nije obolio, odnosno doživio srčani infarkt. Tada je govorio da mu je „mašina oslabila“. Govorio je tiše i kraće. No, ono što nikada nije izostavljao, to je da za vrijeme svakih župnih oglasa naglasi važnost čitanja kršćanskog tiska. Kad bismo ministrirali, udarili bismo jedan drugoga u rebra i šaptali kroz smijeh: „Sad' će sveta kršćanska štampa“. I nikad ne bismo promašili, jer to je bio neizostavni dio njegovih župnih oglasa svake nedjelje.

„Odgoj“ za poštivanje crkvenog autoriteta

O. Anto je silno cijenio biskupa Pichlera. Kad bi biskup dolazio na tjednu ispovijed u samostan, on bi nas poredao kao male vojнике da dočekamo biskupa, biskup bi se s nama pozdravio, a mi smo išli dalje svojim poslom. O. Branko ili o. Salez bi čekali biskupa, ispovjedili ga, a onda bi uslijedila kava. Sve to trajalo je kakvih pola sata.

Kakav je odnos o. Anto imao prema biskupu iskusili smo jednom prigodom na prilično drastičan način. Nešto prije podne, dok smo na klupi ispred kućice čekali molitvu Srednje časa (ponekad smo ga tu i molili), o. Anto nam je držao uobičajeni sat povijesti Reda i samostana. U tom trenutku nailazi p. Tonček, koji je bio kapelan i kateheta kandidata za krizmu. On nam je nekoliko dana prije rekao da su krizmanici radili pisani test za provjeru znanja i da je on taj test dao biskupu na pregled. P. Tonček je volio ponekad „nakititi“ neke stvari, pa tako sumnjam da je biskup taj test i video, ali za nas je to u tom trenutku bilo tako. Mato onako usput upita: „Je li biskup pregledao tes-

tove?”, a p. Tonček sav ozbiljan odgovori: „Jest od curica, ali nije još od dječaka!“ Na to se Mato nadoveza smijući se: „Pa, naravno, i biskup više voli curice!“ Tek što je to rekao, sijevnu kao munja iz vedra neba desnica o. Ante, i zalijepi Mati šamar koji ga je srušio s klupe na kojoj smo sjedili. Mato se drži za obraz očiju punih suza. Mi zanijemjeli. O. Anto sav zajapuren viče: „Magarac jedan! Još se ni iz jajeta nisi izlegao, a ti ćeš protiv biskupa“. Okrenu se i ode. Ne dišemo. Idemo na molitvu u šutnji. Ručamo u šutnji. Nakon poslijepodnevnog odmora dolazimo polako k sebi i radosno zaključujemo da o. Anto više nije ljut. Nikada to više nismo ni spomenuli, a nije ni on.

O. Anto se silno radovao svakom novom svećeničkom ređenju. Volio je svoje svećeništvo i tu ljubav je prenosio na druge. Doživio sam da mi na Mladoj misi upravo on bude „manuduktor“. Tako sam u njemu dobio mladomisničkog kuma. Vjerujem da me kum i danas prati svojim molitvama iz kuće Oca nebeskoga.

P. Tiburcije (Penca)

Kad sam došao u samostan, p. Tiburcije (Penca) i brat Izidor, njegov rođeni brat, bili su već u samostanu *Engelszell* u Austriji. Tamo će i ostati punih šesnaest godina kada će se ponovno vratiti u *Mariju Zvijezdu* u kojoj će i umrijeti. P. Tiburcija pamtim iz djetinjstva. Susretao sam ga u našem selu Prijekočani i u crkvi. Evo nekih zgoda kojih se sjećam.

P. Tiburcije išao je krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća traktorom i vršalicom po našim selima i vršio žito. „Ušur“ koji bi dobio služio je izdržavanju siromašne redovničke zajednice. Nije to bio lagan posao, ali drugoga izlaza nije bilo. Od gumna do gumna pa koliko se zaradi. Vrućina, znoj, buka i prašina, bila su mu tijekom ljeta kruh svakodnevni. Traktor star, stara vršalica, česti kvarovi, sve to je otežavalo njegov ionako težak život. On je bio poprilično loš vozač i vid ga je slabo služio.

„Mor’o sam. Volovi neće drug’čije.“

Jednom zgodom traktor sletio s puta na brdu iznad naše kuće u Prijekočanima. Srećom nije se prevrnuo, a i vršalica je ostala na putu. Naravno, za nas djecu to je bila prvorazredna atrakcija. U tili čas smo se okupili. O. Tiburcije stoji nemoćan pokraj traktora i šalje nas djecu da zovnemo nekoga odrasloga. Ukrzo se okupljaju i odrasli muškarci. Obilaze oko traktora, mjerkuju ga, „ćokću“ (pucketaju) jezikom, zabrinuto mašu glavama i zaključuju da mu oni ništa ne mogu.

Treba zvati nekoga tko ima volove da bi ga se izvuklo. Nakon nekog vremena dolazi naš suseljanin i vodi par ujarmljenih volova. Lančima vežu traktor i kvače za volovsku zapregu. Sve je spremno za izvlačenje, ali volovi ni makac. Ukopali se i ne miču s mjesta. Vlasnik volova pokušava ih na sve načine pokrenuti. Najprije lijepo, a onda... Šiba sijeva po leđima, ali ni to ne pali. Nešto fali. Mi djeca stojimo poput navijača na tribinama. Dobacujemo komentare koliko smijemo. Što veći problemi, nama zanimljivije. U jednom trenutku vlasnik volova reče: „Oče Tiburce, bil' se ti mog'o malo odmaknut odavle i brzo ču ja to r'ješti.“ O. Tiburciju ništa nije jasno. Okljeva. Ipak, okrenu se i udalji par koraka. Mi ga pratimo pogledom i čudimo se. Čim se o. Tiburcije malo odmaknu, ovaj opsova onako sočno, kočijaški, i volovi se odjednom trgoše i izvukoše traktor „u cugu“. Dok skida lance s traktora veli on skrušeno slijeyeći ramenima: „Oče, izvin'te zbog one psovke. Mor'o sam. Volovi neće drug'čije!“ O. Tiburcije se kiselo smiješi. Zahvaljuje. Sjeda na traktor i odlazi dalje.

Krade Bogu riječi

P. Tiburcije je bio pravi antitalent za propovijedanje. Jednostavno, nije mu išlo. Najprije bi nekako, mijenjajući dvoje naočale, pročitao evanđelje. Znali smo što slijedi. Nakon „braćo i sestre“ uslijedila bi pauza, a on bi gledao negdje po stropu crkve. Mi, djeca, pokušavali smo pogledom uloviti što je na stropu naciljao. Onda bi opet pročitao nekoliko riječi ili rečenica iz evanđelja, pa pauza i gledanje u strop, pa pokušaj tumačenja i tako u krug. Naravno, cijelo vrijeme mijenja naočale. Njemu živa muka, ali slušatelji se puno ne sekiraju. Žene mole krunicu, muškarci drijemaju, a nama djeci zabavno gledati. Uglavnom, tijekom njegove propovijedi čuli smo tekst evanđelja barem dva-tri puta. Mi smo zato o. Tiburcija zvali „onaj što krade Bogu riječi.“

Brat Mohor (Dvojmoč)

Ljeti, kad smo trebali kupiti sijeno, svi su išli na njivu: o. Anto, p. Branko, p. Salez, p. Valentin i naravno, mi. Tada nije bilo ni poslijepodnevne pauze. Svi, osim brata Mohora. I to nitko nije postavljao u pitanje. Njegov autoritet za sve je bio neupitan. Mogle su padati sjekire s neba, ali brat Mohor bi radio po ustaljenom redu. Prvi je ustajao, zvonio Angelus, prvi na molitvi. Brinuo je o sakristiji i crkvi, svirao je i vodio pjevanje na molitvi i kod misa u crkvi. Radio je i u štali, muzao krave i pravio sir i mas-

lac za zajednicu, kao i za one koji bi mu donijeli mlijeko da im napravi sir. I uvijek u istom ritmu. Mogao si pogledati na sat i točno znati gdje se u to doba dana nalazi brat Mohor i što radi. I tako godinama. Uvijek jednako obučen, i ljeti i zimi. Nikad ga nisi video oznojena, bez obzira koja je temperatura bila vani.

Iz samostana nikad nije izlazio, tek ljeti kad bi se slavile mise po grobljima. Tada je vodio pjevanje za vrijeme tih misa. Uvijek smo se divili njegovoj informiranosti. Nikud nije išao, a znao je sve. Poimence je poznavao svakog našeg župljanina, znao je tko je bolestan, tko se rodio, tko se treba roditi, pa čak i komu se krava otelila, kako smo u šali govorili.

Osim hrvatskog jezika, govorio je slovenski, njemački i latinski. Puno je čitao uz pomoć povećala jer je bio bez jednoga oka. O. Anto nam je rekao kako mu je biskup Pichler nudio da ga zaredi za đakona, ali brat Mohor je to odbio.

Trapisti su nas školovali. Naši roditelji ništa nisu plaćali dok smo bili u sjemeništu u Zadru. Sve je podmirivao samostan. Ako bismo nešto zatrebali, imali smo „otvoren račun“ kod rektora, kasnijeg nadbiskupa, don Ivana Prendę. Nismo to nikada zlorabili, ali i da smo htjeli, nismo mogli. Don Ivan je znao kako raditi s djecom naše dobi.

Za vrijeme praznika koje smo uvijek provodili u samostanu trebali smo ponekad kupiti cipele, patike, hlače, majice ... Dovoljno je bilo reći o. Anti da nam to treba i on bi nas poslao bratu Mohoru, koji je bio samostanski rizničar. Kad bismo došli bratu Mohoru, znali smo što slijedi: najprije njegov „motivacijski nagon“ o sandalama koje on ima već petnaest godina i koje je puno puta ukrpio, ali ga još služe. Ili o košulji čiju je kragnu već nekoliko puta „prevrnuo“ ali je već godinama nosi. Učio nas je skromnosti i redovničkom siromaštvu. Nismo se bunili, jer brata Mohora svi smo jako poštivali. Ipak, uvijek nam je dao novac za ono što smo trebali, jer je tako rekao o. Anto, a to on nikada nije postavljao u pitanje.

Umro je kako i umiru takvi ljudi. Jednostavno se preselio k Ocu. Nakon nedjeljne mise koju je svirao i pjevao, popričao je s ljudima, otišao i sobu kako bi pričekao molitvu Srednjeg časa i ručak, u habitu prilegao na krevet i više se nije probudio. Kad su subraća vidjela da nije došao na molitvu, a što se nikad nije dogodilo, otišli su u sobu i našla ga mrtva. Bez grča, bez smrte borbe. Otputovao.

Samostanska kućica i njezini stanovnici

U groblju je bila mala kuća, koju smo svi zvali kućica. Sagrađena je nakon potresa. U toj kućici su živjela po povratku iz Kloštra Ivanića trojica redovnika: o. Branko (Smole), o. Salez (Gajšek) i o. Valentin (Juhasz). Tri starca u tri sobice. Hrvat, Slovenac i Mađar. Kućica je uvijek bila ispunjena jakim mirisom burmuta kojega je „šmrkao“ o. Valentin.



Samostanska i župna crkva, desno zgrade sadašnjeg samostana

P. Branko (Smole)

P. Branko je rođen 1918. u Travniku. Školovao se u Travniku, Padovi i Zagrebu. Stupio je u salezijansku družbu i u njoj zareden za svećenika 1946. U trapiste je ušao 1967. i položio svečane zavjete 1969. Iako je postao trapist, u srcu je uvijek ostao salezijanac.

Bio je obljenjen od svih zbog svoje vedre naravi. Osobito su ga voljeli Romi. Naime, svake godine uoči sv. Ive u Trapiste bi odnekud iz Hrvatske prispjeli „Cigani-čergari“ kako smo ih tada zvali. Čim bi stigli, dojurili bi u samostan javiti se „popu“ Branku, a on im se radovao kao najrođenijima. Čim bi oformili svoje stanište tik uz samostan, o. Branko bi pošao k njima. Jednostavno, njihovim dolaskom u njemu na nekoliko dana „zamre monah“, a „probudi“ se salezijanac. S njima bi po cijeli dan pričao, objedovao, svirao gitaru i pjevao uz vatru. Dolazio je u samostan samo na molitvu i spavanje. Znao im je imena, tko se novi rodio dok su bili odsutni,

tko treba roditi, tko se razbolio, umro ... „Pop“ Branko je jednostavno bio njihov, a i oni njegovi. I tako svake godine uoči sv. Ive!

P Branko se silno trudio oformiti u samostanu etno, numizmatičku i filateličku zbirku. Marno je na tome godinama radio. Ostavio je iza sebe vrijedno djelo.

P. Salez (Gajšek)

P Salez rođen je 1914. u Sloveniji. U samostan je došao kao dijete i tu je završio svu svoju redovničku i svećeničku formaciju. Za svećenika je zaređen 1942.

Krhka i sitna rasta, ali velika duha. Samozatajan, ne znaš da je živ. Na nogama mu cipele uvijek nekoliko brojeva veće. S krevetom nema pedeset kila. Ali, na licu uvijek osmijeh koji svakoga razoruža.

Čistili smo mahune u dvorištu samostana, pod lozom. Dosadan posao, „ženski“, ali o. Anto je toga dana tako odredio i valja slušati. Treba pomoći sestrama u kuhinji. Pridružio nam se i p. Salez. Nije se puno miješao u našu priču koja se tada vodila oko toga tko je od nas brži, tko je dao više golova, tko je više obranio, tko može više podići i sl. Uglavnom, sve se svodilo da jedan drugome pokažemo i dokažemo tko je od nas naj, naj... U jednom trenutku uključuje se p. Salez i veli: „Kad sam ja bio mlad jednom sam preskočio ogradu koja je sigurno bila visoka pola metra!“ Zastadosmo. Smijati se nije red, pa da razbijemo atmosferu netko upita: „Oče, nije valjda pola metra.“ A on nadoveza: „Ma, je, je, bila je meni iznad koljena.“ Eto, takva športska sila bio je naš p. Salez.

Bio je omiljen isповједnik. I mi smo kao djeca najradije k njemu išli na ispovijed. U polumračnoj ispovjedaonici kroz rešetke vidjeli smo samo kako mu na licu igra sitni špicasti nosić. Koji god smo grijeh rekli, uvijek bismo čuli njegovo: „Lijepo, lijepo.“ Inače, kod njega je sve bilo „lijepo“. To je bila njegova poštupalica. Nekom prigodom naš župljanin je nešto radio na fasadi samostana. Naišao je p. Salez i nakon pozdrava upitao ovoga: „A, jel’te molim Vas, je li Vaš otac živ?“ Ovaj odgovori: „Moj oče, nažalost, nije. Bio je građevinski radnik. Pao je sa skele i nastradao.“ P. Salez kimnu glavom i reče svoje uobičajeno: „Lijepo, lijepo.“ i produži dalje. Ovaj ostade zabezecknut pitajući se što je tu: lijepo, lijepo.

Za njega su nam u samostanu pripovijedali kako su ga negdje na kraju 2. svjetskog rata u Bos. Aleksandrovcu partizani htjeli strijeljati. Kad su mu svoju odluku priopćili, on je pitao: „A, jel’te, molim vas, gdje trebam stati?“ Pogledali su ga u čudu onako sit-

nog i neznatnog i zaključili da je on po svoj prilici nije normalan, da mu nešto u glavi fali i odustali su. Otišli su svojim putem i p. Salez ostade živ.

Bio je poslušan redovnik, pa i onda kad se to više od njega nije tražilo. Trapisti koji su naporno radili, smjeli dnevno popiti po jedno pivo. Meso nisu jeli, a pivo je bilo hrana i davalo je snagu za svakodnevni teški fizički rad. On je svoju „obvezu“ izvršavao tako što bi ujutro uzeo bocu piva, malo otpio, stavio čep natrag i odnio je u svoju sobu. U podne bi opet svoju bocu donio, otpio koliko je mogao i ponovno nosio u svoju sobu. Navečer za vrijeme večere uspijevao je dokrajčiti cijelu bocu. Bilo je simpatično gledati ga na dvorištu s koliko ozbiljnosti dolazi na obroke pridržavajući čep na boci da se ne bi koja kap prolila.

O. Anto je pripovijedao o posjetu biskupa Alfreda Pichlera samostanu. Cijela zajednica okupila se uz biskupa. Uz kavu i uobičajeni razgovor započeli su neku ozbiljnu teološku temu. Govorio je biskup Pichler. Svi su u tišini pozorno slušali. U nekom momentu biskup je citirao nekog od crkvenih otaca. U tom momentu tihim glasom javio se o. Salez i rekao: „Preuzvišeni, oprostite, mislim da ste pogriješili. To nije njegova misao, nego od ...“. Rekao je sasvim drugo ime. Nastala je šutnja. O. Anto kaže da su ostali bez daha. Tko se smije na takav način obratiti biskupu, koji je uživao velik autoritet, i upasti mu u riječ. Pogotovo se tome nitko nije nadao od p. Saleza za kojega su mislili da je spavao dok je biskup govorio. Biskup je trenutak zastao. Razmišlja. Nitko ne diše. U zraku glijotina. Biskup pogleda p. Saleza i reče: „U pravu ste! Hvala Vam! Ja sam pogriješio!“ P. Salez se samo osmjehuo i nastavio dalje slušati. Svi s olakšanjem odahnuše i pogledaše svoga subrata diveći se njegovoj pameti, a ponajviše hrabrosti.

Za nas je on bio sveta duša koja živi u nekim drugim sferama nama nedostupnima. Činilo se da ga ništa ne može ni trenutka izvući iz njegova svijeta. Ipak, ponekad smo znali da je prisutan i na „ovom“ svijetu. To bi se vidjelo kad bi se naljutio na p. Valentina, svoga subrata Mađara. Pocrvenio bi u licu. Kad bismo ga pitali o čemu se radi, znao je reći: „Ovi Mongoli još nisu s konja sišli!“ I to bi bio sav komentar. Kad bismo ga kasnije o tome pitali, samo bi se nasmiješio.

Preminuo je 1981., u prosincu, četiri mjeseca nakon svoga subrata „Mongola“. Počivaju jedan pokraj drugoga na samostanskom groblju.

P. Valentin (Juhasz)

Treći stanovnik kućice bio je p. Valentin. Rođen je 1914. u Vršcu u Banatu, u mađarskoj obitelji. Kao dijete došao je u samostan i nakon formacije zaređen je za svećenika 1942.

Komunistički režim podario mu je točno u dan pet godina rođe u zeničkom zatvoru iz kojega je izašao 6. prosinca 1951. O. Anto je pričao kako su njih dvojica zajedno bili u Zenici i radili u pogonu „bačvara“. Zatvorenici su bili prisiljeni raditi, ali kad god su mogli nastojali su se izvući od posla. „Hvatali su krivinu“! Svi, osim p. Valentina. On se nije mogao načuditi da ima onih koji ne rade svim srcem. Radio je svojski kao da radi za svoj samostan. Uzalud mu je bilo govoriti da je u zatvoru, da se treba čuvati i slično. O. Anto je kroz smijeh pričao da je p. Valentin bio ljut i na njega i na sve zatvorenike zbog njihove „lijenosti“. To on sebi ni u zatvoru nije dopustio.

Evo i nekih zgoda kojih se osobno sjećam. Jednom prigodom stojim na dvorištu samostana i prilazi mi p. Valentin. Na licu mi je pročitao da sam ljut i da mi nešto nije pravo. Radilo se o nekom poslu koji mi nije sjeo. Rekao sam mu to, a on mi zamišljeno reče: „E, moj Ivice, da ti znaš koliko sam se ja dasaka nanosao po ovom dvorištu“. Pogledam ga i pitam: „Kakve sad daske?“ A on započe: „Kad sam ja došao u samostan, bilo nas je puno. Ostajali su samo najuporniji. I mene su kušali. Jeden dan nosi daske i složi na ovu stranu dvorišta, a drugi dan ih vrati na isto mjesto i složi. Treći dan opet na drugo mjesto i tako redom. Ali, ja sam ih nosio i nisam se dao istjerati iz samostana. I, eto, uspio sam i ostao. Glavu gore!“ i lagano odguge prema svojoj sobi. Često su mi tijekom godina pale na pamet te njegove daske. Pobjeduju najuporniji!

P. Valentin je imao svoje kriterije za procjenu tko ima zvanje za redovnika a tko nema. Moj mami je jedne nedjelje nakon mise rekao: „Božana, bojam se da Ivica nema zvanje za redovnika.“ Mama ga je razrogačenih očiju pogledala i pitala: „Zašto tako mislite?“ A on joj veli: „Koliko ja vidim, on slabo jede, a čim slabo jede znači da nema redovničkog zvanja.“ Mama mi je to sva zabiljuta odmah prenijela. U to vrijeme sam dobro jeo, vjerojatno i previše dobro, ali tada sam jednostavno bio mršav. Istina, redovnik nisam postao.

P. Valentinu je s godinama slabio sluh. Bio je dobrano nagluh. Često smo u samostanskoj blagovaonici za vrijeme večere slušali Radio Vatikan. U to vrijeme prijem je bio loš, česte smetnje, ali mi

smo to pobožno slušali, pa koliko tko uhvati. Nakon prijenosa na hrvatskom jeziku p. Tonček je zamolio da ostanemo na svojim mjestima, a on je pojačao radio „do daske“. Slijedio je program na mađarskom. Kad je p. Valentin čuo mađarski jezik, potok suza mu je krenuo niz lice. Godinama nije čuo ni jednu mađarsku riječ. U blagovaonici nije vladala tišina, nego šutnja gusta kao želatina. Svi smo gledali uplakanog p. Valentina i krišom brisali vlastite suze.

Vidjeti jednom u životu more, ostala je neispunjena želja p. Valentina. O njoj mi je često govorio. Na stolu je uvijek držao atlas, a jedno vrijeme predavao je zemljopis u gimnaziji koju su trapisti šezdesetih godina kratko vrijeme otvorili za svoje kandidate. Nikako mu nije bilo jasno kako more stoji, a ne teče kao rijeke i potoci. Nažalost, bio sam premlad da mu njegovu želju mogu ispuniti. Ipak, nešto sam mu i ispunio. Kad sam pošao u vojsku, došao sam se pozdraviti s njime. Pitao me kamo idem, a kad je čuo da je to Strumica u Makedoniji, zamolio me da mu pošaljem razglednicu kako bi i on video to mjesto. Poslao sam mu nekoliko. Strumica je tada bila malo mjesto pa ih nije puno ni imala. Kad sam došao na odsustvo sljedeće godine, moje razglednice bile su raspoređene na njegovom stolu. U očima sam mu video veliku zahvalnost. Naravno, iskoristio je priliku da me upita za svaki detalj s razglednicama.

Ne mogu u ovom sjećanjima zaobići sljedeći detalj. U vrijeme moga studija u Rimu, a kad bih došao na ljetne praznike, odlazio sam svakodnevno slaviti sv. Misu u samostansku kapelicu. U koje god doba bih došao, javio bih se bratu Mohoru. On bi pošao do soba o. Ante i p. Branka i tiho rekao kroz odškrinuta vrata: „Ivica ima misu, dođite!“. Njih dvojica bi zajedno s br. Mohorom, koji je ministirao, odgovarala na misi. Dok bih svlačio misno ruho u maloj sakristiji, oni bi tiho rekli: „Hvala za misu“ i pošli u svoje sobe. Nikad nijednom gestom ili riječju nisu pokazali da sam im prekinuo odmor ili neki posao. Uvijek spremni i uvijek s riječju zahvale.

Ovo je moj skroman pokušaj skidanja praštine s uspomena na o. Antu i njegovu subraću iz samostana *Marija Zvijezda* koji su trajno obilježili moj život i kojih se s velikom zahvalnošću sjećam. Desetljećima su molili i radili u samostanu, a sad počivaju na groblju toga samostana. Prispjeli iz raznih krajeva, različitih narodnosti, jezika i kultura, ali ujedinjeni u velikoj ljubavi prema Bogu, svome redu, samostanu *Marija Zvijezda* i zemlji bosanskoj. Neka im dragi Bog udijeli svoj mir!

Stipo Bilić, Velika Gorica

Suze oca Ante

Kada se spomene i izgovori „otac Anto“, onda onima koji su ga poznavali pred oči izroni lik blagog lica i njegov osmeh koji je ljudima ulijevao mir i spokoj. Njegovo mirno držanje i poštivanje drugoga bilo je ono što je najviše krasilo toga čovjeka. O njemu bi se moglo govoriti i pisati danima. Spomenut ću samo neke crtice iz svoga života koje su me vezale uz njega, a bilo ih je mnogo.

Moj djed Marko posljednjih godina svoga života ležao je teško bolestan u postelji, a otac Anto bi često dolazio k njemu i davao mu injekcije. Ja kao mali dječak sjedio sam pokraj djeda i oca Ante i slušao njihove razgovore iako tada nisam ništa razumio. Majka nas je ponekad znala plašiti, kada nismo bili dobri, da će doći otac Anto i dati nam injekciju. Nismo se bojali oca Ante nego njegove liječničke torbe i njegove injekcije.

Nekoliko godina kasnije bio sam bolestan i trebao ići na injekcije u grad. Ići svaki dan iz Priječana u grad bilo je teško i naporno pogotovo vikendom. Tako bi majka uzela ampule od doktora i odnijela o. Anti. Subotom i nedjeljom valjalo je uraniti na ranu misu u Trapište, a nakon mise otac Anto bi mi u kutu sakristije dao injekcije koje su nekoć služile za zastrašivanje. Liječnik i tijela, a ne samo duše.

Poštivanje čovjeka bila je njegova najveća vrlina, a posebice ne dopustiti nekomu da se osjeća manje vrijednim. Pri blagoslovu kuća bi uvijek pronašao načina iskazati evanđeosku ljubav prema drugima, po onoj iz Evangelja: „Neka ne zna ljevica što čini desnica“. Jako dobro je poznavao kako ljudi žive i koje ih muke more, ali je uvijek znao, na svoj poseban način, ublažiti te muke. Tom prigodom nikada nije odbio dara, ali je, siguran sam, uzvratio većim darom obrazlažući da je to za djecu ili za neku drugu potrebu.

Pamtim jednu zgodu iz vremena kada smo bili sjemeništarci. Išli smo skupljati šljive u Mađir. Nas nekoliko s malim kultivatorom dođemo u Mađir jednoj kući, a kraj prozora sjedi slijepa starica i pita nas: „Djeco, čiji ste vi?“ Mi odgovorimo: „Oca Ante!“ A ona dometnu: „A, vi ste onda soludni (solidni)“. Bila je to baba Capinovka (Kezić) kako su je svi zvali, čiji sin je bio u samostanu i umro vrlo mlad. Spomen imena oca Ante bio je dovoljan da ljude umiri i da u njima pobudi povjerenje prema onima koje je on poslao i dao im nešto u zadatku.

Početkom devedesetih godina prošloga stoljeća rat je bjesnio i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini. Konvoji su dolazili iz Banje Luke, a pred zagrebačkom katedralom se okupljalo mnoštvo naroda iz banjolučkog kraja da čuje novosti o svojima i da im možda nešto pošalje. Tako sam saznao da je došao i otac Anto, jer moraći u Austriju na liječenje srca. Kada sam čuo da se nalazi u samostanu časnih sestara u Novoj Vesi, otišao sam pozdraviti ga. Sjedio je u hodniku samostana i čekao patra Alberta iz Engelszella da dođe po njega i da ga odveze u Austriju. Sjeo sam pokraj njega i tako smo razgovarali o svemu i svačemu. Pričao mi je o *Mariji Zvijezdi*, o Banjoj Luci, kako ga zdravlje polako napušta, ali uvijek uz onaj svoj blagi osmjeh na licu, kao da je to nešto sasvim normalno. U jednom trenutku u hodnik je ušao pater Albert i još jedan čovjek. Pater Albert je rekao da moraju krenuti jer je već večer i do Engelszella je daleko. Ustali smo i zagrlili se za oprostaj. Njegove posljednje riječi upućene meni su bile: „Nikada više se neću vratiti u *Mariju Zvijezdu*, nikada više neću vidjeti Banju Luku, a ni Bosnu!“ Izgovorio je to tužnim glasom, a niz lice tekle su mu suze. Bio je to iskaz njegove ljubavi prema *Mariji Zvijezdi*, prema Banjoj Luci, a još više prema ljudima koje je tamo poznao i s njima dijelio dobro i zlo dugi niz godina. Tog našeg posljednjeg susreta se često sjetim i draga mi je što danas počiva na groblju samostana u gradu koji je toliko ljubio.

Priznajem, ovom čovjeku imam puno toga zahvaliti u svom životu. Sve što sam postigao velikim dijelom njegov je poticaj i njegova pomoć. Hvala Ti dobri oče Anto.

Usuđujem ga se usporediti s osnivačem samostana *Marija Zvijezda* o. Franzom Pfannerom koji je s jednakim žarom volio i *Mariju Zvijezdu* i Banju Luku. A ono što je bilo zajedničko obojici: uvijek su bili dobar primjer drugima, prvi u svemu: i u radu, molitvi i ljubavi prema drugima.

Oče Anto, hvala Ti još jednom za sve.



Himna Marije Zvijezde

Banjolučki profesor, pjesnik i književnik dr. Anto Čosić (1928.-1998.) spjevalo je 1994., o 125. obljetnici osnutka samostana *Marija Zvijezda* pjesmu i objavio ju je u knjižici *125. obljetnica trapističke opatije „Marija Zvijezda“ u Banjaluci (1869-1994)*, Banjaluka, 1994., str. 45. Uglazbio ju je naš poznati glazbenik Zrinko Tutić, a župna je zajednica pjeva na početku ili na kraju bogoslužja u svečanim prilikama kao himnu *Marije Zvijezde*. Ovdje je donosimo s dopuštenjem župnika o. Zvonke Topića.

*Prof. dr. Anto Čosić –
MARIJA ZVIJEZDA*

*Marija Zvijezda nad crkvom Trapista
sija već više od stoljeća.*

*Ona je utjeha svih što je mole
za radost vječnog proljeća.*

Pripjev:

*Čovječe, prigni se pred Majkom svojom,
mol i radi, radi i mol,
pa će ti zvijezda sa našega neba
rastjerat tmine, ublažit bol.*

*Protječe Vrbas kraj samostana,
vremenom godine jezde,
al nikad neće zgasnuti svjetlost
njadraže Marije Zvijezde.*

Copyright

Korišteni izvori i literatura

Arhivi samostana *Marija Zvijezda*, Biskupskog ordinarijata u Banjoj Luci i osobni arhiv autora

Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb

Ivica BOŽINOVIC, Serijal povodom 140. obljetnice dolaska trapista, objavljen u *Nezavisnim novinama*, Banja Luka, od 17. ožujka do 15. travnja 2009. (30 nastavaka).

Anto ČOSIĆ, *125. obljetnica trapističke opatije „Marija Zvijezda“ u Banjaluci (1869-1994)*, Banjaluka, 1994.

Nikolaus FRIEDWAGNER, *Marija Zvijezda i njezini trapisti* (dvojezično: hrvatski i njemački), Banja Luka, 2005.

Friedrich LAMERS, *65 Jahre Kolonie in Bosnien in Jugoslawien*, 1970.

Stjepan KOŽUL, *Deset godina nakon Martirologija Crkve zagrebačke (1998.-2008.)*, Zagreb, 2008.

Franjo MARIĆ-Anto ORLOVAC, *Banjolučka biskupija u riječi i slici od 1881. do 2006.*, Banja Luka, 2006.

Margareta MATIJEVIĆ (ur.), *Trapisti u Banjoj Luci - Europa u Bosni i Hercegovini*, zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Banjoj Luci 18.-20. lipnja 2009., Zagreb, 2018.

Anto ORLOVAC, *Banjolučki martirologij, Svećenici Banjolučke biskupije – žrtve ratova dvadesetog stoljeća*, Banja Luka-Zagreb, 1999.

Isti, *Leksikon pokojnih svećenika Banjolučke biskupije*, Banja Luka, 2011.

Isti, „Naši pokojnici: Antun Artner, svećenik-redovnik“, u: *Glas koncila*, br. 48, 1995., str. 12; isto u: *Vrhbosna*, službeno glasilo bosansko-hercegovačkih biskupija, br. 7-12/95 i 1-12/96, str. 197-198

Isti, „Dobri otac Anto, Prije deset godina umro je o. Anto Artner, trapist“, u: *Katolički Tjednik*, Sarajevo, br. 46, 2005., str. 35-37

Ratko VLAJKI, „Ugledni robijaš“, u: Marko Josipović i Franjo Topić (ur.), u: *Život u službi riječi – Čedomil Čekadi*, /zbornik sa simpozija o Čedomilu Čekadi/, Sarajevo, 1997., str. 133-134

Branimir ŽUPANČIĆ, „Sjećanja na moje župnikovanje u Bosanskoj Gradiški“, u: *Suza Dolinska, Godišnjak župe Uznesenja Bl. Djevice Marije – Dolina*, god. XX, br. 34, 2016., str. 176-201 i *Suza Dolinska*, god. XXI, br. 35, 2017., 2018., 2019., str. 160-195 (memoari, prir. A. Orlovac)

Zahvala

Srdačno zahvaljujem svima koji su pomogli u nastanku ove knjige. Ponajprije to su svi oni koji su napisali svoja sjećanja na lik o. Ante, te tako postali suautorima ove knjige. To su: mons. Drago Balvanović, mons. Ivica Božinović, dr. Stjepan Hoblaj, dr. Mario Karadža, o. Tomislav Topić i Stipo Bilić.

Uzoritom kardinalu Vinku Puljiću toplo zahvaljujem na Predgovoru za ovu knjigu, jer je malo tko bio tako vezan uz trapiste, pa i uz o. Antu, kao on.

Posebnu zahvalnost izričem dru Stjepanu Hoblaju, bratiću o. Ante, koji mi je, zajedno sa svoja dva brata svećenika: preč. Antunom i dr. Alojzom, s puno ljubavi i strpljivosti skupljao građu osobito o obitelji i djetinjstvu o. Ante, svećeničkom djelovanju u rodnom Međimurju, sve do teške bolesti i posljednjih dana njegova života. Brojne fotografije iz toga vremena također su oni pribavili, a dragocjen su sastavni dio ove edicije. Oni su ih pribavili od nećakinje o. Ante, gospođe Mirjane Jambrović iz Zebanca koje su dali skenirati kod studio Vipro u Prelogu. Dr. Stjepan je s punu ljubavi i strpljivosti odgovarao na moje upite, slao prikupljeno i trajno mi bio poticaj za daljnji rad.

Također osobitu zahvalnost dugujem mons. mr. Ivici Božinoviću, vrsnom poznavatelju života *Marije Zvijezde*, koji mi je bio pri ruci i prikupljanjem građe o samostanskom i župničkom životu o. Ante, i to, kako osobnim istraživanjem i pisanjem, tako i prijavljajući fotografije.

Zahvaljujem i mr. Peri Ivanu Grgiću, biskupijskom kancelaru, na svakovrsnoj tehničkoj pomoći, posebno u sređivanju slikovnog priloga.

Zahvaljujem izdavaču Medijskom centru Vrhbosanske nadbiskupije i Katoličkom Tjedniku koji mi je velikodušno ustupio nekoliko fotografija od kojih jedna resi zadnju stranicu korica.

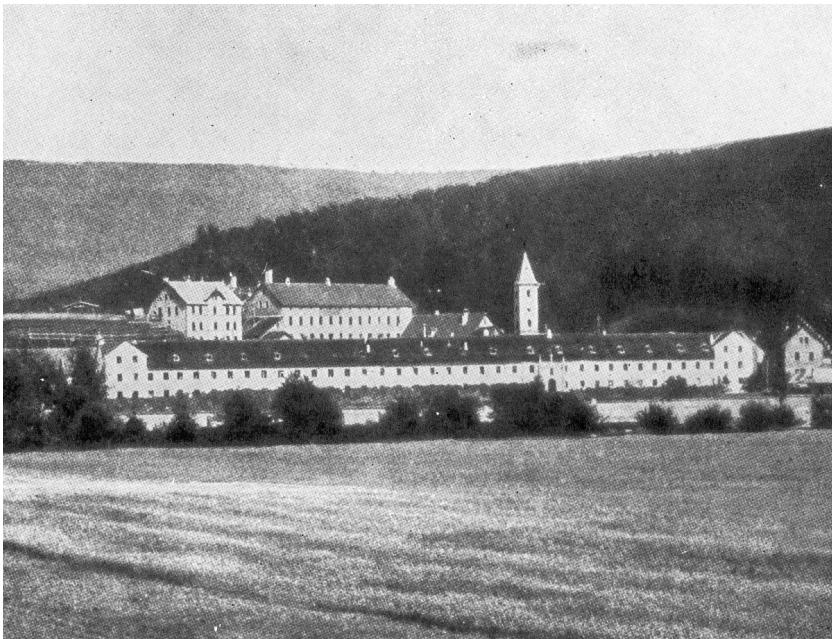


*Utemeljitelj Marije Zvijezde sluga Božji o. Franz Pfanner
(1825.-1909.)*



Ovako je izgledao prvi samostan Marija Zvijezda 1869. koji su trapisti nazvali kolijevkom





Drugi samostan s crkvom i sirotište kroz koje je prošao i o. Anto



Pobožnost u „staroj“ crkvi koju su komunističke vlasti najprije pretvorile u skladište žita, a zatim je bez razloga srušile



Novi samostan (drugi po redu) u kojem je o. Anto stupio u novicijat



*Teški potres 1969. posve je uništio veliki oltar s baldahinom,
no Gospa je ostala bdjeti nad Marijom Zvijezdom;
gore u niši vidi se njezin kip koji nije pao*



Kazalo osobnih imena

- Aichern, Maximilian, biskup 88
Ambrozije, č. brat 68, 80
Andrijević, o. Valerijan, Anto 27, 29, 30, 46, 47, 53, 63, 66, 69, 70, 71, 98, 112, 118
Anić, s. Inviolata 47
Artner, Ana 19
Artner, Antun, otac o. Ante 13, 18, 19, 104, 153
Artner, Julija 19
Artner, Marija – Micika 19, 20
Artner, o. Anto, Ignac, Ignacije, Nacek 9, 10, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 119, 120, 123, 125, 126, 128, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 153, 165, 166
Artner, obitelj 24
Artner, Roza, dijete 19
Artner, Rozalija, majka o. Ante 13, 18, 19, 21, 30, 59, 83
Artner, Sidonija – Sidika 19
Assfalg, o. Otto, opat 75, 76, 81
- Ballian, dr. (Ivan) 42
Benčić, preč. Vjekoslav 65
Baković, vlč. Anto 145
Balvanović, mons. Drago 70, 102, 147
Barišić, vlč. Krešimir, o. Gabrijel 98
Basil, č. brat 42
Behmen, Omer 113
Bilić, Ambrozije, č. brat 35
Bilić, Stipo 136, 149, 155, 166
Biloš, Ivica 135
Bl. Dj. Marija, Gospa, Majka Božja 26, 30, 112
Blažević, dr. fra Velimir 54
Bonaventura II. (Diamant), opat 37, 73

- Boos, Severin, č. brat 36
Božinović, Božana 139, 147
Božinović, mons. Ivica 6, 37, 39, 41, 42, 45, 52, 54, 55, 73, 76, 81,
90, 92, 93, 100, 101, 102, 104, 111, 127, 135, 153, 155, 166
Bulešić, Miroslav, blaženi 71
Burić, dr. fra Didak 52, 113
Buzdon, o. Anzelmo 71
- Čekada, vlč. Čedomil 51, 52, 113, 154
Čekada, Smiljan Franjo, biskup 55, 73
Čolić, vlč. Pero 76, 95
Čule, dr. Petar, biskup 51, 52, 113
- Ćosić, prof. dr. Anto 125, 151
- Dvojmoč, Mohor, č. brat 54, 55, 75, 76, 80, 135, 136, 137, 142, 143, 148
- Džaja, s. Janja 47
- Đajić, Đorđe 113
- Friedwagner, Nikolaus 153
Fronober, Alois, č. brat 36
Frušić, Andrej, episkop 97
Fundak, dr. Franjo 122
- Gajšek, o. Salez(ije) 54, 69, 70, 136, 144, 145
Galić, o. Lovro (Mato) 30, 42, 68, 83, 111
Garić, fra Jozo, biskup 28, 98
Gillet, o. Ignace, gen. poglavatar 73
Goričanec, Ignac 108
Goričanec, o. Antun, p. Tonček 69, 77, 79, 84, 87, 90, 94, 133, 135
Graner, braća, poduzetnici 24
Grbac, Ćiril, č. brat 42, 71
Grbac, o. Flavijan (Luka) 45, 54, 56, 68, 69, 71, 73
Greilach, o. Severin 36
Grgić, mr. Pero Ivan 155
Gubo, fra Bosiljko 47, 112
- Harapin, Luka (Vjekoslav), č. brat 43, 44
Hipper, Modestus, č. brat 36, 37

- Hiršnhauzer, Edmund, č. brat, vlč. Vilim 34, 44, 99
Hoblaj, Agata 121
Hoblaj, dr. Alojzije 21, 83, 84, 85
Hoblaj, preč. Antun 21
Hoblaj, Franjo 24, 121
Hoblaj, obitelj 59, 117
Hoblaj, dr. Stjepan 20, 21, 22, 24, 53, 85, 93, 108, 121, 155, 166
Horvat, preč. Josip 88
- Ignac(ije), č. brat 55
- Jakobi, Krescencije, č. brat 38
Jambrović, Mirjana 155
Josipović, dr. Marko 52, 154
Juhasz, o. Valentin 43, 46, 49, 53, 54, 58, 118, 136, 144, 147
Jurak, vlč. Ivan 62, 65
- Kadić, Rešad 113
Kapetanović, Momo 113
Karadža, dr. Mario 129, 155, 166
Kavran, vlč. Stjepan 32, 58, 59, 60, 107
Kljajić, fra Emanuel 52, 113
Kocjančić, Štefica 129
Kolednik, Janez 111
Komarica, Franjo, biskup 76, 86, 90, 91, 94, 95, 115, 119
Kovačević, dr. Anto 47
Kozar, Florijan 59
Kozinović, fra Miron 68
Kožul, mons. Stjepan 68, 145
Kralj, Dragutin 34
Kraus, Remigius, č. brat 36, 37, 111
Krist, Isus 30, 57, 82, 98, 99, 101, 102
Krištofić, Luka, bogoslov 65
Kroder, vlč. Henrik 18, 23
Kuharić, kard. Franjo 29, 87
Kvas, Pavao 18
- Lach, Josip, biskup 68, 112
Lamers, Friedrich 145
Levačić, Franjo 60
Ličan, Dimitrije 113

Ludvig, č. brat 42
Lukenda, mons. Vlado 6, 76
Lulić, Lovro 48

Ljevar, fra Dujo 90

Majkić, Franjo 44, 46
Malinka, s. Imakulata 73
Marić, Franjo, prof. 153
Matić, Marko 113
Matijanić, s. Slavka 44, 46
Matijević, dr. Margareta 153
Mihael (Mihajlo), č. brat 36, 55
Milovan, mons. dr. Vjekoslav 97
Miroslava, č. sestra 129, 130, 131
Momlek, o. Robert 35, 72, 104, 161

Nametak, prof. Alija 113
Nestor, vlč. Waldemar Maximilian 36, 98
Neumann, o. Aloisius 36
Nikić, dr. Franjo 111
Novak, o. Pij 112

O. Albert 97, 112, 142
O. Ambrož 111
O. Franziskus, opat 88
O. Klaus 78
O. Konrad 42
O. Pankracije 32
O. Stevo, paroh 97
Oraić, o. Fulgencije, opat 35, 37, 75, 80, 81, 136
Orlovac, mons. Anto 3, 6, 76, 115, 117, 153, 154, 166

Pajić, mons. Petar 50, 52, 113
Pandža, Omer, prof. 113
Papac, vlč. Mitar 50, 52, 113
Pećanac, Jela 47
Pećar, Antun 127, 136
Pelin, vlč. Vladimir 59, 60, 61, 65, 108
Penca, Izidor, č. brat 133
Penca, o. Tiburcije 28, 43, 53, 58, 73, 77, 141

- Perković, Jozo, č. brat 32
Pernek, Severin, biskup 73
Perović, Ivo 113
Pfanner, o. Franz, Franjo 24, 45, 54, 82, 93, 150
Pichler, Alfred, biskup 69, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 80, 81, 93, 94, 95, 96, 119, 140, 143, 146
Prucha, vlč. Blahomir Blagoš 76, 88, 95, 115
Puklavec, o. Branko 135, 136
Puljić, kard. Vinko 11, 76, 77, 85, 86, 90, 91, 94, 95, 101, 104, 116, 119, 120, 128, 133, 139, 155, 165
- Rangus, o. Vitalis 42, 69, 71
Rupčić, dr. fra Bonicije 52, 113
Rupp, Gaudencije, č. brat 32
- Salis-Seewis, dr. Franjo, biskup 28
Schleyer, Michael, č. brat 36, 37
Seine, o. Maurus 36
Smole, o. Branko 54, 69, 129, 130, 136, 144
Sortais, o. Gabrijel 73, 112
Southey, dom Ambrozije, gen. opat 80
Stepinac, bl. Alojzije, nadbiskup 13, 29, 66, 98, 110, 117
Stojanović, vlč. Marijan 90
Straube, Alexius, č. brat 36
Stumpf, o. Benno 38
Sv. Anto Padovanski 74, 78
Sv. Anto pustinjak 70, 72
Sv. Augustin, biskup 65, 110
Sv. Benedikt 127
Sv. Bernard(o) 112
Sv. Bonaventura 74
Sv. Franjo As. 66, 69, 72
Sv. Ivan Krstitelj 69, 70, 72, 148, 152, 153
Sv. Ivan Pavao II. 14, 96
Sv. Ivan XXIII. 112
Sv. Josip 72
Sv. Ladislav 58
Sv. Leopold Mandić 72
Sv. Marija Magdalena 21
Sv. Marko, evanđelist 58
Sv. Nikola 48, 113

Sv. Pavao, apostol 63

Šimun, starac 84
Škvorc, fra Pero 74
Šotra, Nikola 113
Špehar, dr. Milan
Št. František Ksav. 111
Štelcer, Franjo 60

Tomaž, Kamil 111
Tomić, vlč. Vladimir 76, 88
Topić, mons. dr. Franjo 52, 154
Topić, vlč. Mato 93, 127, 128,
Topić, o. Tomislav 90, 127, 132, 135, 136, 156, 166
Topić, o. Zvonko 90, 97, 127, 151
Trstenjak, Johanna 18
Tutić, Zrinko 151

Vinko, vlč. Stjepan 22
Vinzenz, dom, gen. prokurator reda 81
Vlajki, Ratko 51, 52, 146
Volkmer Anna (Steinbauer) 37
Volkmer, Felix 37
Vokmer, Hinko, č. brat 36, 37
Volkmer, o. Nivard 25, 28, 84, 85
Volkmer, Rudolf Ernst 37
Vukšić, dr. Tomo, nadbiskup 27
Vurušić, Andrija-Draš 21
Vurušić Antun-Toni 21
Vurušić, Jakov 21
Vurušić, Petar-Pero 21
Vurušić, Veronika 21

Zeničak, prof. 113

Župančić, mons. Branimir 48, 49, 50, 51, 52, 53, 154

Sadržaj

Predgovor (Vinko kard. Puljić).....	9
Važniji datumi jednoga života.....	13
Mala priča za početak.....	15
Uvod.....	17
Obitelj i djetinjstvo.....	18
Pučka škola.....	19
Iz rodnog Međimurja u Bosnu.....	23
U trapistima.....	25
Studij u <i>Mariji Zvijezdi</i> i u Zagrebu.....	26
Otac Anto – svećenik na oltaru.....	28
Samostan <i>Marija Zvijezda</i>	
u vrijeme Drugoga svjetskog rata.....	31
„Suradnik okupatora, dobrog moralnog vladanja!“.....	33
O. Anto u borbi za opstanak samostana.....	37
Uhićenje i suđenje o. Ante.....	43
U zeničkoj robijašnici.....	46
O. Anto preživio namještenu željezničku nesreću 1951.	50
Vlasti žeze posve zatrtri <i>Mariju Zvijezdu</i>	53
Prisilni povratak u zavičaj.....	58
Kontakt s kardinalom Stevincem.....	63
Povratak u <i>Mariju Zvijezdu</i>	65
O. Anto i subraća trapisti na župama Banjolučke biskupije	
u poraću.....	67
Nastavlja se borba za <i>Mariju Zvijezdu</i>	72
Potres, seoba opatije u Kloštar Ivanić i	
obnova <i>Marije Zvijezde</i>	74
O. Anto – prvi župnik novoosnovane župe	
<i>Marija Zvijezda</i>	77
O. Anto – samostanski poglavar <i>Marije Zvijezde</i>	79
Slavlja i jubileji o. Ante.....	83
Posljednje godine života i smrt o. Ante.....	84
Čovjek kojemu sam dvaput bio na sprovodu.....	86
Sprovod o. Ante u <i>Engelszelli</i>	87
Prijenos njegovih kostiju u <i>Mariju Zvijezdu</i>	89
Otac Anto kakvoga pamtimos	
Inteligentan, sposoban i marljiv.....	91
Volio je Crkvu, svoje redovničko zvanje i <i>Mariju Zvijezdu</i>	93
Ekumenski otvoren prema pravoslavnima.....	97

Hrabar i odvažan.....	97
Posebna oznaka o. Ante – dobrota.....	100
Pisana riječ oca Ante i o njemu.....	102

DODATAK – PRILOZI

Izvadci iz kronike župe Sveti Martin na Muri.....	107
Pismo kardinala Stepinca ocu Anti od 26. srpnja 1955.	109
O. Anto Artner, Bilješke za kroniku samostana <i>Marija Zvijezda</i> 1945.-1946.	111
Anto Orlovac, Neizgovoren nadgrobni oproštaj od o. Ante 1995.	115
Anto Orlovac, Curriculum vitae oca Ante Artnera.....	117
Dr. med. Stjepan Hoblaj, Uspomene na mojega rođaka oca Antuna Artnera, našega „Naceka“	121
Prelat Drago Balvanović, „Prolazio je zemljom čineći dobro i ozdravljajući“ (Dj 10,38).....	125
O. Tomislav Topić, Sjećanje na oca Antu.....	127
Dr. med. Mario Karadža, Moji susreti s ocem Antonom.....	129
Mons. Ivica Božinović, Sjećanja na oca Antu i njegovu redovničku subraću.....	135
Stipo Bilić, Suze oca Ante.....	149
Prof. dr. Anto Čosić, Himna Marija Zvijezde.....	151
Korišteni izvori i literatura.....	153
Zahvala.....	155
Kazalo osobnih imena.....	159
Sadržaj.....	165

Copyright

Copyright